

II. Sosyal Psikoloji Kongresi

27 - 28 - 29 Kasım 2017

Bildiri Özetleri Kitapçığı

Eastern
Mediterranean
University

"Virtue, Knowledge, Advancement"

II. Sosyal Psikoloji Kongresi

Bildiri Özetleri Kitapçığı

Yayın Yönetmenleri:
Doç. Dr. Şenel Hüsnü Raman
Doç. Dr. Fatih Bayraktar
Dr. Deniz Atalar

Dizgi ve Kapak Tasarım:
Yrd. Doç. Dr. Zuhâl Yeniçeri

DOĞU AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
FEN EDEBİYAT FAKÜLTESİ
PSİKOLOJİ BÖLÜMÜ

Gazimağusa, Kuzey Kıbrıs
Kasım 2017

KONGRE DÜZENLEME KURULU BAŞKANI

Doç. Dr. Şenel Hüsni Raman (Doğu Akdeniz Üniversitesi)

KONGRE DÜZENLEME KURULU

Prof. Dr. Doğan Kökdemir (Başkent Üniversitesi)

Prof. Dr. Diane Sunar (İstanbul Bilgi Üniversitesi)

Prof. Dr. Nebi Sümer (Orta Doğu Teknik Üniversitesi)

Doç. Dr. Fatih Bayraktar (Doğu Akdeniz Üniversitesi)

Yrd. Doç. Dr. Zuhâl Yeniçeri (Başkent Üniversitesi)

Yrd. Doç. Dr. Ayşenur Talat Zrilli (Doğu Akdeniz Üniversitesi)

Dr. Deniz Atalar (Doğu Akdeniz Üniversitesi)

Dr. Mustafa Öngün (Doğu Akdeniz Üniversitesi)

Öğr. Gör. Şerif Türkkal (Doğu Akdeniz Üniversitesi)

Öğr. Gör. Cemaliye Laden Yalman (Doğu Akdeniz Üniversitesi)

Öğr. Gör. Akile Berfu Zorba (Doğu Akdeniz Üniversitesi)

AKADEMİK DANIŞMA KURULU

Prof. Dr. Cem Şafak Çukur (Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)

Prof. Dr. Hacer Harlak (Adnan Menderes Üniversitesi)

Prof. Dr. Melek Göregenli

Prof. Dr. Nihal Mamatoğlu (Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi)

Prof. Dr. Diane Sunar (İstanbul Bilgi Üniversitesi)

Prof. Dr. Nebi Sümer (Orta Doğu Teknik Üniversitesi)

Prof. Dr. Yeşim Yasak (Çankırı Karatekin Üniversitesi)

Prof. Dr. Ünsal Yetim (Mersin Üniversitesi)

Doç. Dr. Okan Cem Çirakoğlu (Başkent Üniversitesi)

Doç. Dr. Fatih Bayraktar (Doğu Akdeniz Üniversitesi)

Doç. Dr. Derya Hasta (Ankara Üniversitesi)

Doç. Dr. Aslı Göncü Köse (Çankaya Üniversitesi)

Doç. Dr. Şenel Hüsni Raman (Doğu Akdeniz Üniversitesi)

Doç. Dr. Ayda Büyükşahin Sunal (Ankara Üniversitesi)

Doç. Dr. İbrahim Şenay (İstanbul Şehir Üniversitesi)

Doç. Dr. Ebru Tayşi (Süleyman Demirel Üniversitesi)
Doç. Dr. Mert Teközel (Ege Üniversitesi)
Doç. Dr. Leman Pınar Tosun (Uludağ Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Yasemin Abayhan (Hacettepe Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Timuçin Aktan (Nuh Naci Yazgan Üniversitesi)
Yrd. Doc. Dr. Mujde Koca Atabey (İstinye Üniversitesi)
Yrd. Doc. Dr. Işıl Çoklar (İstanbul Okan Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Kürşad Demirutku (TED Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Burak Doğruyol (Bahçeşehir Üniversitesi)
Yrd. Doc. Dr. Cıgır Kalfaoğlu (Doğu Akdeniz Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Alp Giray Kaya (İstanbul Arel Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Nilay Pekel Uludağlı (Başkent Üniversitesi)
Yrd. Doc. Dr. Irem Uz (TOBB ETÜ)
Yrd. Doç. Dr. Bilge Yalçındağ (Nuh Naci Yazgan Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Zuhâl Yeniçeri (Başkent Üniversitesi)
Dr. Deniz Atalar (Doğu Akdeniz Üniversitesi)
Dr. Ahmet Çoyrak (Süleyman Demirel Üniversitesi)
Dr. Leman Korkmaz (Başkent Üniversitesi)

KONGRE SEKRETERYASI

Doç. Dr. Şenel Hüsnu Raman (Doğu Akdeniz Üniversitesi)
Doç. Dr. Fatih Bayraktar (Doğu Akdeniz Üniversitesi)
Dr. Deniz Atalar (Doğu Akdeniz Üniversitesi)

Davetli Konuşmalar

Bağlanma ve Mutluluk

Kültürel Farklılıklar ve Türkiye'den Bulgular

Prof. Dr. Nebi Sümer¹

Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Boylamsal araştırmalar tutarlı olarak genel olarak yakın ilişkilerin özel olarak da erken dönemde ebeveynlerle kurulan ilişkinin kalitesinin yaşam boyu mutluluğun temelini oluşturduğunu göstermektedir. Bu nedenle, duygusal iyilik hali olarak mutluluk bireysel düzeyde güvenli bağlanma ile yakından ilişkilidir. Ancak, bağlanmanın yanı sıra, yakın ilişkilerin kalitesinden, ülkelerin gelişmişlik düzeyine, kültürel yapısına kadar bir çok faktör genel mutluluk halini şekillendirmektedir. Bir ülkenin mutluluk düzeyi gelişmişliğin, bireysel özgürlüklerin ve esenliğin en önemli göstergesi olarak kabul edilmektedir. Son yıllarda çok sayıda uluslararası kuruluş ülkelerin mutluluk düzeyini karşılaştırmalı olarak ölçen ve değerlendiren raporlar yayınlamaktadır. Bu raporlarda Türkiye'nin orta düzeyde mutlu bir ülke olarak görünürken, pozitif duygulanımda Dünya'da en sonlarda yer almaktadır. Bireysel düzeyde mutluluk ise kısmen içimizdeki kısmen de dışımızdaki faktörlerden etkilenir. İçimizdeki ve yakın çevremizde olan dışımızdaki faktörlerden en önemlisi güvenli bağlanma ve bakım verenlerin/partnerlerin duyarlılığıdır. Güvenli bağlanma pozitif duyguyu artırarak, negatif duyguyu ise tamponlayarak kalıcı mutluluk için en önemli kaynak işlevi görmektedir. Bağlanmadaki kültürel farklılıklar dikkate alınarak yapılan çalışmalar, bireyci Batı ülkelerde bağlanma kaygısının başta mutsuzluk olmak üzere olumsuz duygularla yakından ilişkili olduğunu göstermektedir. Türkiye vb. ilişkisel kültürlerde ise bağlanma kaçınma boyutunun daha yordayıcı olduğu bulunmuştur. Bu nedenle Türkiye'de, bağlanma kaçınması yakın ilişkilerde doyum, mutluluk ve bireysel düzeyde duysal iyilik hali için bir risk faktörüdür. Hem soğuk ve mesafeli (erken dönem) bakımın hem de yakın ilişkilerdeki soğukluğun mutluluk üzerindeki olumsuz etkisi daha yüksektir. Bu nedenle ilişki kökenli duygusal yaralanmalar, ayrılma, reddedilme, dışlanma ve ihmalin psikolojik bakımdan örseleyici etkisi yüksektir. Güvenli bağlanmanın "inşa et ve genişlet" etkisini dikkate alarak sosyal çevrenin güvenli üs olarak kurgulanması ve ilişkilerin tamir edici etkisine uygun olarak çalışmaların yapılması çok yararlı olacaktır. Özellikle dezavantajlı toplum kesimlerinde etkili pozitif ebeveynlik programlarının uygulanmasında ve çocuk yetiştirme tutum ve davranışlarının geliştirilmesinde bağlama kuramından yararlanılması önerilmektedir. Özetle, erken dönemde güvenli bağlanma yaşam boyu mutluluk için değerli bir özkaynaktır.

Anahtar Kelimeler: Mutluluk, kaygılı ve kaçınan bağlanma, pozitif ve negatif duygu.

---

¹ İletişim kurulacak yazar: nsumer@metu.edu.tr

Sosyal Psikolojinin Penceresinden Psikoloji Biliminin Dünü, Bugünü ve Yarını: Harry Potter, Batman ve Westworld

Prof. Dr. Doğan K kdemir¹

Başkent Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Psikoloji biliminin tarihinde sosyal psikolojinin çıkış noktası olarak çok farklı olaylar, araştırmalar, kuramlar ve kuramcılar ön planda gösterilebilir. Ancak bu bildiride, sosyal psikoloji ıkışı Wilhelm Wundt'un psikoloji laboratuvarı ile eř zamanlı olarak düşünülmüştür. Wundt'un bakış açısına paralel olarak sosyal psikoloji ve deneysel psikoloji gibi iki temel alanının birbirini tamamladığını vurgu yapılmaktadır. Bu açıdan bakıldığında sosyal psikolojinin gelişimi tarihsel sıralamaya uygun olarak iki fantastik kahraman (Harry Potter ve Batman) ve bir fantastik / bilim kurgu hikaye (Westworld) ile tanımlanmaya çalışılmaktadır. Sosyal psikolojinin (ve psikolojinin) ilk yıllarındaki yaklaşımların Harry Potter ile özdeşleştirilmesinin nedeni genel olarak bu alanın yarattığı "b y " ve "farklılık"tır. (Sosyal) psikoloji, 19. Yüzyılın başlarından yaklaşık olarak 1970'lere kadar olan dönemde insan ile ilgili olarak yeni ve farklı önermelerde bulunurken bilimi ve bilimsel yöntemi de yeniden tanımlama gücüne sahipti. 1970'lerden sonraki "Batman" döneminde ise teknolojiyi, yöntem ve istatistiği etkin ve yoğun kullanan bir alan olarak gücünü devam ettirdi. Her ne kadar 1970'lerde bir krizden bahsedilse de (sosyal) psikolojinin yöntem / istatistik gücü bu dönemde elde edildi. Ancak elde edilen bu gücünü bir bedeli vardı ve maalesef bu bedel de "yeni Őeylerin" söylenmesi konusundaki tutukluk olarak ortaya çıktı. 1970'lerden günümüze kadar yeni kuramların, paradigmaların çıkışı her geçen on yılda daha da seyrek görülmeye başladı. İçinde bulunduğumuz dönemi anlatmak için Westworld' n bir metafor olarak kullanılması önerilebilir. Bu metaforun iki önemli alt parçası bulunmaktadır: (1) artık (yeniden) yeni bir Őeyler söylemenin zamanı gelmiştir ve (2) bu yeniye ulaşırken eski kuramların da (yeniden) gözden geçirilmesi ve değerlendirilmesi gerekecektir.

Anahtar Kelimeler: Psikoloji tarihi, sosyal psikoloji

---

¹ İletişim kurulacak yazar: kokdemir@baskent.edu.tr

Social Psychology and Peace: What Do We Have To Offer?

Prof. Dr. Diane Sunar¹

İstanbul Bilgi Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

The potential contributions of social psychology to peace are identified and examined. Some contributions to peace at the individual and family level (peacemaking) focus on early childhood development (ECD), making use of knowledge about brain development and the negative effects of adverse childhood experiences (ACE) and devising intervention strategies to support parents and minimize damage. Contributions regarding peacemaking in situations of direct conflict between groups can make use of knowledge deriving from research on realistic conflict theory, social identity theory, stereotype content model, group dynamics and social neuroscience. At a larger scale, social psychology can contribute to peacebuilding by understanding the psychology of justice, the effects of inequality and subordination, and forms of structural violence and their effects, and promoting non-zero sum solutions to conflict. Much relevant knowledge has been accumulated but social psychologists should also focus on how the knowledge can be shared and applied.

Key words: Early childhood development, adverse childhood experiences, peacemaking

---

¹ İletişim kurulacak yazar: dsunar@bilgi.edu.tr

Sosyal ve Klinik Psikoloji Kesişir mi?

Prof. Dr. Hacer Harlak¹

Adnan Menderes Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Günümüzde psikolojide bir yandan alt alanlar arasındaki mesafe giderek açılıp ayrışmaya doğru yol alındığı, diğer yandan bazı alanlar arasında yakınlaşma yönünde gelişmeler olduğu görülmektedir (Benjamin ve Baker, 2009). Sosyal psikoloji ile klinik psikoloji tarihsel olarak başlarda birbirine daha yakınken, iki alanın kendi içindeki birtakım gelişmeler zamanla onları ayrı yönlerde doğru yöneltmiştir (Kowalski ve Leary, 1999). Bununla birlikte, 90'lı yıllardan itibaren bu alanlar arasındaki yakınlaşma giderek güçlenmeye başlamıştır (Kowalski ve Leary, 1999; Maddux, 2010). Bu çalışmada, sosyal ve klinik psikolojinin kesişme alanlarının bir tanıtımının yapılması ve Türkiye'de bu alanlarda yapılan çalışmaların gözden geçirilmesi amaçlanmıştır. Bu gözden geçirme için, *Journal of Social and Clinical Psychology*'de yayınlanmış Türkiye adresli çalışmalar ve *Türk Psikoloji Dergisi*'nde 1997-2016 arasındaki dönemde yayınlanan çalışmalar ve diğer uluslar arası yayınlardaki Türkiye adresli çalışmalar belirlenen anahtar kelimeler verilerek taranmıştır. Bulunan çalışmalar araştırma konuları, kullanılan yöntem ve teknikler, örneklem grupları ve özellikleri yönünden değerlendirilmiştir. Ayrıca Türkiye'deki klinik psikoloji ve sosyal psikoloji lisansüstü programları klinik sosyal psikoloji alanıyla ilgili dersler açısından incelenmiştir. Bulgular, klinik sosyal psikoloji konularında çok az sayıda çalışma bulunduğunu, benzer şekilde lisansüstü programlarda bu alandaki derslerin çok sınırlı sayıda kaldığını ortaya koymuştur. Bu durumun olası nedenleri tartışılmış ve gelecekte sosyal ve klinik psikolojinin kesişme alanında yapılabilecek araştırmalara ışık tutabilecek önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Klinik psikoloji, sosyal psikoloji

---

¹ İletişim kurulacak yazar: hharlak@adu.edu.tr

Yerel Psikoloji Çerçevesinde Ölçme ve Kültür İlişkisi: Ölçek Uyarlamannın Ötesi

Prof. Dr. Cem Şafak Çukur¹

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Türkiye de yürütülen psikoloji çalışmaları incelendiğinde anabilim dallarından bağımsız olarak ölçek ve benzeri ölçüm araçlarının temel veri toplama tekniği olarak karşımıza çıkmaktadır. Benzer şekilde, Türkiye temelli çalışma ve tez çalışmalarında kullanılan ölçekler üzerine yürütülen birçok çalışmanın ortak bulgusu çalışmalarda ağırlıklı bir şekilde uyarlama ve çeviri ölçeklerin kullanıldığına işaret etmektedir. Uluslararası Test Komisyonunun (ICT) ölçütlerine göre ülkemizde kullanılan uyarlama veya çeviri hatta bazı özgün (telif) ölçek olarak değerlendirilen ölçme araçları değerlendirildiğinde kültürel süreçlere (yapı, birim ve tam puan denkliği gibi) oldukça kısıtlı ilgi gösterildiği ortaya çıkmaktadır. Bu durumu daha da kötüleştiren veya bu durumun nedenlerinden biri olarak görülebilecek temel faktör yüksek lisans çalışmalarında ölçek kullanımı veya test (ölçek) uyarlama çalışmalarının yayınlanmasında belirgin ölçütlerinin olmamasıdır. Bu konuda bazı dergiler ölçek uyarlama çalışmalarını yok sayarken ancak bu ölçeklere dayanan çalışmaları yayınlamakta sorun görmezken (Türk Psikoloji Dergisi), çoğu zaman ölçek uyarlama veya çeviri çalışmaları hızlı veya yan yayın aracı olarak görülmektedir. Tüm bu nedenler birlikte düşünüldüğünde ülkemizde psikoloji bilimin niteliksel olarak gelişmesi ve yerelleşme sürecinin başlaması için ölçek geliştirme veya uyarlama çalışmalarının niteliğinin geliştirilmesinin önemli bir yere sahip olduğunu söyleyebiliriz. Bu çerçevede, ölçme açısından değerlendirildiğinde kültür ve davranış ilişkileri daha sistematik olarak değerlendirilebilir (örneğin, kavramların kültürel denkliği, örtük kavram-madde ilişkisi ve kültürel denkliği, yordama geçerliliği, vb.). Benzer şekilde, ölçme açısından değerlendirildiğinde ağırlıklı bir şekilde felsefi temelli tartışmalara konu olan mutlakçılık (evrenselcilik) – görecelik tartışmaların ötesine geçerek alternatif yaklaşımlar karşımıza çıkmaktadır. Ölçek geliştirme ve uyarlama çalışmalarının niteliğini artırmak için yerelleşme yaklaşımlarına dayanarak ilk defa bu sunumda dört ana yaklaşım önerilmektedir. Bunlar, içeriden etik yerelcilik (mutlakçılık), içeriden emik yerelcilik (görecelik), çoklu yerelcilik (yapısal evrenselcilik) ve dışarıdan yerelcilik (repertuar evrenselcilik) olarak sınıflandırılmıştır. Bu sunumda bu yaklaşımlar çerçevesinde farklı araştırma yöntemleri (nitel, nicel ve karma) aracılığı ile test (ölçek) uyarlama çalışmalarının niteliğini geliştirme konusunda öneriler sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yerel psikoloji, kültür, ölçek uyarlama, Türkiye

---

¹ İletişim kurulacak yazar: cemsafak@yahoo.com

Panel Bildirileri

Farklı etnik/kültürel grupların entegrasyonunda gruplararası temas kuramı

Gruplararası arkadaşlık ve dışgruba dair tutumlar arasındaki ilişkide çatışma algısının düzenleyici rolü

Sabahat Ç. Bağcı

Işık Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Elif Çelebi¹

İstanbul Şehir Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Bu çalışmanın amacı etnik gruplararası arkadaşlık ve çatışma algısının dışgrup tutumları, çokkültürlülük ve çatışmadan dışgrubu sorumlu tutma gibi değişkenlerle ilişkisini araştırmaktır. Çalışmada Kürt sorununa dair çatışma algısının ve etnik grup statüsünün gruplar arası arkadaşlık ve dışgrup tutumları arasındaki ilişkide düzenleyici rolü de incelenmiştir. Çalışmaya Türkiye'nin farklı illerinden 320 Türk ve 153 Kürt etnik kökenden üniversite öğrencisi katılmıştır. Sonuçlar gruplararası arkadaşlık ve çatışma algısının dışgruba dair tutumlarla ilişkisini göstermiştir. Çalışma sonuçlarına göre, çatışma algısı düzeyleri düşük olduğunda gruplararası arkadaşlıkların Türkler ve Kürtler için benzer şekilde faydalı etkileri olduğu görülmüştür. Fakat çatışma algısı düzeyleri yüksek olduğunda arkadaşlık ve dışgrup tutumları arasındaki olumlu ilişkilerin Türkler için ortadan kalktığı ve Kürtler için de olumsuz ilişkiye dönüştüğü görülmüştür. Çalışmanın sonuçları Türkiye'de gruplararası ilişkilerin düzelmesi ve kalıcı barışın sağlanması konuları da göz önüne alınarak gruplararası temas kuramı çerçevesinde tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Etnik gruplararası arkadaşlık, çatışma algısı, dışgrup tutumları ve çokkültürlülük

---

¹ İletişim kurulacak yazar: elifcelebi@sehir.edu.tr

Farklı etnik/kültürel grupların entegrasyonunda gruplararası temas kuramı

Gruplararası kurgulu temasa yeni bir bakış: Arkadaşlık potansiyelinin önemi

Sabahat Ç. Bağcı

Zeynep E. Piyale¹

Nazlı I. Birçek

Efsane Ebcim

Işık Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Etnik ve kültürel çeşitliliğin artmasıyla birlikte gruplararası ilişkiler ve bu ilişkilerin beraberinde getirdiği süreçler sosyal psikologlar tarafından inceleme konusu olmuştur. Bu çalışmalarda en çok benimsenen kuramlardan biri olan Gruplararası Temas Kuramı'na göre farklı gruplara ait insanların kurduğu olumlu temaslar, hissedilen gruplararası önyargı ve ayrımcılığı azaltmakta, tutum ve davranışların olumlu hale gelmesinde rol oynamaktadır (Allport, 1954; Pettigrew, 1998). Son yıllarda, doğrudan kurulan temasın yanı sıra, gruplararası olumlu etkileşimin mental olarak etkinleştirilmesi yoluyla kurulan kurgulu temasın da benzer olumlu sonuçları ortaya çıkardığını bulgulamıştır (örn; Turner, Crisp & Lambert, 2007). Fakat kurgulu temasın daha sürdürülebilir ve kuvvetli etkilere yol açabilmesi için nasıl oluşturulması gerektiği, bu süreçte hangi değişkenlerin rol oynadığı sorusu hala araştırılan bir konudur. Bu araştırma, literatürde kullanılan standart temas senaryosuna arkadaşlık potansiyelini ekleyerek Suriyeli mültecilere olan tutum ve davranışlardaki değişiklikleri 3 deney ile incelemiştir. Birinci deney, temas senaryosuna eklenen arkadaşlık faktörünün (yakınlık veya etkileşim) dışgrup güvenini arttırdığını; ikinci deney, yakınlık ve etkileşim unsurlarını birlikte barındıran olumlu temas senaryosunun dışgrup güveni ve davranışsal niyetleri artırma konusunda standart temas senaryosundan daha etkili olduğunu ortaya çıkarmıştır. Üçüncü deney ise, temas edildiği hayal edilen kişiyle arkadaş olunabileceğinin açıkça belirtilmesinin de tutum, güven, davranışsal niyetler ve algılanan tehdidin değişiklik göstermesinde etkili olduğunu göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Gruplararası temas kuramı, kurgulu temas, etnik gruplararası arkadaşlık, dışgrup tutumları ve dışgrup güven

---

¹ İletişim kurulacak yazar: zeynep.piyale@isikun.edu.tr

Farklı etnik/kültürel grupların entegrasyonunda gruplararası temas kuramı

Çatışma ortamlarında kurgulu temas: İçgrupla özdeşleşmenin ve grup statüsünün etkileri

Sabahat Ç. Bağcı¹
Zeynep E. Piyale
Efsane Ebcim

Işık Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Bu çalışma dolaylı temas yöntemlerinden biri olan kurgulu temasın etkinliğini Türk-Kürt etniklerarası ilişkiler bağlamında incelemeyi amaçlamıştır. Birinci çalışma (N = 47) Türklerin Kürtlere yönelik tutumlarında standart temas kurgusunu test etmiş, gruplararası olumlu teması hayal etmenin dışgrup tutumları, tehdit algısı, gruplararası kaygı, ve çokkültürlülüğe destek üzerindeki etkisinin yalnızca etnik içgrup kimliği yüksek katılımcılarda anlamlı olduğunu bulgulanmıştır. İkinci çalışma (N = 107), kurgulu temas senaryosunda temas partnerinin etnik kimliğini vurgulamasının etkisini incelemiş, etnik kimliğin vurgulanmasının Kürtlere yönelik tutumları olumsuz şekilde etkilediği ortaya çıkmıştır. Üçüncü çalışma (N = 55) ise kurgulu temasın Kürtler arasındaki etkilerini incelemiş, temasın tutumları etkilemediğini, ancak algılanan ayrımcılık ve kaygıyı azalttığını ve Türklerden beklentileri daha olumlu hale getirdiğini göstermiştir. Bulguların kuramsal ve uygulamalı doğurguları tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Gruplararası temas kuramı, kurgulu temas, içgrup özdeşleşme ve grup statü

---

¹ İletişim kurulacak yazar: cigdem.bagci@isikun.edu.tr

Farklı etnik/kültürel grupların entegrasyonunda gruplararası temas kuramı

Kıbrıs'ta Olumlu Kurgulu Temasın Belirleyicileri ve Sonuçları

Şenel Hüsnü Raman¹

Doğu Akdeniz Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Stefania Paolini

The University of Newcastle Australia
Psikoloji Bölümü

Geçmiş araştırmalar, istemsiz, “zoraki” bir şekilde pozitif kurgulu temasa maruz kalmanın yararlarını meydana çıkarmıştır. Bu araştırma, köklü gruplararası çatışma ortamlarında, aktif bir şekilde “seçilmiş” kurgulu temasın belirleyicilerini ve sonuçlarını araştırmıştır. Çalışma 1’de Kıbrıslı Türk katılımcılardan Kıbrıslı Rumlarla istedikleri valansta gruplararası bir etkileşimi kurgulamaları istenmiştir. Katılımcıların ‘olumlu’ valans senaryolarına kaydıkları bulunmuştur. Çalışma 2’de, katılımcılara negatif veya pozitif gruplararası etkileşimi hayal etme arasında aktif bir seçim yapmaları istendiğinde, Kıbrıslı Türkler pozitif gruplararası etkileşimini orantısız olarak negatif gruplararası etkileşime tercih etmişlerdir. Seçilen kurgulama, duygu-durum ve değerlendirilen onaylama önyargılarını yansıtmıştır. Bu bulgular iradeli gruplararası kurgulu temasın psikolojik dayanaklarına ışık tutmakla birlikte, köklü gruplararası çatışma ortamlarında dahi, dışgrup ile kurgulu temasın güvenilir bir yol olduğunu göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Gruplararası temas kuramı, kurgulu temas, kıbrıs sorunu

---

¹ İletişim kurulacak yazar: shenelhusnu.raman@emu.edu.tr

Farklı etnik/kültürel grupların entegrasyonunda gruplararası temas kuramı

Okul ortamında farklı sosyal kimliklere sahip öğrenciler arası arkadaşlıklar ve gruplar arası önyargının önlenmesi

Abbas Türnüklü¹

Dokuz Eylül Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Farklı sosyal kimliklerden gelen insanların birlikte yaşadığı mekanlarda, doğal ve kaçınılmaz olarak, sosyal kimlik temelli önyargı, ayrımcılık, dışlama, düşmanca davranışlar ve nihayetinde fiziksel şiddete kadar ulaşan gruplararası çatışmalarla karşılaşabilmektedir. Önyargıların, ayrımcılığın, dışlamanın ve düşmanca davranışların önlenmesi ve gruplararası temasın ve arkadaşlıkların, kurulması ve geliştirilmesi için, ilkökul, ortaokul ve lise dönemini içeren 6-18 yaş döneminde okul ortamında, öğrenme ve öğretme stratejilerini yeniden kurgulayarak ve psiko-eğitim yoluyla müdahale çalışmalarının yapılmasına gereksinim vardır. Öğrencilerin, kendilerinden farklı sosyal kimlikten gelen kişilerle birarada varolma, yaşama ve iş yapabilme becerilerini kazanabilmeleri için okul, sınıf ve öğrenme ve öğretme ortamları ile öğrenme stratejilerinin yeniden düzenlenmesine gereksinim vardır. Bu bağlamda, farklı sosyal kimlikten gelen öğrenciler arasında doğrudan ve dolaylı olumlu temasın ve arkadaşlığın geliştirilmesi için sınıf ve öğrenme-öğretme ortamının yeniden düzenlenmesi yoluyla, farklı sosyal kimlikteki öğrenciler arasında, olumlu temasın, arkadaşlığın, empatinin, ötekini koşulsuz kabulün, kendini ötekine açmanın, ötekine ilişkin olumlu tutumun geliştirilmesi; ve gruplararası olumsuz temasın, önyargının, kaygının, tehdit algısının, düşmanca duygu ve davranışların, ayrımcılığın ve dışlamanın azaltılması için okul ortamında hem sınıf içi hem de sınıf dışı sosyal etkileşim ortamı yeniden dizayn edilmelidir. Bu yolla öğrenciler, yetişkin yaşamında gereksinim duydukları, farklı sosyal kimlikten gelen kişilerle birlikte barış ve uzlaşma içinde yaşayabilmek için de sosyal beceri kazanmış ve aşılacak olacaklardır.

Anahtar Kelimeler: Gruplararası temas kuramı, gruplararası arkadaşlık, önyargı ve ayrımcılık

---

¹ İletişim kurulacak yazar: abbas.turnuklu@deu.edu.tr

Türkiye’de Ahlak Psikolojisinde Güncel Çalışmalar

Bana Göre Ahlak: Sıradan İnsanın Ahlakı Kavramsallaştırması

Doç. Dr. Sevim Cesur¹

İstanbul Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Beyza Tepe

Bahçeşehir Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Zeynep Ecem Piyale

Işık Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Prof. Dr. Diane Sunar

Bilgi Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Kohlberg’in (1971) ahlaka evrenselci ve tekçi bir yaklaşım sergilemiş olması ve en önemli erdemin, adalet olduğunu önermesiyle birlikte, Shweder, Much, Mahapatra ve Park (1997) ise, Hindistan’da yürüttükleri çalışmayla “ahlakın üç temel etiği” olduğunu ve bunun kültürel olarak değişebileceğini öne sürmüşlerdir. Otonomi etiği benliği, bireysel tercihler üzerinden, toplum etiği benliği, birbirine bağlı ve ortaklaşa, kolektif bir yapı olarak ve maneviyat etiği de benliği, tinsel, manevi bir bütün olarak kavramsallaştırır. Farklı kültürel yapılar farklı etik kodları geliştirebilmektedir. Walker ve Pitts (1998) ise, bugünkü ahlak araştırmalarının bir eksiğinin sıradan insanın doğal ahlak kavramsallaştırmalarının çalışılmaması olduğunu ifade etmektedirler. Bu araştırmanın amacı, toplumumuzda ahlakın nasıl kavramsallaştırıldığına bakmaktır. Araştırmanın katılımcılarını 18-52 yaş aralığında 168 kadın 80 erkek oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olan “Bana göre ahlak...” isimli bir ankette (Cesur, 2003, 2006) katılımcılardan, açık uçlu soruları doldurmaları istenmiş ve cevaplar içerik analizi yöntemiyle kategorilendirilmiştir. Ahlak tanımı kategorisinde en fazla söylenen kategori Toplumsal kurallara uymak (%19.6) iken ahlaksızlık tanımında ise benzer şekilde toplumsal kurallara uymamak (%15.6) olmuştur. Bu bulgu toplumsal kuralların ahlakın anlamlandırılmasında başat bir rol oynadığını göstermektedir. Ahlaklı insan tanımlarına bakıldığında en sık bahsedilen kategoriler, Dürüstlük (%18.5), Ahlaksız insan tanımlamalarında ise Saygı görmeyen/dışlanan (%16) şeklindedir. Ahlaklı kadın ve Ahlaklı erkek tanımlamaları birbirine benzerdir; en sık söylenen kategoriler Dürüstlük/güvenilirlik, Erdemli olmak ve Sosyal roller’dir. Ahlaksız kadın ve ahlaksız erkek tanımlamalarında ise bu durum değişmektedir. Ahlaksız kadın tanımlamalarında Saygı görmemek/dışlanmak, Namus, Terbiye ve Sosyal roller öne çıkarken ahlaksız erkek tanımlamalarında ise Erdemli olmamak, Saygı göstermemek, Zarar en sıklıkla kullanılmıştır. Ahlaksız kadın ve ahlaksız erkek tanımlamalarındaki bu fark, namus kültürü ve toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde açıklanabilir.

Veri analizinin ikinci aşamasında yapılan kümeleme analizi, Ahlak ve Ahlaksızlık kavramsallaştırmalarının Shweder’in üç etik koduna benzer şekilde kümelendiğini göstermektedir. Herhangi bir kuramsal temel gözetmeksizin yaptığımız açık kodlama sonrasında, katılımcılarımız yine de Shweder’in üç etiğine göre gruplanmışlardır; bu da kuramın geçerliliğine bir işarettir.

Anahtar Kelimeler: Ahlakın kavramsallaştırılması, namus, üç etik

---

¹ İletişim kurulacak yazar: cesur@istanbul.edu.tr

Türkiye’de Ahlak Psikolojisinde Güncel Çalışmalar

Analitik Düşünme Tarzının Ahlaki Yargular Üzerindeki Etkisi

Onurcan Yılmaz¹

Doğuş Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Bu sunumda son üç yılda Türkiye’de yaptığımız ve düşünme stilleri ve normatif ahlaki yargular arasındaki ilişkiyi hem korelasyonel hem de deneysel yöntemlerle incelemiş beş yayımlanmış çalışmanın kısa bir özeti sunulacak ve Türkiye’de ahlaki karar vermenin ne şekilde gerçekleştiğine dair bir tartışmada bulunulacaktır. Bu sunum düşünce stillerini zihnin ikili işlem modeli çerçevesinde analitik (yüksek eforlu) ve sezgisel (düşük eforlu) düşünme süreçleri şeklinde tanımlamaktadır. Ahlaki yargular ise hem Ahlaki Temeller Kuramı’nın (Haidt, 2007; Ahlaki Temeller Ölçeği’nin Türkçe formu için bkz. Yılmaz, Harma, Bahçekapılı ve Cesur, 2016) ortaya koyduğu beşli ahlaki sınıflandırmaya göre (zarar, adalet, sadakat, otorite, kutsallık) hem de ahlaki olarak farklı politik grupları birbirinden ayıran güncel ahlaki meseleler (ötenaziye karşı olmak vb.) şeklinde tanımlanmaktadır. İlk olarak sözü geçen ilişkiler korelasyonel olarak incelenmiş ve Türkiye’de gerçekleştirilen iki farklı çalışmada sezgisel düşünmekle muhafazakarlık (ötenaziye karşı olmak gibi) arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur (Yılmaz ve Sarıbay, 2016). Amerikalı katılımcılarla gerçekleştirilen başka bir çalışmada analitik düşünme tarzı gerçek performans yerine “açık fikirli olma eğilimi” şeklinde kavramsallaştırıldığında aradaki negatif yöndeki ilişkinin gücü artmaktadır (Yılmaz ve Sarıbay, 2017a). Türkiye’de gerçekleştirilen üç farklı çalışmada ise muhafazakarlığın değişime direnme boyutunun analitik düşünme eğilimiyle negatif yönde ilişki gösterdiğini, ancak eşitliğe karşıt olmakla ilişkisiz olduğunu göstermektedir (Yılmaz ve Sarıbay, 2018). Daha sonra sözü geçen ilişkiler deneysel olarak incelenmiş ve iki farklı deneyde analitik düşünme eğitimi verilen gruptaki katılımcıların bazı liberal tutumlarında artış meydana geldiği bulunmuştur (Yılmaz ve Sarıbay, 2017b). Ayrıca başka bir çalışmada, iki ayrı deneyde, analitik düşünme eğitimi verilen grubun Ahlaki Temeller Kuramı’nda belirtilen bireyselleştirici (zarar vermemek ve adil olmak) ahlak ilkelerine verdiği önemde artış meydana gelmiştir (Yılmaz ve Sarıbay, 2017c). Sözü geçen tüm bu ilişkiler analitik düşünme tarzının kişilerin ahlaki yargularını şekillendirdiğini hem korelasyonel hem de deneysel desenlerle göstermekte ve aynı zamanda farklı düşünme stillerine sahip olmanın ahlaki yargılardaki farklılıkları açıklama potansiyeline sahip daha temel bir değişken olabileceğini önermektedir.

Anahtar Kelimeler: Analitik düşünme tarzı, ahlaki karar verme, muhafazakarlık, ikili işlem modeli

---

¹ İletişim kurulacak yazara: oyilmaz@dogus.edu.tr

Kaynakça:

- Frederick, S. (2005). Cognitive reflection and decision making. *The Journal of Economic Perspectives*, 19(4), 25-42.
- Haidt, J. (2007). The new synthesis in moral psychology. *Science*, 316(5827), 998-1002.
- Yilmaz, O., & Saribay, S. A. (2016). An attempt to clarify the link between cognitive style and political ideology: A non-western replication and extension. *Judgment and Decision Making*, 11(3), 287-300.
- Yilmaz, O., Harma, M., Bahçekapili, H. G., & Cesur, S. (2016). Validation of the moral foundations questionnaire in Turkey and its relation to cultural schemas of individualism and collectivism. *Personality and Individual Differences*, 99, 149-154.
- Yilmaz, O., & Saribay, S. A. (2017a). The relationship between cognitive style and political orientation depends on the measures used. *Judgment and Decision Making*, 12(2), 140-147.
- Yilmaz, O., & Saribay, S. A. (2017). Analytic thought training promotes liberalism on contextualized (but not stable) political opinions. *Social Psychological and Personality Science*, 8(7), 789-795.
- Yilmaz, O., & Saribay, S. A. (2017c). Activating analytic thinking enhances the value given to individualizing moral foundations. *Cognition*, 165, 88-96.

Türkiye’de Ahlak Psikolojisinde Güncel Çalışmalar

Ahlaki Yargıda Kültürel Farklılıklar

Ar. Gör. Beyza Tepe¹

Bahçeşehir Üniversitesi

Psikoloji Bölümü

Son zamanlarda çalışılmakta olan ahlaki yargı sürecini ele alan bir yayımlanmış bir incelemealtında bulunan iki çalışmanın bulgularından bahsedilmiştir. İlk çalışmada ahlaki yargının kültürel olarak farklılaşabildiği gibi politik yönelimlere göre de değişebildiğini (Tepe, Piyale, Şirin ve Roger-Şirin, 2016) ikinci çalışmada ise ahlaki yargının ilişki motivasyonlarının ihlali ile oluştuğu ve bunun da kültürel olarak değişkenlik gösterdiği öne sürülmektedir (Tepe ve Aydınli-Karakulak, 2018). Birinci çalışma, Shweder ve arkadaşlarının geliştirdiği, ahlak psikolojisi çalışmalarının Batı ahlakını benimsediğini öne süren Büyük Üçleme Kuramı’na dayanmaktadır (Shweder, Much, Mahapatra ve Park, 1997). İkinci çalışma ise, ahlakın ilişki düzenleme mekanizması olduğunu iddia eden ve farklı ilişkisel motivasyonların olduğunu ve bunların da kültürel olarak değişebildiğini öneren İlişki Düzenleme Kuramı’dır (Rai ve Fiske, 2011). Birinci çalışmada, çoğunlukla üniversite öğrencisi (%83) ve yaş ortalaması 22 olan toplam 167 katılımcıya tabu ihlal eden senaryolar sunulmuş ve bunlara ilişkin görüşmeler yapılmıştır. Ayrıca katılımcıların politik görüşleri de alınmıştır. Çıkan sonuçlar, katılımcıların en sık kutsallık etiğine başvurarak ahlaki yargılarını meşrulaştırdığını fakat bunun politik görüşe göre değiştiğini göstermiştir. Kendini ne İslamist ne Laik görenler Otonomi, İslamist görenler Kutsallık ve Laik görenler ise Topluluk etiğine başvurarak ahlaki argümanlarını meşrulaştırmışlardır. İkinci çalışmada ise kültürel olarak hangi ilişki motivasyonların ahlaki yargıyı tahmin ettiği analiz edilmiştir. Bu sefer, kuramsal arka plana uygun olarak ilişki motivasyonlarının ihlaline yönelik senaryolar geliştirilmiştir. Türkiye’den toplam 126 (%63 kadın, X= 26.3), Amerika’dan ise Mturk üzerinden toplam 131 (%59 kadın, X=23.1) katılımcıdan veri toplanmıştır. Türkiye’deki katılımcılar için birlik motivasyonunun ihlali bir şeyi ahlaken yanlış bulmada etkili iken, Amerika’daki katılımcılar için bu motivasyonlar eşitlik ve zarar üzerinden gerçekleşmektedir. Sonuç olarak, bu iki çalışma çoğulcu ahlaki yaklaşımı desteklemekte ve aynı zamanda ilişkisel motivasyonların ihlal edilmesinin ahlaki yargıyı etkilediğini göstererek, güncel ahlak psikolojisi çalışmalarına önemli katkı sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kültürel farklılıklar, ahlaki yargı, ahlaki prensipler, ilişkisel motivasyonlar, politik yönelim

---

¹ İletişim kurulacak yazar: beyza.tepe@eas.bau.edu.tr

Otobiyografik Bellek Temelindeki Bireysel Farklılıkların Alanyazın İçerisinde Gözden Geçirilmesi

Otobiyografik Bellek ve Benlik Saygısı İlişkisi

Çağla Aktaş¹

Dokuz Eylül Üniversitesi
Psikoloji bölümü

Benlik kavramı kişinin tutumlarında, davranışlarında ve düşüncelerinde önemli bir etkiye sahiptir (Kulaksızoğlu, 2007). Otobiyografik bellek ise psikolojinin pek çok alt alanı tarafından benlikle güçlü olarak ilişkilendirilmiş olan güncel bir çalışma alanı olarak karşımıza çıkmaktadır (Conway, Singer ve Tagini, 2004). Benlik ve bellek arasındaki karşılıklı ilişki belleğin benlik üzerinde iki farklı işlevi olduğu bulgulanmıştır; tutarlı bir benlik oluşturmak ve kişinin kendisiyle ilgili olumlu düşünceler elde etmesi (Wilson ve Ross, 2003).

Kişilerin kendileriyle ilgili daha olumlu bir bakış açısına sahip olma motivasyonu benlik güçlendirme (self-enhancement) olarak alanyazındaki yerini almıştır. Konu üzerinde Ross ve Wilson tarafından yapılan pek çok çalışmada olumsuz olayları kişinin benliğinden çok uzak, uzun zaman önce olmuş olaylar olarak algılanırken olumlu olaylar benlikle yakından ilişkilendirilme eğilimindedirler. Bu durum Wilson ve Ross tarafından (2001; 2002) Geçici Özdeğerlendirme Kuramı (Temporal Self-Appraisal) olarak isimlendirilmiştir. Benlik saygısı yüksek olan bireylerin düşük olan bireylere göre olumsuz anılarına kendilerinden daha uzakta algıladıkları ortaya konan bulgular arasındadır (Ross ve Wilson, 2002).

En genel haliyle, kişinin benliğiyle ilgili olumlu veya olumsuz değerlendirmesi olarak tanımlanan benlik saygısının bellek süreçleri ile ilişkisini görgül olarak gösteren benzer kimi araştırmalar bulunmaktadır (Ivcevik, Pilemer, Wang, Hou, Tang, Moharic ve Taksic, 2008). Conway ve Pleydell-Pearce (2000) tarafından ortaya konulan modele göre otobiyografik anıların hatırlanması kişinin o anki hedef ve ihtiyaçlarından etkilenen dinamik ve aktif bir inşa sürecidir. Bu modelde otobiyografik anılar kişinin kendisiyle ilgili inançlarını destekler ve bu inançlar sonucunda meydana gelen benlik yapısı hangi anılara ne şekilde ulaşılacağına etki sahibi olan bir sürece dönüşür. Otobiyografik Bellek ile benlik arasındaki ilişkiyi araştıran sınırlı sayıda güncel araştırma bulunmaktadır. Bu araştırmalara örnek olarak Demiray ve Freund'un (2012), kişinin olumsuz anıları kendi benliğe daha uzak olarak algılaması üzerine çalışması, Ritcie ve arkadaşlarının (2015) anıların hatırlanması sırasında hissedilen duyguların benlik saygısı tarafından etkileneceğine dair çalışmaları, yine Ritcie ve arkadaşlarının (2014) düşük benlik saygısının olumsuz duygu yüklü anılar hatırlanırken hissedilen olumsuz duyguların yoğunluğunu etkilediğine dair bulgular elde ettiği çalışmaları, Sutın ve Robins'in (2007), yüksek benlik saygılı bireylerin olumlu anılarına daha kolay ulaşabildikleri üzerine çalışmaları ve Çili ve Stopa'nın (2015) olumlu öztanımlayıcı anıların yüksek benlik saygısı ile ilişkili olduğuna dair bulguları gösterilebilir. Söz konusu bildiride, yapılan güncel çalışmalar ve Benlik-Bellek Sistemi Modeli çerçevesinde Otobiyografik Bellek ile Benlik Saygısı arasındaki karşılıklı ilişki incelenerek alanyazına katkıda bulunmak amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Otobiyografik bellek, benlik, benlik saygısı, benlik-bellek sistemi model

---

¹ İletişim kurulacak yazar : cagla.aktas@deu.edu.tr

Kaynakça

- Conway, M. A., & Pleydell-Pearce, C. W. (2000). The construction of autobiographical memories in the self-memory system. *Psychological review*, 107 (2), 261.
- Conway, M. A., Singer, J. A., & Tagini, A. (2004). The self and autobiographical memory: Correspondence and coherence. *Social Cognition*, 22(5: Special issue), 491-529.
- Çili, S. ve Stopa, L. (2015). The retrieval of self-defining memories is associated with the activation of specific working selves. *Memory*. 23(2), 233-523. doi: 10.1080/09658211.2014.882955
- Demiray, B. ve Freund, A. M. (2012). This seems really far away (when it failed), but that feels very close (when I succeeded). Poster session presented at the Conference on Clinical Perspectives on Autobiographical Memory, Aarhus, Denmark.
- Ritchie, T. D., Batteson, T. J., Bohn, A., Crawford, M. T., Ferguson, G. V., Schrauf, R. W., Vogl, R. J. ve Walker, W. R. (2014). A pancultural perspective on the fading affect bias in autobiographical memory. *Memory*, 23, 278-290. doi: 10.1080/09658211.2014.884138
- Ritchie, T. D., Sedikides, C. ve Skowronski, J. J. (2015). Emotions experienced at event recall and the self: Implications for the regulation of self-esteem, self-continuity and meaningfulness. *Memory*, 24(5), 577-91. doi: 10.1080/09658211.2015.1031678
- Ross, M., ve Wilson, A. E. (2002). It feels like yesterday: self-esteem, valence of personal past experiences, and judgments of subjective distance. *Journal of Personality and Social Psychology*, 82(5), 792.
- Ross, M. ve Wilson, A. E. (2003). Autobiographical memory and conceptions of self: Getting better all the time. *Current Directions in Psychological Science*. 12, 66–69.
- Wilson, A. E. ve Ross, M. (2001). From chump to champ: People's appraisals of their earlier and current selves. *Journal of Personality and Social Psychology*. 80, 572–584.

Otobiyoğrafik Bellek Temelindeki Bireysel Farklılıkların Alanyazın İçerisinde Gözden Geçirilmesi

Otobiyoğrafik Anıların Yetişkin Bağlanması Ve Sürdürülmesi Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi

Günsu Aşıla¹

Dokuz Eylül Üniversitesi
Psikoloji bölümü

Bağlanma Bowlby'ye göre (aktaran Pistole, 2010) birini severek bir bağ kurmak anlamına gelir ve Bowlby bu bağlanmadan daha güçlü bir duygu olmadığını söyler. Yetişkinlerde de ilişkide bağlanma benzer bir işleve sahiptir, romantik ilişkilerde partnere bağlanma bir takım yaşantılardan ve de çocukluktaki bağlanma stili sonucu ortaya çıkar (Pistole, 2010). Otobiyoğrafik anılar ise bu bağlanmanın inşasında ve ayakta kalmasında önemli yer tutar, yaşanan ve hatırlanan bu anıların niteliğine göre yetişkin bireyler romantik ilişkilerini beslemekte ve sürdürmekte, bir diğer taraftan da bağlanma türüne göre bireyin otobiyoğrafik anıları nasıl hatırladığı ve hatırlama süreci değişmektedir. Bağlanma genellikle üç tip altında tanımlanır, bunlar güvenli bağlanma, kaygılı bağlanma, ve kaçınmacı bağlanmadır. Ainsworth (Ve ark., 2015) yaşamın ilk yıllarında kurulan bu örüntüyü bebekler ve anneleri ile yaptığı çalışmalardan yola çıkarak bu kategorileri tanımlamıştır. Bağlanma süreci hayat boyunca sadece belirli ilişkilerde gözlenir. bu kişiler ebeveyn, ya da çocuğa bakım veren ile çocuk arasında kurulan bağ ve daha sonra romantik partner ile kurulan bağ şeklindedir (Hazan ve Shaver, 1994).

Otobiyoğrafik anıların geri çağırılması ve hatırlanması sırasında devreye giren üç işlevden sosyal işlev diğerleriyle paylaşılan anılardır. Dolayısıyla bu işlev, kişilerarası ilişkiyi inşa etmek ve sürdürmekle ilişkilidir. Sosyal işlev; yakınlık bileşeni, öğreticilik ya da tavsiye vericilik bileşeni ve empati bileşenlerini kullanır. İlişkisel tutarlılık ve anlamlandırma ise yetişkin bağlanması için inşa sürecinde kullanılır. Kişiler daha sonra erken erişkinlik döneminde otobiyoğrafik anıları yakınlığı geliştirmek için kullanarak bu işlevden yararlanır ve ilişkileri sürdürmek için de kullanırlar. Pozitif duygular içeren anıları geri çağırma ise yakınlık işlevini aktif hale getirir.(Alea ve Bluck, 2007)

Otobiyoğrafik anıların ne kadar canlı hatırlandığını incelediğimizde, korkulu yani kaygılı bağlanan kişilerin kayıtsız yani kaçınmacı bağlanma örüntüsüne sahip olan kişiler ile karşılaştırıldığında kaygılı bağlanan kişilerin romantik partner ile birlikte yaşanmış olan otobiyoğrafik anıları daha canlı hatırladıkları bulunmuştur (Boyacıoğlu & Sümer, 2011). Bunun yanı sıra yapılan bir diğer araştırma göstermektedir ki kaygılı bağlanan kişilerin otobiyoğrafik anıları daha canlı hatırlamalarının yanı sıra anıları geri çağırma konusunda da daha iyiler fakat üzücü ve kaygı verici anılar söz konusu olduğunda bu etki ortaya çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Otobiyoğrafik anı, anı işlevleri, bağlanma, romantik partner

---

¹ İletişim kurulacak yazar: gunsuasila@gmail.com

Kaynakça

Ainsworth, M. D., Blehar, M. C., Waters, E., ve Wall, S. N. (2015). Patterns of attachment: a psychological study of the strange situation. New York, NY: Routledge.

Boyacıoğlu, İ. T. (2012). Otobiyografik ve öztanımlayıcı anların fenomenolojik özellikleri üzerinde bağlanma boyutlarının etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 27(70), 84-96.

Boyacıoğlu, İ., ve Sümer, N. (2011). Bağlanma boyutları, otobiyografik bellek ve geçmişi kabul etme. *Türk Psikoloji Dergisi*, 26(67), 105-122.

Hazan C., ve Shaver, P., R. (1994). Attachment as an organizational framework for research on close relationships. *Psychological Inquiry*, (1), 1-22.

Pistole, M. C. (2010). Long-distance romantic couples: an attachment theoretical perspective. *The Journal Of Marital And Family Therapy*, (2), 115-125.

Otobiyografik Bellek Temelindeki Bireysel Farklılıkların Alanyazın İçerisinde Gözden Geçirilmesi

Otobiyografik Bellek ve Toplumsal Cinsiyet İlişkisi ve Etkileşimleri

Ayçe Feride Köroğlu¹

Yıldız Teknik Üniversitesi
İnsan ve toplum bilimleri bölümü

Otobiyografik anılar ve toplumsal cinsiyet arasındaki ilişki ve etkileşimler görece olarak uzun dönemdir uluslararası alanyazında çalışılan ve çok yönlü bulgular ortaya koyan bir sahadır. Söz konusu çalışma alanında öne çıkan önemli bir hat bireylerin çocukluklarından itibaren toplumsal cinsiyetleri temelinde ebeveynleri ile etkileşimleri ve sosyalizasyon süreçlerindeki yapısal farklılıkların otobiyografik anılar anlamında değişik çıktılar ile ilişkili olabileceğine işaret etmektedir. Bu bağlamda, kültürler arası çalışmalarca da desteklenen tutarlı bir bulgu çocukluktan beri ebeveynleri ile süregelen ortak anımsama süreçlerindeki yapısal farklar sebebi ile kadınların erkeklere göre daha uzun, detaylı, duygusal ve bütünlüklü otobiyografik anı ve anlatımlar geliştirdiklerini ortaya koymaktadır (Nelson ve Fivush, 2004; Pillemer, Wink, DiDonato, Sanborn, 2003).

Otobiyografik anıların fenomenolojik özelliklerinde gözlenen ve değişik sosyalizasyon süreçleri ile ilişkilendirilen bu tür farklılıkların yanı sıra, söz konusu süreçler temelinde kadın ve erkeklerin otobiyografik anıları farklı hedefler doğrultusunda kullandıkları ve bu anlamda farklı şekillerde kodlama, muhafaza etme ve geri çağırma işlemlerinde buldukları öne sürülmüştür (Shulkind, Schoppel ve Scheiderer, 2012). Boyacıoğlu, Akfırat ve Yılmaz güncel bir çalışmada (2017) otobiyografik anılar, benlik ve benlik saygısı arasındaki yakın ilişkiyi göz önünde tutarak kadın ve erkeklerin farklı anı tiplerini benlik güçlendirme yönünde kullandıklarını ortaya koymuşlardır.

Bu çerçevede ulusal ve uluslararası alanyazın temelinde otobiyografik anılar ve toplumsal cinsiyet ilişkisinin öz bir biçimde ortaya konarak tartışılması hedeflenmektedir. Bu amaca ek olarak yine ilgili alanyazın vasıtası ile kadın ve erkekler arasında tutarlı bulgular olarak öne sürülen toplumsal cinsiyet temelli otobiyografik anı farklılıklarının benlik saygısı aracılığı ile klinik bozukluklarda ne şekillerde etkili olabileceği gündeme getirilecektir. Bu tartışma ile farklı toplumsal gelişim süreçleri doğrultusunda gelişebilecek otobiyografik anı ve benlik saygısı farklılıklarının toplumsal cinsiyet temelli epidemiyoloji araştırmalarında göz önünde tutulmasının cinsiyetçi, özcü ve indirgemeci bakış açılarının önünü almaktaki olası katkısının sorgulanması hedeflenmektedir. Otobiyografik anlatıların bireyin görece olarak akışkan veya sabit olmak üzere toplumsal cinsiyet kimliklerini kurmaktaki rolünü kuramsal ve yöntemsel bir eleştiriye açan güncel modeller bağlamında (Fivush ve Grysman, 2016) otobiyografik anılar ve toplumsal cinsiyet ilişkisinin tartışmaya açılması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Otobiyografik bellek, toplumsal cinsiyet, benlik, benlik saygısı

¹ İletişim kurulacak yazar: akoroglu@yildiz.edu.tr, 0212 3834490

Kaynakça

- Boyacıoğlu, İ., Akfırat S., ve Yılmaz, E.A.(2017). Gender differences in emotional experiences across childhood, romantic relationship, and self-defining memories. *Journal of Cognitive Psychology*, 29 (2), 1-14. doi: 10.1080/20445911.2016.1216996
- Fivush, R., ve Grysman, A. (2016). Gendered autobiographical memory: Feminist approaches to theory and method (s.99-120). Roberts ve Curtin (Ed.), *Gender beyond difference: Best practices in feminist psychological science*. New York, NY: Springer.
- Nelson, K. ve Fivush, R. (2004). The emergence of autobiographical memory: A social cultural developmental theory. *Psychological Review* 111(2), 486–511. doi: 10.1037/0033-295X.111.2.486
- Pillemer, D. B., Wink, P., DiDonato, T. E., ve Sanborn, R. L. (2003). Gender differences in autobiographical memory styles of older adults. *Memory* 11, 525–532. doi: 10.1080/09658210244000117
- Schulkind, M., Schoppel, K., ve Scheiderer, E. (2012). Gender differences in autobiographical narratives: He shoots and scores; she evaluates and interprets. *Memory & Cognition*, 40, 958–965. doi: 10.3758/s13421-012-0197-1.

Barış, Kimlik ve Tarih Etkileşimleri

Türk Ulusal Kimliği ve Tarih Temsilleri

Yrd. Doç. Dr. Banu Cingöz Ulu

Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Arş. Gör. Albina Sıla Akarsu¹

Kırıkkale Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Tarih temsillerinin grup üyelerine ‘biz’ ve ‘onlar’ arasında bir ayırım yapmalarını, grup içindeki insanların birbirleriyle nasıl ilişkili olduklarını ve grupları için politik dinamikleri sağladığını gösteren bulgular vardır (Tavani ve ark., 2017; Liu, 2005). Önceki çalışmalar Türkiye’de insanların etnik ve dini tutumlarından dolayı üniversitelerde, işyerlerinde ve günlük hayatlarında ayrımcılığa maruz kaldığını göstermiştir (Cagaptay, 2006; Toker Gökçe, 2013). Bu çalışma Türkiye’de tarihsel anlayış ve kimlikler (ulusal, politik ve dini) arasındaki ilişkiyi incelemektedir.

Çalışmanın örnekleme Ankara ve Kırıkkale illeri ile sosyal medyadan ulaşılmıştır. Çalışmaya kendini Türk olarak tanımlayan 221 kadın ve 119 erkek katılmıştır ($Ort.yaş = 22.09$). Katılımcılardan, pilot çalışma sonrası elde edilen Türkiye tarihine dair 65 olayın bugünkü Türkiye’yi anlamamızda ne kadar önemli ve ilgili olduğu konusunda değerlendirmeleri istenmiştir. Yeni geliştirilen ve “tarih anlayışları” adı verilen bu ölçek üç faktörden (yakın tarih, cumhuriyet tarihi ve yüceltilmiş tarih) oluşmaktadır ve alt ölçekler için Cronbach alfa güvenirlik puanları sırasıyla .97, .96 ve .88’dir.

Bu araştırmada üç set hiyerarşik regresyon analizi yapılmıştır. Buna göre, sağ kanat siyasi yönelim ($\beta = .281, p < .001$) ile muhafazakâr bir görüşe ($\beta = .132, p < .05$) sahip olmanın yüceltilmiş tarih anlayışını yordadığı bulunmuştur. Analize ulusal kimlik değişkenlerinin girmesiyle Türklükle daha fazla özdeşleşen bireylerin ($\beta = .317, p < .001$) sağ kanat yönelime ve muhafazakârlığa ek olarak şanlı tarih seçimini belirlediği görülmüştür. Cumhuriyet tarihi temsilleri için yapılan hiyerarşik regresyon analizinde, siyasi görüş ve muhafazakârlığın katkısı anlamlı bulunmamış, fakat ulusal kimlik değişkenlerinin eklenmesiyle kolektif narsisizmin değil ama Türklükle güçlü özdeşleşmenin ($\beta = .222, p = .003$), cumhuriyet tarihi ve Mustafa Kemal Atatürk ile ilgili tarihsel olayların seçimini belirlediği görülmüştür. Son olarak, diğer değişkenler kontrol edildiğinde çok kültürlülüğe yönelik olumlu tutumlar ($\beta = .131, p = .027$) yakın tarih tercihlerinin seçilmesinde yordayıcı olarak bulunmuştur. Katılımcılardan verilen 65 tarihsel olaydan özellikle çıkarmayı düşündükleri beş tane olay yazmaları istenmiş ve katılımcılar MİT turları, Dersim isyanı, 90’lı yıllardaki faili meçhul cinayetler, DEP ve HDP milletvekillerinin tutuklanması ve hem Hrant Dink hem de Tahir Elçi’nin öldürülmesinin çıkarılmasını istemiştir.

Anahtar Kelimeler: Ulusal kimlik, tarih temsilleri, kolektif narsisizm

¹İletişim kurulacak yazar: albinakarsu@gmail.com, 0553 201 9251

Kaynakça:

Cagaptay, S. (2004). Race, assimilation and Kemalism: Turkish nationalism and the minorities in the 1930s. *Middle Eastern Studies*, 40, 86-101.

Liu, J. H. (2005). History and identity: A system of checks and balances for Aotearoa/New Zealand. In J. H. Liu, T. McCreanor, T. McIntosh & T. Teaiwa (Eds.). *New Zealand identities: Departures and destinations* (pp. 69-87). Wellington, NZ: Victoria University Press

Tavani, J. L., Collange, J., Rateau, P., Rouquette, M. L., & Sanitioso, B. R. (2017). Tell me what you remember and I will know who you are: The link between collective memory and social categorization. *Group Processes & Intergroup Relations*, 20(1), 91-108.

Toker Gökçe, A. (2013). University students' perception of discrimination on campus in Turkey. *Journal of Higher Education Policy and Management*, 35(1), 72-84.

Barış, Kimlik ve Tarih Etkileşimleri

Sosyal Karşılaştırmaların Ulusal Nostalji Üzerindeki Etkisi

Yrd. Doç. Dr. Sinan Alper¹

Başkent Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Dicle Rojda Tasman

Başkent Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Kolektif nostalji kavramına olan ilgi her geçen gün artmaktadır. Gruplar arası duygular teorisine dayanarak, kolektif nostalji “bir kimsenin kendisini belirli bir sosyal kimlik veya belirli bir grubun üyesi olarak düşünmesine bağlı olan nostaljik düş” olarak tanımlanmaktadır. Yapılan çalışmalar kolektif nostaljinin kişisel nostaljiden ayırt edilebileceğini, kişinin iç grubuna yönelik tutum ve davranışlarını düzenlediğini, sosyal kimliklenmesi yüksek olan insanlar için daha güçlü etkiler yarattığını ve bir grup içinde sosyal olarak paylaşıldığını göstermiştir. Bu araştırmanın temel amacı, gruplar arası karşılaştırmaların olası etkilerine odaklanarak, Sosyal Kimlik Kuramı, kolektif nostalji literatürü ve Türkiye'deki ulusal nostalji fenomeni arasında bir bağlantı kurmaktır. Bu çalışmada bir kolektif nostalji türü olarak ulusal nostaljiye ve ulusal nostalji fenomeninin önemli bir örneği olan Türk milliyetçiliğine odaklanılmıştır. İki hipotez önerilmiştir: (1) Kimliklenmesi yüksek olan katılımcılar olumsuz sosyal karşılaştırmayla hazırlandıklarında, olumlu sosyal karşılaştırmaya kıyasla, savunmacı hale gelecek ve böylece Türklerin geçmişini yüceltip, geçmişte altın çağ yaşadıklarını iddia edeceklerdir; (2) Kimliklenmesi düşük olan katılımcılar için ise olumsuz sosyal karşılaştırma, savunmacı bir yaklaşım sergilemeyecekleri için, geçmişin olumsuz algılanmasıyla sonuçlanacaktır. Olumlu sosyal karşılaştırmalar için ise tam tersi bir eğilim gözlemlenecektir. Hipotezleri test etmek için iki deneysel çalışma yapılmıştır: Birinci çalışmada, askeri güçle ilgili olumlu/olumsuz karşılaştırma manipülasyonu yapılmış ve ulusal geçmişi yüceltme üzerindeki etkisi incelenmiştir. İkinci çalışmada, eğitim sistemiyle ilgili olumlu/olumsuz karşılaştırma manipülasyonu yapılmış ve geçmiş altın çağ inancı üzerindeki etkisi incelenmiştir. Çalışma 1'de, kimliklenme düzeyi düşük olan katılımcılar ülkelerini daha zayıf askeri güce sahip olan diğer ülkelerle karşılaştırdıklarında, ulusal geçmişi daha çok yüceltmişlerdir. Çalışma 2'de, kimliklenme düzeyi yüksek olan katılımcılar ülkelerini daha iyi eğitim sistemine sahip olan diğer ülkelerle karşılaştırdıklarında, geçmiş altın çağ inançları artmıştır. Elde edilen sonuçlar, sosyal karşılaştırmaların kolektif nostaljiyi etkilediğini ve kimliklenme düzeyinin bu ilişki üzerinde aracı bir rol oynadığını göstermiştir. Ayrıca, mevcut sosyal karşılaştırmaların insanların iç gruplarının geçmişini nasıl anladıklarına dair gelecek çalışmaların yolunu açmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kolektif nostalji, sosyal kimlik, sosyal karşılaştırma, ulusalcılık.

---

¹ İletişim kurulacak yazar: sinanalper@baskent.edu.tr, 0533 353 30 88

Kaynakça:

- Smeekes, A. (2015). National nostalgia: A group-based emotion that benefits the in-group but hampers intergroup relations. *International Journal of Intercultural Relations*, 49, 54–67. doi:10.1016/j.ijintrel.2015.07.001
- Wildschut, T., Bruder, M., Robertson, S., van Tilburg, W. A. ve Sedikides, C. (2014). Collective nostalgia: A group-level emotion that confers unique benefits on the group. *Journal of Personality and Social Psychology*, 107(5), 844-863. doi:10.1037/a0037760
- Yumul, A. ve Özkırıklı, U. (2000). Reproducing the nation: ‘Banal nationalism’ in the Turkish press. *Media, Culture, and Society*, 22(6), 787-804. doi:10.1177/016344300022006005

Barış, Kimlik ve Tarih Etkileşimleri

Barışı Kim Sağlayabilir? Barışa İlişkin Davranışsal Niyet ve Politik Güven

Feyzan Tuzkaya¹

Ege Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Cihan Elçi

Ege Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Mehmet Karasu

Van Yüzüncüyıl Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Çağlar Solak

Manisa Celal Bayar Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Hilal Peker-Dural

Ege Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Ece Akça

Ege Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Melek Göregenli

Profesör, Sosyal Psikolog,

Bağımsız Araştırmacı

Bu araştırmada barışa yönelik tutumlar, barışa ilişkin davranışsal niyet, barışı kurma sürecinde güvenilen politik aktörler ve bunlarla ilişkili olabilecek bazı sosyal psikolojik değişkenlerle, muhafazakarlık ve sistemin meşrulaştırılmasına yönelik zihniyet yapıları arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Barış fikrinin ve barışın gerçekleşmesine yönelik davranışsal niyetin sosyal psikolojik arkaplanı hakkında bilgi edinmek üzere, ilgili literatürde yer edinmiş teorik yaklaşımlardan ve veri toplama araçlarından faydalanılmıştır. Türkiye'nin farklı şehirlerinden, 18 ila 70 yaş arasındaki 454 katılımcıya ulaşılmış, veriler internet üzerinden uygulama ve İzmir'de yapılan yüzyüze görüşmeler yoluyla elde edilmiştir. Katılımcılardan Sosyo-Demografik Bilgi Formu, Barışa İlişkin Davranışsal Niyet Ölçeği, Savaş ve Barışa İlişkin Tutumlar Ölçeği, Barışa İlişkin Politik Güven Ölçeği, Muhafazakarlık Ölçeği ve Sistemin Meşrulaştırılması Ölçeği'nden oluşan bir ölçek grubuna yanıt vermeleri istenmiştir. Araştırmanın bulguları, genel olarak, politik görüşün ve etnik kökenin kullanılan bütün ölçümlerle ilişkili olduğunu göstermiştir. Ayrıca, barışın gerçekleşmesi sürecinde politik güven duyulan yapıların neler olduğunu belirlemeye yönelik ölçeğe verilen tepkilerin faktör analizi ile gruplandırılması sonucunda, "kurumsal irade", "bireysel/sivil irade" ve "ortak irade" olmak üzere üç faktör elde edilmiştir. Barışa ilişkin davranışsal niyetleri en iyi yordayan değişkenler ise barışa yönelik tutumlar, etnik köken, politik görüş ve sistemin meşrulaştırılması yönündeki tutumlar olarak saptanmıştır. Bu araştırmanın sonuçları, barış süreci, barışa ilişkin tutumlar ve barışla ilgili davranışsal niyetlerin nasıl oluştuğu ve hangi sosyal psikolojik süreçlerle ilişkili olduğu konusunda önemli bilgiler sağlamıştır. Bulgular ayrıca, içinde yaşanılan politik iklimin ve genel toplumsal süreçlerin; bu olguların belirlediği sosyal psikolojik tutumların, gerek barışa yönelik tutumlar gerekse barış için davranışsal niyetleri etkilediğini göstermiştir. Araştırmanın sonuçları, sosyal psikoloji alanında gerçekleştirilen önceki çalışmaların kavramsal ve empirik bulguları çerçevesinde tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Barışa ilişkin davranışsal niyet, politik güven, sistemin meşrulaştırılması, muhafazakarlık, barışa ilişkin tutumlar

¹İletişim kurulacak yazar: feyzantuzkaya@gmail.com, 05543073199

Barış, Kimlik ve Tarih Etkileşimleri

Barış Çalışmalarında Moscovici'nin Sosyal Temsiller Kuramı ve Schwartz'ın Temel Değerler Kuramı: Bağlamsal İnceleme

KübraÖzkan¹
Uludağ Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Prof. Dr. M. Ersin Kuşdil
Uludağ Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Bu çalışmam kapsamında 1990-2016 yılları arasında yayımlanan, barış, savaş ve çatışmanın doğasının, süreçlerinin ve sonuçlarının ele alındığı ve kuramsal temelinin Temel Değerler Kuramı (Schwartz, 1992) ve Sosyal Temsiller Kuramı (Moscovici, 1961)'nin oluşturduğu toplam 47 bilimsel çalışma derlenmiştir. Bu çalışmalar, değerlerin ve sosyal temsillerin savaş, barış, çatışma gibi sosyopolitik olgular karşısında değişkenlik-kalıcılık ekseninde nasıl konumlandığı ve tarihsel, politik, kültürel ve coğrafik bağlamlardan nasıl etkilendikleri soruları çerçevesinde incelenmiştir. Sosyal temsillerle ilişkili olarak yürütülen çalışmalarda, barış ve savaşa ilişkin temsil içeriklerinin dönemsel olaylardan etkilenecek şekilde değiştiği görülmektedir. Öte yandan değerlerin büyük politik, ekolojik, ekonomik değişimler karşısında bile çok az düzeyde değişeceği öne sürülmüş olmasına rağmen, bu çalışma kapsamında incelenen çalışmaların sonuçları insani kriz, savaş gibi kitleleri etkileyen önemli politik olaylar sonrasında değerlerin hızlı şekilde değiştiğini göstermektedir. Sosyal temsiller alanında yapılan boylamsal çalışmalarda ise, sosyal temsillerin özünün korunduğu, değişimlerin ise sadece çevresel temsillerde olduğu görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında hem değerlerin hem de temsillerin dirençli oldukları kadar bağlama da duyarlı oldukları söylenebilir. Tarihsel, kültürel, politik bağlamların sosyal temsillerin içeriğine olan etkisi incelendiğinde, geçmişteki önemli tarihsel, politik olayların halen gündemi etkiliyor olması uzun yıllar boyunca sosyal temsillerin kalıcılığını koruyordunun bir göstergesi sayılabilir. Ancak burada sözü edilen kalıcılık statik değildir; sosyal temsiller değerlerden farklı olarak toplumsal bağlamlar ile etkileşime girerek yeniden ve yeniden inşa edilerek varlığını korumaktadır. Bu yönüyle sosyal temsiller kuramının, barış ve savaş ile ilişkili olguların açıklanmasında hem bugünün hem de geçmişin koşullarını sentezleyerek bir yön çizilmesine önemli katkı sunduğu düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Evrensel değerler, sosyal temsiller, bağlamsal etkiler, barış psikolojisi

---

¹İletişim kurulacak yazar: kubraozkan88@gmail.com, 0538 575 49 31

Cinsel Yönelim, Toplumsal Cinsiyet Roller ve Cinsiyetçilik Etkileri

Spontane Kişilik Özelliği Çıkarımlarında Cinsiyet Stereotipleri ve Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik

Arş. Gör. Nihan Selin Soylu¹

Ege Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Doç. Dr. Mert Teközel²

Ege Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Spontane kişilik özelliği çıkarımları (spontaneous trait inferences) diğerinin davranışlarına istinaden niyet ve farkındalık olmaksızın gerçekleşen, gözlenen kişiye dair kişilik özelliği çıkarımlarını ifade eder (Winter ve Uleman, 1984). Bu çıkarım süreci otomatik biçimde gerçekleşiyorsa da (Uleman, Sarıbay ve Gonzales, 2008), bir bilişsel sürecin sıkça tekrarlanarak otomatikleşmesi suretiyle kültürel özelliklerden ve/veya stereotiplerden etkilendiğine dair bulgular da literatürde yer almaktadır (Newman, 1993; Smith, 1994; Duff ve Newman, 1997; Wigboldus, Dijksterhuis ve Knippenberg, 2003; Zarate, Uleman ve Voils, 2001). Bununla birlikte literatürde cinsiyet stereotiplerinin spontane kişilik özelliği çıkarımları üzerinde etkili olabileceğine dair araştırma sonuçları yer almaktadır, ancak bunlar oldukça az sayıdadır ve çıkarım sürecinin yalnızca ilk aşamasına odaklanılmıştır (Yan, Wang ve Zhang, 2012; Wang, Xia ve Yang, 2015). Cinsiyetçilik ise kadın ve erkeğin eşit olmayan statüsünün desteklendiği, özellikle kadınlara yönelik olumsuz tutum ve davranışları besleyen önyargı veya inançlar sistemi olarak tanımlanabilir (Rickabaugh, 1996; Anderson, 1997; Swim ve Campbell, 2003). Cinsiyet ayrımcılığı, en yaygın ayrımcılık türlerinden biri olmasına rağmen, altından yatan bilişsel yapıların anlaşılması konusundaki çabalar yetersiz görünmektedir. Bu çalışmada cinsiyet stereotiplerinin, cinsiyetçiliğin ve cinsiyetin spontane kişilik özelliği çıkarımlarının ikinci aşaması olan ilişkilendirme (binding) aşaması üzerindeki etkilerini incelemek amaçlanmıştır. Bu amaçla “yanlış tanıma paradigması” (Todorov ve Uleman, 2003) kullanılmıştır: ilk olarak çalışma aşamasında cinsiyet stereotipleri ile tutarlı ve tutarsız davranış cümlesi – fotoğraf çiftleri sunulmuş, ikinci aşama olan test aşamasında ise fotoğraf – sözcük (kişilik özelliği) çiftleri sunulmuştur. Katılımcıların görevi, test aşamasında sunulan sözcüğün çalışma aşamasında da aynı fotoğrafla birlikte sunulan cümlede yer alıp almadığına karar vermektir. Araştırmamız kapsamında sunulan cinsiyet stereotipleriyle tutarlı ve tutarsız uyarıların asimetric düzeylerde spontane kişilik özelliği çıkarımlarına yol açması beklenmektedir. Yani, cinsiyet stereotipleriyle tutarlı uyarı sunumlarında (örn. kadın fotoğrafı ile feminen kişilik özelliği ima eden davranış cümlesi) nispeten güçlü; tutarsız uyarı sunumlarında ise (örn. kadın fotoğrafı ile maskülen kişilik özelliği ima eden davranış cümlesi) nispeten zayıf düzeyde çıkarımların gerçekleşmesi beklenmektedir. Sonuçlara göre, yalnızca erkeklerde, düşmanca cinsiyetçilik düzeyi yüksek olan katılımcıların, uyarı sunumlarının cinsiyet stereotipleri ile tutarlı olduğu koşulda daha çok hata yaptıkları görülmüştür. Bu sonuç, düşmanca cinsiyetçilik düzeyi yüksek olan bireylerde cinsiyet stereotiplerinin nispeten kolay ulaşılabilir olduğu yönünde değerlendirilebilir (Glick ve Fiske, 1996; Allen ve ark.,

¹ İletişim kurulacak yazar: nihansoylu@gmail.com

² İletişim kurulacak yazar: i.mert.tekozel@ege.edu.tr

2009). Ayrıca, katılımcının cinsiyetinden bağımsız olarak, koruyucu ataerkillik düzeyi düşük olan katılımcıların, cinsiyet stereotipleri ile tutarsız uyaran sunumu koşulunda, ataerkillik düzeyi yüksek olan gruba göre daha çok hata yaptıkları görülmüştür. Bir başka deyişle, koruyucu ataerkillik düzeyi daha düşük olan bireyler, cinsiyet stereotipleri ile tutarsız örneklerle karşılaştıklarında, bunları daha “olası” olarak değerlendirmişler ve nispeten güçlü çıkarımlarda bulunmuşlardır.

Anahtar Kelimeler: Cinsiyet stereotipleri, spontane çıkarımlar, çelişik duygulu cinsiyetçilik, koruyucu ataerkillik, düşmanca cinsiyetçilik

Kaynakça:

- Allen, T. J., Sherman, J. W., Conrey, F. R., & Stroessner, S. J. (2009). Stereotype strength and attentional bias: Preference for confirming versus disconfirming information depends on processing capacity. *Journal of experimental social psychology, 45*(5), 1081-1087.
- Anderson, M.L., (1997). Thinking about women: Sociological perspectives on sex and gender, Fourth edition. Boston, MA: Allyn and Bacon.
- Duff, K. J., & Newman, L. S. (1997). Individual differences in the spontaneous construal of behavior: Idiocentrism and the automatization of the trait inference process. *Social Cognition, 15*(3), 217-241.
- Fiske, S. T. (1998). Stereotypes, prejudice, and discrimination. In D. T. Gilbert, S. T. Fiske, & G. Lindzey (Eds.), *Handbook of social psychology* (4th ed., Vol. 2, pp. 357–411). New York: McGraw-Hill.
- Glick, P., & Fiske, S. T. (1996). The ambivalent sexism inventory: Differentiating hostile and benevolent sexism. *Journal of personality and social psychology, 70*(3), 491.
- Newman, L. S. (1993). How individualists interpret behavior: Idiocentrism and spontaneous trait inference. *Social Cognition, 11*(2), 243-269.
- Rickabaugh, C.A. (1996). Sexism. In F.N. Magill (Ed.), *International encyclopedia of psychology*, 2, London: Fitzroy Dearborn.
- Smith, E. R. (1994). Procedural knowledge and processing strategies in social cognition. *Handbook of social cognition, 1*, 99-151.
- Swim, J. K., & Campbell, B. (2003). Sexism: Attitudes, beliefs, and behaviors. *Blackwell handbook of social psychology: Intergroup processes*, 218 - 237.
- Todorov, A., & Uleman, J. S. (2003). The efficiency of binding spontaneous trait inferences to actors' faces. *Journal of Experimental Social Psychology, 39*(6), 549-562.
- Uleman, J. S., Adil Saribay, S., & Gonzalez, C. M. (2008). Spontaneous inferences, implicit impressions, and implicit theories. *Annu. Rev. Psychol.*, 59, 329-360.
- Wang, M., Xia, J., & Yang, F. (2015). Flexibility of spontaneous trait inferences: The interactive effects of mood and gender stereotypes. *Social Cognition, 33*(4), 345-358.
- Wigboldus, D. H., Dijksterhuis, A., & Van Knippenberg, A. (2003). When stereotypes get in the way: Stereotypes obstruct stereotype-inconsistent trait inferences. *Journal of Personality and Social Psychology, 84*(3), 470.
- Winter, L., & Uleman, J. S. (1984). When are social judgments made? Evidence for the spontaneousness of trait inferences. *Journal of personality and social psychology, 47*(2), 237.
- Zárate, M. A., Uleman, J. S., & Voils, C. I. (2001). Effects of culture and processing goals on the activation and binding of trait concepts. *Social Cognition, 19*(3: Special issue), 295-323.

Cinsel Yönelim, Toplumsal Cinsiyet Roller ve Cinsiyetçilik Etkileri

Tecavüzün Sosyal İnşası: Sosyal Baskınlık Yönelimi, Sistemi Meşrulaştırma Eğilimi, Düşmanca Cinsiyetçilik ve Cinselliği Araçsal Olarak Değerlendirmenin Tecavüz Mitlerinin Kabulü Üzerindeki Etkisi

Yrd.Doç.Dr. Işıl Çoklar¹

Okan Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Yrd.Doç.Dr. Gülgün Meşe

Ege Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Ar.Gör. Mehmet Peker

Ege Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Cinselliğe ilişkin tutumlar cinsel istek ve davranışı etkileyen ve kültürel etkenlerle belirlenmiş örüntüleri içerir. Söz konusu örüntüler çeşitli cinsel inanışların yaygın biçimde kabulünü sağlayan cinsel mitlerce desteklenirler. Bu inanışların cinsiyetçilik ve gruplar arasındaki hiyerarşiyi destekleyen sosyal baskınlık yönelimiyle ve sistemi meşrulaştırma eğilimiyle bir arada değerlendirildiğinde cinsel şiddete ilişkin tutumlar üzerinde etkili olması beklenebilir. Alan yazında kadına yönelik cinsel şiddeti meşrulaştıran inanışlar olarak tanımlanan tecavüz mitlerinin kabulünün cinsiyetçi tutumlar, sosyal baskınlık yönelimi ve sistemi meşrulaştırma eğilimi ile ilişkili olduğunu ortaya koyan çok sayıda araştırma yer almaktadır. Bu araştırmanın amacı ise ülkemizde daha önce tecavüz mitlerinin kabulü üzerindeki etkisi incelenmemiş olan cinsel tutumların sözü edilen bu ilişkilerde oynadığı rolü belirlemektir. Bu amaçla, Demografik Bilgi Formu, Sistemi Meşrulaştırma Ölçeği, Sosyal Baskınlık Ölçeği, Hendrick Cinsel Tutumlar Ölçeği ve Illinois Tecavüz Mitlerini Kabul Ölçeği internet ortamında veri toplamaya olanak sağlayan bir siteye yüklenmiş (SurveyMonkey) ve eksiksiz olarak tamamlanmış olan 280 veri seti SPSS 23 istatistik paketi ile Hayes (2013) tarafından geliştirilen PROCESS 2.16.3 adındaki bir makro kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma örneklemini yaşları 19 ila 67 arasında değişen 111 erkek ve 169 kadın katılımcıdan oluşmakta olup, kadın katılımcıların yaş ortalamaları 33,68 (SS=10.37), erkek katılımcıların yaş ortalamaları ise 35,64 (SS=11.47)dir. Düzenlenmiş aracılık modelleri ve hipotez edilen çalışma modelinin testi, 5000 örneklemlili bootstrap ile hesaplanan yanlılığı giderilmiş (bias corrected) güven aralıklarının hesaplanması ile gerçekleştirilmiştir. Analiz sonuçları araçsallaştırma ve sistemi meşrulaştırma değerleri düşük olduğunda düşmanca cinsiyetçiliğin sosyal baskınlık yönelimi ve tecavüz mitlerinin kabulü arasındaki ilişkisindeki aracılık etkisinin büyük ölçüde düştüğünü (dolaylı etki = .09 %95GA[.007, .19]),iki değer de yüksek olduğunda ise dolaylı etkinin gücününönemli ölçüde arttığını (dolaylı etki = .27 %95GA[.19, .36]),ortaya koymuştur.Bu bulgular düşmanca cinsiyetçiliğin yüksek düzeyde araçsallaştırma ve yüksek düzeyde sistemi meşrulaştırma ile birleştiğinde etkisini artırarak gösterdiğini, cinselliği araçsal olarak değerlendirme ve sistemi meşrulaştırma eğiliminin sosyal baskınlık yönelimi, düşmanca

¹ İletişim kurulacak yazar: isil.coklar@okan.edu.tr

cinsiyetçilik ve tecavüz mitlerinin kabulü arasındaki ilişkide katalizör rol oynadığını ortaya koymuştur. Cinselliğe ilişkin tutumların kadına yönelik cinsel şiddeti meşru görme eğilimi üzerindeki etkisini ortaya koyması bakımından özgün bir değer taşıyan bu araştırma, tecavüz konusundaki yaygın mitlerin kabul düzeyini arttıran sosyal psikolojik arkaplanı ortaya koyması bakımından alan yazına katkı sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tecavüz mitleri, cinsel tutumlar, sistemi meşrulaştırma, sosyal baskınlık, cinsiyetçilik

Cinsel Yönelim, Toplumsal Cinsiyet Roller ve Cinsiyetçilik Etkileri

Kişilik Faktörlerinin Lezbiyen ve Geylere Yönelik Tutumlara Etkisinin Belirlenmesinde Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Aracılık Rolü

Abdullah KAHRAMAN¹

İstanbul Arel Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

İnsanlar, kişiliklerinin oluşumu sürecinde çeşitli toplumsal mekanizmalarının şekillendirmeleri ile karşılaşır (Pervin ve John, 1999). Bu karşılaşmalar neticesinde kişilik yapıları şekillenir; bir takım tutumlar edinilir. Edinilen tutumlar, kişilerin mesleki yaşamlarında, eğitim hayatlarında ve bireysel-sosyal ilişkilerinde önemli rol oynar. Toplumun doğrudan belirleyici olduğu bir diğer süreç ise toplumsal cinsiyet rolleridir. Toplumsal cinsiyet, kişilere, onların biyolojik cinsiyetlerinden yola çıkarak bir takım roller belirler ve böylece kişilerden eylemlerini tayin edilen bu rollere uygun olarak belirlenmesini zorunlu kılar (Lindsey, 1990). Kùltürler arası farklılıklar olsa da Ortadoğu kùltürlerinde toplumsal cinsiyet dikotomik bir sistem halinde işler (Amar, 2011). Dolayısıyla toplum, mensuplarından, biyolojik cinsiyetlerine göre toplumsal cinsiyet rolleri benimsemelerini ve dişi ise kadınlık rolünü; er ise erkeklik rolünü üstlenmesini beklemektedir (Vatandaş, 2007). Toplumun beklentilerinin dışında cinsiyet rollerine sahip kişiler, baskı ve ayrımcılık süreçleri ile karşılaşabilmektedirler. Bu çalışma, nefret söylemlerine ve olumsuz tutumlara yoğun bir şekilde maruz kalan eşcinsel bireylere yönelik tutumların oluşmasına aracılık eden toplumsal cinsiyet rollerini saptamayı ve bu rollerin oluşumuna etki eden kişilik faktörlerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın amacı, kişilik faktörlerinin, lezbiyen ve geylere yönelik tutumlarına etkisinde cinsiyet rollerinin aracılık etkisinin araştırılmasıdır. Bu amaçla, beş faktör kişilik boyutları (*Dışadönüklük, Yumuşak Başlılık, Özdenetim, Duygusal Dengesizlik- Nörotisizm, Yaşantılara-Gelişime Açıklık*) ile lezbiyen ve geylere yönelik tutumlar ilişkisinde cinsiyet rollerinden (*Erkek Cinsiyet Rolü, Kadın Cinsiyet Rolü, Geleneksel Cinsiyet Rolü, Eşitlikçi Cinsiyet Rolü, Evlilikte Cinsiyet Rolü*) hangisinin aracılık ettiği belirlenmeye çalışılmış ve bu amaçla yol analizi (path analysis) yapılmıştır. Dolayısıyla araştırmanın hipotezi, Beş Faktör Kişilik Boyutları'nın lezbiyen ve geylere yönelik tutumları üzerindeki etkisinin cinsiyet rollerince aracılık edildiğidir. Bu amaçla İstanbul ilindeki lisans öğrenimine devam eden 321 üniversite öğrencisinden veri toplanmıştır. Katılımcıların 204'ü kadın; 117'si erkektir. Gönüllü katılımcılardan Beş Faktör Kişilik Ölçeği (Benet-Martinez ve John, 1998), Toplumsal Cinsiyet Roller Tutum Ölçeği (Zeyneloğlu ve Terzioğlu, 2011) ve Lezbiyenlere ve Geylere Yönelik Tutum Ölçeği'ni (Duyan ve Gelbal, 2004) doldurmaları istenmiştir. Araştırmanın bulguları, erkek grubunun lezbiyen ve geylere yönelik tutumlarının belirlenmesinde temel aracı boyutun kadın cinsiyet rolü olduğunu, bu aracı değişkenin de sadece duygusal dengesizlik (nevrotiklik) boyutunca yordandığını göstermiştir. Buna karşın kadın grubunda erkek cinsiyet rolünün, kadın cinsiyet rolünün ve evlilikte cinsiyet rolünün, lezbiyen ve geylere yönelik tutumlarının belirlenmesinde aracılık rolü üstlendiğini göstermiştir. Aracılık işlevi gören her üç toplumsal cinsiyet rolünün ise sadece yaşantılara açık olma faktörünce yordandığı belirlenmiştir. Farklı kùltürlerde toplumsal cinsiyet rollerine dair tutumlar ile kişilik arasındaki

¹ İletişim kurulacak yazar: abdullahkahraman@arel.edu.tr

ilişkiyi araştıran çalışmalar mevcut olup bu çalışmalar, toplumsal cinsiyet ile kişilik faktörleri arasındaki ilişkilerin güçlü olduğunu saptamıştır (Weisberg, DeYoung ve Hirsh, 2011). Kişilik ile homofobi arasındaki ilişkileri gösteren çalışmalar da mevcuttur (Johnson, Brems ve Alford-Keating, 2008). Türkiye kültüründe, özellikle son yıllarda, toplumsal cinsiyet tutumları ve homofobi ile ilgili çalışmalar yapılmaktadır. Bu çalışmanın bir diğer amacı, kişilik faktörlerinin, toplumsal cinsiyet rolleri ve homofobi ile ilişkisini araştırarak Türkçe literatüre katkı sağlamaktır.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal cinsiyet, kalıpyargılar, kişilik özellikleri, ayrımcılık, homofobi.

Kaynakça:

- Amar, P. (2011). Middle East Masculinity Studies Discourses of "Men in Crisis," Industries of Gender in Revolution. *Journal of Middle East Women's Studies*, 7(3), 36-70.
- Johnson, M., Brems, C., & Alford-Keating, P. (2008). Personality Correlates of Homophobia, *Journal of Homosexuality* 57-69.
- Lindsey, L. L. (2015). *Gender roles: A sociological perspective*. Routledge.
- Pervin, L. A., & John, O. P. (1999). *Handbook of personality: Theory and research*. Elsevier.
- Vatandaş, C. (2007). Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rollerinin algılanışı. *Sosyoloji Konferansları*, (35), 29-56.
- Weisberg, Y. J., DeYoung, C. G., & Hirsh, J. B. (2011). Gender differences in personality across the ten aspects of the Big Five. *Frontiers in psychology*, 2.

Cinsel Yönelim, Toplumsal Cinsiyet Roller ve Cinsiyetçilik Etkileri

LGBT Bireylerle Sosyal Temas Biçimleri, Otoriterlik, Sosyal Baskınlık Yönelimi, İlişkisel Benlik ve Sistemi Meşrulaştırmanın Homofobiyle İlişkisinin İncelenmesi

Fatma Serbes

Yrd. Doç. Dr. Alp Giray Kaya

İstanbul Arel Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Bu çalışmanın amacı; genel sosyal temas, sosyal medya temasını da kapsayan sosyal temas biçimleri, otoriterlik, sosyal baskınlık yönelimi, sistemi meşrulaştırma, toplumsal cinsiyetle ilgili sistemi meşrulaştırma, ilişkisel benlik, LGBT bireylerin sosyal medya paylaşımlarına yönelik değerlendirmeleri, sosyal medya paylaşımlarıyla karşılaşma süreleri ve cinsiyet, yaş, eğitim durumu demografik değişkenleri ile homofobi arasındaki ilişkiyi incelemektir. Çalışmada Sağ Kanat Otoriterlik Ölçeği, Sosyal Baskınlık Yönelimi Ölçeği, İlişkisel Benlik Ölçeği, Genel Sistemi Meşrulaştırma Ölçeği, Toplumsal Cinsiyetle İlgili Sistemi Meşrulaştırma Ölçeği ile Hudson ve Ricketts Homofobi Ölçeği kullanılmıştır. Ölçeklerle birlikte kişisel bilgi formu ve katılımcıların LGBT bireylerle sosyal temasını ve sosyal temas biçimlerini öğrenmek üzere oluşturulan sosyal temas formu kullanılmıştır. Çalışmanın örneklemini, İstanbul'da yaşayan 18-50 yaş arası 250 katılımcı (137 kadın, 105 erkek, 8 kayıp veri) oluşturmaktadır. Katılımcıların %54.8'si kadın, %42'erkektir, yaş ortalaması 28.8'dir. Çalışmanın sonucuna göre katılımcıların cinsiyet, eğitim durumuna göre homofobi puanları farklılaşmaktadır. Yaş ile homofobi arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır. Katılımcıların ailede, sosyal çevrede veya sosyal medyada LGBT bireylerle tanışıklık durumunu ifade eden genel sosyal temas durumunun olup olmamasına göre ve sosyal temas biçimlerine göre homofobi puanları farklılaşmaktadır. Katılımcıların sosyal çevrede LGBT bireylerle tanışıklık sayısı ve yakınlık düzeyi negatif yönlü anlamlı bir ilişkiye sahiptir. Katılımcıların LGBT bireylerle daha önce kurdukları iletişim niteliğinin olumlu olup olmamasına göre homofobi puanları farklılaşmaktadır. Katılımcıların sosyal temas ve sosyal medya teması tutumu ile homofobi puanları arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır. Katılımcıların LGBT bireylerin sosyal medya paylaşımlarına yönelik "değerler yaklaşımı" ve "olumsuz izlenim" değerlendirmeleri ile homofobi arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki varken "olumlu izlenim" değerlendirmesi ve LGBT bireylerin sosyal medya paylaşımlarıyla "karşılaşma sıklığı" ile homofobi arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır. Otoriterlik, sosyal baskınlık yönelimi, sistemi meşrulaştırma, sosyal temas, sosyal medya teması tutumu, değerler yaklaşımı, olumlu izlenim, LGBT bireylerin sosyal medya paylaşımlarıyla karşılaşma sıklığı; homofobiyi anlamlı bir şekilde yordamıştır.

Anahtar Kelimeler: Homofobi, sosyal temas, sosyal medya teması, otoriterlik, sosyal baskınlık yönelimi, ilişkisel benlik, sistemi meşrulaştırma, toplumsal cinsiyetle ilgili sistemi meşrulaştırma.

---

¹İletişim kurulacak yazar: alpgiraykaya@arel.edu.tr

Türkiye’de Gelen Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Tutumlara Dair Sosyal ve Psikolojik Açıklamalar

Ortak Kimlik Paylaşımının Göçmen Entegrasyonuna Olası Etkilerinin İncelenmesi; Zafer ve Mehmet Akif Mahalleri Örnekleri

Arş. Gör. Oğuz Can Ok¹

Özyeğin Üniversitesi
Uluslararası İlişkiler Bölümü

Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin (GKAS) bir bölümünün Türkiye’de kalmak istediği göz önüne alındığında, uzun vadede entegrasyon politikalarının doğru şekilde ve zamanda uygulanmasının yaşanabilecek sorunları önlemek konusunda önem taşıdığı söylenebilir. Entegrasyon süreci boyunca göç eden kişilerle mevcut yerel halk arasındaki iletişimi etkileyen farklı etkenler vardır (Şeker, 2015). Bu etkenlerden biride bireylerin üye oldukları gruplarla olan özdeşimleridir. Bu noktada Tajfel ve Turner tarafından geliştirilen sosyal kimlik kuramı bu özdeşimler nedeniyle bireylerin kimlikleri üzerinde oluşan değişimleri irdelemektedir (akt. Çimendağ, 1982; akt. Hortaçsu, 2012).Bu kuramsal alt yapıdan hareketle, bu çalışmaGKAS’lerin entegrasyon sürecinde yerel halk ile ortak kimlik paylaşımının entegrasyonlarına etkileri incelenmiştir. Araştırma kapsamında İstanbul’un Sultanbeyli ilçesinde bulunan Mehmet Akif Ersoy ve Bahçelievler ilçesinde bulunan Zafer Mahallerinde yaşayan toplam 24 kişi ile derinlemesine mülakatlar yapılmış ve bu mülakatlar tematik analiz metodu ile analiz edilmiştir. Yapılan saha araştırması sonucunda, bu bölgelerde yaşayan GKAS’lerin Türkiye’yi transit bir ülkeden ziyade uzun vadede yerleşecekleri bir ülke olarak gördükleri tespit edilmiştir.Uzun vadede entegrasyonu kabul eden bu göçmen grupların yerleşecekleri yerleri seçerken mevcut yerel halkın baskın sosyal kimliğini göz önüne aldıkları görülmektedir ve entegrasyon sürecinde bu sosyal gruplara aidiyetlerinin bölge halkı ile iletişimlerini olumlu yönde etkilediği tespit edilmiştir.Uzun süreler boyunca yerel halkla birlikte yaşayan ve bezer sosyal gruplara ait hisseden göçmen gruplarının, uzun vadede yerel halk tarafından iç grup üyesi olarak görüldüğü gözlemlenmiştir. Bu sonuçlar açısından bakıldığında göçmenlerin sahip oldukları kimlikler gözetilerek hedef ülke içerisinde yerleştirilmelerinin, hedeflenen uzun vadeli entegrasyon planlarına iç grup yanlılığı sayesinde fayda sağladığı öne sürülmektedir. Bununla beraber bu tarz yerleşimin olumsuz sonuçları da gözlemlenmiştir. Göçmenlerin kendi sosyal kimliklerine benzer sosyal kimlik paylaşmadıkları bölgelere yerleşmeleri durumunda ayrımcılığa maruz kaldıkları gözlemlenmiştir. Bu süreçte yerel halkın göçmenlerin sosyal kimlik benzerliğine dayalı yerleşim seçimlerine binaen göçmenleri ‘makbul’ ve ‘makbul olmayan’ göçmenler olarak sınıflandırmaya başladıkları her iki bölgede de yoğun olarak gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Göç, entegrasyon, göç politikaları, sosyal kimlik, iç-grup yanlılığı

---

¹İletişim adresleri; E-Posta: oguz.ok@ozyegin.edu.tr/ oguz.ok@bilkent.edu.tr, GSM: +90 541 675 3252

Kaynakça:

Betül Dilara Şeker. (2015). Goc ve Uyum Sureci: Sosyal Psikolojik Bir Değerlendirme. İçinde B. Dilara Şeker, İbrahim Sirkeci, & M. Murat Yüceşahin (Ed.), Göç ve Uyum. Londra: Transnational Press.

Çimendağ, F. Ş. (2013). Yüksek ve Düşük Statülü Grumlarda İç Grup ve Dış Grup Yanlılığı. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Mersin Üniversitesi, Mersin.

Hortaçsu, N. (2012). En Güzel Psikoloji Sosyal Psikoloji. İmge Kitabevi Yayınları.

Türkiye’de Gelen Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Tutumlara Dair Sosyal ve Psikolojik Açıklamalar

Zorunlu Göçün Etnik Aidiyetle İlişkisi: 1989 Bulgaristan Göçmenleri ile Göç Yaşantısı Olmayan Bireylerin Suriyeli Göçmenlere Karşı Tutumlarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi

Özlem Sağlam¹

Ufuk Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Doç. Dr. Eda Karacan²

Ufuk Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Baskıyla göç etmeye zorlanan kişi ve gruplar için göç yaşantısı oldukça travmatik bir süreç haline gelmektedir (Çavuşoğlu, 2014; Hocaoglu, 2014; Kahraman, 2015). Göçmenlerin göç etme sürecinde karşılaştıkları tehdit durumları kendi gruplarına aidiyetlerini güçlendirmekte ve iç grup yanlılıklarına sebep olabilmektedir (Kan, 2013). Sosyal Kimlik Kuramı’nın “tehdit altında olmanın grup özdeşimini arttırdığı” bilgisi çerçevesinden bakıldığında, 1989 yılında Bulgaristan’ın asimilasyon politikaları sebebiyle zorunlu olarak Türkiye’ye göç etmiş olan Bulgaristan göçmenlerinin etnik özdeşimlerinin artması beklenmektedir.

Bu çalışma, artan özdeşimin Bulgaristan göçmenlerinin Türkiye’ye göç etmekte olan Suriyeli göçmenlere karşı tutumunu ve heterojen bir grup olan Suriyeli göçmen grubun içerisindeki Türkmen asıllı göçmenler ile Arap asıllı göçmenlere karşı iç grup-dış grup yanlılıklarını nasıl etkilediğini yaş ve kuşak farklılıkları çerçevesinde incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın örneklemini tamamı reşit olan 52 Bulgaristan göçmeni ve 95 göçmen olmayan katılımcı olmak üzere 147 kişi oluşturmuştur. Katılımcıların yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi vb. demografik bilgileri araştırmacı tarafından hazırlanan Demografik Bilgi Formuyla; etnik özdeşim düzeyleri Grup Kimliği Ölçeği; empati düzeyleri Gruplar Arası Anlayış Ölçeği; etnik kökeni Türkmen olan Suriyeli göçmenler ile etnik grubu Arap olan Suriyeli göçmenlere ilişkin iç-grup/dış-grup yanlılıkları Genelleştirilmiş Grup Değerlendirme Ölçeği; Suriyeli göçmenlere yönelik tutumları Sosyal Uzaklık Ölçeği ve Tehdit Algısı Ölçeği aracılığıyla ölçülmüştür.

Yapılan analizler sonucunda hipotezlere paralel olarak göçmen katılımcı grubunun etnik özdeşim düzeylerinin daha yüksek, Arap asıllı Suriyeli göçmenlere olan sosyal mesafelerinin ve tehdit algısı düzeylerinin daha fazla olduğu gözlenmiştir. Göçmen olmayan katılımcı grubunun hem Arap asıllı hem de Türkmen asıllı Suriyeli göçmenlere olan tutumlarının daha olumlu olduğu görülürken; yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi vb. demografik özelliklere bağlı anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal kimlik kuramı, iç grup yanlılığı, grup özdeşimi, 1989 bulgaristan göçü

---

¹İletişim kurulacak yazar: ozlemsaglam93@gmail.com

Kaynakça:

- Çavuşoğlu, M. (2014). *Otobiyografik Bellek ve Kùltürleşme Arasındaki İlişki: Çocukluk Döneminde Göç Eden Yetişkinlerin Benlik Yapıları ve Çocukluk Anıları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Hocaoğlu, A. (2014). *Son Dönem Bulgaristan Göçünü Yaşayan Yetişkinlerde Travmanın Etkilerinin Kuşaklararası Aktarımı: Duygu Düzenleme Güçlüğü, Aile İşlevselliği ve Temel Varsayımların Rolü*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Kahraman, Ö. (2015). *1989 Bulgaristan Zorunlu Göçünü Yaşamış Aileler ile Göç Yaşantısı Olmayan Ailelerin Şema Modeli Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Kan, M. (2013). *İstanbul'da Bulunan Sığınmacılar Üzerinde Zorunlu Göçün Travmatik Etkileri: Zorlu Koşullara Karşı Ruhsal Dayanıklılık ve Sığınmacıların "Ev" Algıları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi, İstanbul.

Türkiye’de Gelen Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Tutumlara Dair Sosyal ve Psikolojik Açıklamalar

Sosyal Kimlik Motivasyonları, İç-grup Özdeşimi ve Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Tutumlar

Nagihan Taşdemir ¹

Anadolu Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Bu çalışmanın amacı sosyal kimlik motivasyonlarının (özsaygı, ayırt edilme, ait olma, süreklilik ve etkililik), iç-grup özdeşimini ve Türkiye’ye gelen Suriyeli sığınmacılara yönelik tutumları, nasıl yordadığını incelemektir. Çalışmada, aynı zamanda, iç-grup özdeşiminin ilgili değişkenler arasında aracı değişken rolü oynayıp oynamadığı incelenmektedir. Çalışmada Suriyeli sığınmacılara yönelik tutumlar iç-grup yanlılığı, tehdit algısı ve sosyal uzaklık bakımından ele alınmaktadır. Çalışmaya 157 üniversite öğrencisi katılmıştır. Katılımcılar ulusal kimliklerini, TC vatandaşı (82), Türk (60), Dünya vatandaşı (4), Laz (2) ve Arap (1) olarak belirtmiştir. 8 katılımcı ilgili soruyu cevapsız bırakmıştır. Çalışmada, sosyal kimlik motivasyonlarını ölçmek için Türk kimliğine sahip olmaya atfedilen motivasyon kaynakları ölçeği (14-madde) kullanılmıştır. Aynı zamanda, Suriyeli sığınmacılara yönelik tehdit algısı ölçeği (8-madde), sosyal uzaklık ölçeği (7-madde), iç-grup yanlılığı maddeleri (2) ve iç-grupla kurulan özdeşim maddeleri (katılımcılar kendilerini tanımlamada “Türk” ve “Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşı” olmanın önemini belirtmiştir) kullanılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkiler regresyon analizi ile test edilmiştir. Bulgulara göre, sosyal kimlik motivasyonları arasında, sosyal ait olma, iç-grup özdeşimini yordamıştır. İç-grup yanlılığı, sosyal özsaygı ve görece düşük düzeyde, sosyal ait olma tarafından yordanmıştır. Sosyal uzaklık, sosyal ayırt edilme ve sosyal özsaygı tarafından yordanmıştır. Tehdit algısı, sosyal ayırt edilme tarafından yordanmıştır. Çalışmada, iç-grupla kurulan özdeşimin aracı değişken rolü anlamlı bulunmamıştır. Bulgular ilgili alan yazın ile Türkiye ve Suriyeli sığınmacılar bağlamında tartışılmaya çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Sosyal kimlik motivasyonları, Suriyeli sığınmacılar, gruplar arası tutumlar, iç-grup özdeşimi, tehdit algısı

---

¹ İletişim kurulacak yazar: nagihantasdemi@anadolu.edu.tr

Türkiye’de Gelen Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Tutumlara Dair Sosyal ve Psikolojik Açıklamalar

Ahlaki Uzaklaşma Eğiliminin Nefret Suçlarına İlişkin Tutumlara Etkisi: Algılanan Tehdit, Değerler ve Cinsiyet Rollerine Üzerine Bir İnceleme

Arş. Gör. Merve KOÇAK¹

Ankara Üniversitesi
Adli Bilimler Enstitüsü

Yrd. Doç. Dr. Meral GEZİCİ YALÇIN

Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Nefret suçları, failerin önyargı ve ayrımcılık motivasyonu ile mağdurun gerçek veya algılanan statüsüne yönelik kasıtlı olarak gösterdiği yasadışı davranışlar olarak tanımlanabilir (Craig, 2002). Bireyler; cinsiyet, yaş, cinsel yönelim, politik görüş, etnik köken, kimlik, ırk, dini inanç gibi özellikleri nedeniyle nefret suçlarının mağduru olabilmektedir. Nefret suçları ile amaç, mağdurun bulunduğu gruba hoşlanmama, onaylamama, reddetme, nefret etme ve güven duymama mesajlarını iletmektir (Herek, 1989). Ülkemizde henüz bir yasal tanımı bulunmayan nefret suçlarının örneklerine medyada yer alan haberlerde rastlamak mümkündür. Nefret suçları toplumun değer yargıları ile yakından ilişkili olup toplumsal önyargı ve yanlılıkların sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, nefret suçlarına yönelik toplum algısının araştırılmasının artan nefret suçlarının nedenlerini anlamada katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Son yıllarda iç savaş nedeniyle ülkelerini terk etmek zorunda kalan Suriyeliler, 2011 yılı itibariyle misafir statüsüyle Türkiye’ye giriş yapmaya devam etmektedir. Sayısı üç milyona ulaşmış Suriyeliler ve bu sayının daha da artacağı bilgisi toplumda ekonomik ve sosyal nedenlerin yarattığı kaygıyla bir memnuniyetsizlik oluşturmaktadır. Bu durum, görsel ve yazılı medyada da karşılaştığımız üzere Suriyelilere yönelik nefret suçlarının giderek arttığını göstermektedir. Bu nedenle, Suriyelilere yönelik nefret suçuna ilişkin tutumların araştırılması amaçlanmıştır. Ahlaki Uzaklaşma Kuramı’na göre, insanlar başkalarına zarar veren saldırgan davranışlarını meşrulaştırdıklarından duygusal veya bilişsel bir rahatsızlık hissetmemektedir (Bandura, 1999; 2001). Ahlaki uzaklaşma ve saldırganlık arasında güçlü bir ilişki bulunmaktadır (örn., Caprara ve ark., 2013, 2014, Gini, 2006). Ancak nefret suçu bağlamında bu ilişkinin ele alındığı çalışmaya rastlanmamıştır. Bu doğrultuda yapılan ilk çalışmada ahlaki uzaklaşma eğiliminin Suriyelilere yönelik nefret suçuna ilişkin tutumlara etkisi incelenmiştir. Çalışmada 102 (61 kadın, 41 erkek) lisans öğrencisi (yaş için $X=22.18$, $SS=4.09$) yer almıştır. Katılımcılara öğrencilerine Demografik Bilgi Formu Ahlaki Uzaklaşma Ölçeği ve 3 kişi tarafından takip edilen akşam 21:00 sularında işten ayrılan (çalışan veya dilenen) ve nefret suçu mağduru Suriyeli bir kişinin (kadın ya da erkek) hikayesi sunulmuştur. Hikayenin ardından manipülasyon kontrol soruları ile mağdur ve failere yönelik nefret suçu algısını değerlendiren (adalet, empati ve özdeşleştirme) sorular yöneltilmiştir. Manipülasyon kontrol sorularının tamamına doğru yanıt veren katılımcılar araştırmaya dahil edilmiştir. Veriler, 2 (ahlaki uzaklaşma: düşük, yüksek) x 2

¹İletişim kurulacak yazar: mervekocak.psy@gmail.com, 0536 949 70 89

(mağdurun cinsiyeti: kadın, erkek) x 2 (geçimini sağlama: çalışan, dilenen) ANOVA deseni kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, ahlaki uzaklaşma eğilimi yüksek olan kişilerin Suriyeli erkek dilencinin maruz kaldığı nefret suçunu diğer koşullara göre daha adil buldukları ve daha az empati gösterdikleri bulunmuştur. Ahlaki uzaklaşma eğilimi yüksek olanların, Suriyelileri daha fazla tehdit olarak algıladığı görülmüştür. Araştırma bulguları kuramla ve geleneksel cinsiyet rolleri ile tutarlılık göstermektedir. Bu bulgular ışığında, cinsiyet rolleri ile bireylerin tercihlerini, davranışlarını ve tutumlarını şekillendiren değerlerin nefret suçuna ilişkin tutumlar üzerindeki etkisinin de araştırıldığı ikinci çalışma gerçekleştirilmiştir. İkinci çalışmada ahlaki uzaklaşma eğilimi ve nefret suçları değişkenleri arasındaki ilişkiye algılanan tehdit, değerler ve cinsiyet rolleri eklenmiştir. Çalışmaya 147 kadın ve 103 erkek toplam 250 üniversite öğrencisi (yaş için $X=30.33$, $SS=2.35$) katılmıştır. Katılımcılara Ahlaki Uzaklaşma Ölçeğinin ardından Suriyeli bir kişinin maruz kaldığı nefret suçu hikayesi, manipülasyon kontrol soruları, Algılanan Tehdit Ölçeği, Bern Cinsiyet Rollerini Envanteri ve Portrait Değerler Anketi uygulanmıştır. İlk çalışma ile aynı şekilde yalnızca manipülasyon kontrol sorularına doğru yanıt veren katılımcılar araştırmaya dahil edilmiştir. Veriler, 2 (ahlaki uzaklaşma: düşük, yüksek) x 2 (ebeveyn: anne, baba) x 2 (geçimini sağlama: çalışan, dilenen) ANOVA deseni kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmanın bulgularına göre, ahlaki uzaklaşma eğiliminin mağdurun özellikleri fark etmeksizin nefret suçu üzerinde anlamlı etkisi bulunmuştur. Mağdurun cinsiyetinin anlamlı etkisi olmamasına rağmen kadınsılık mağdur ile empati kurma ve kendini özdeşleştirme ile anlamlı ilişki gösterirken, erkeksilik faillerle empati kurma ve failleri adil bulma anlamlı ilişki göstermiştir. Aynı zamanda, kültürel ve ekonomik tehdit algısı ile mağdur ve faillere yönelik yaklaşımlar (empati kurma, kendini özdeşleştirme ve adil bulma) arasında orta düzeyde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Yardımseverlik ve gelenek değerleri mağdur ile kendini özdeşleştirme ve empati kurma ile ilişkili iken, güç değeri failler ile empati kurma ve kendini özdeşleştirme ile faillerin yaptıklarını adil bulma ile ilişkili olduğu görülmüştür. Ahlaki uzaklaşma eğilimi ve mağdura yönelik tutumlar arasında ekonomik ve kültürel tehdit algısı ile kadınsılık aracı değişken iken, ahlaki uzaklaşma eğilimi ve faillere yönelik tutumlar arasında ekonomik ve kültürel tehdit algısı ile güç değeri aracı değişken olarak bulunmuştur. Her iki çalışma sosyal psikoloji mekanizmalarının nefret suçu ile ilişkisini göstermesi açısından önemli olup sonuçlar kuram ve alanyazın bulgularıyla tutarlılık göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Ahlaki uzaklaşma, cinsiyet rolleri, nefret suçu, Suriyeliler.

Kaynakça:

- Bandura, A. (1999). Moral disengagement in the perpetration of inhumanities. *Personality and Social Psychology Review*, 3(3), 193-209.
- Bandura, A. (2001). Social cognitive theory: An agentic perspective. *Annual Review of Psychology*, 52, 1–26.
- Caprara, G.-V., Alessandri G., Tisak, M.-S., Paciello, M., Caprara, M.-G., Gerbino, M. ve Fontaine, R.-G. (2013). Individual differences in personality conducive to engagement in aggression and violence. *European Journal of Personality*, 27(3), 290-303.
- Craig, K.-M (2002). Examining hate-motivated aggression: A review of the social psychological literature on hate crimes as a distinct form of aggression. *Aggression and Violent Behaviour*, 7, 147-160.
- Gini, G. (2006). Social cognition and moral cognition in bullying: What's wrong? *Aggressive Behavior*, 32, 528-539.
- Herek, G.-M. (1989). Hate crimes against lesbians and gay men: Issues for research and policy. *American Psychologist*. 44, 948-955.

Romantik İlişkiler, Sağlık ve Trafik: Kişilerarası Süreçler

Individual Differences, Personality, and Cancer Screening in Two Cultures

Celia K. Naivar Şen

Işık University
Department of Psychology

¹Lemi Baruh

Koç University
Department of Psychology

G. Tarcan Kumkale

Kadir Has University
Department of Psychology

Do personality factors influence cancer screening, and more importantly, can we use such traits to model cancer screening behavior in multiple populations? We investigate screening in two cultures: the United States, where two-year screening is normative (N=474, 80.8% adherence) and Turkey, where screening is less common (N=1092, 23.5% adherence). Using decision tree analysis, personality attributes including time-orientation, conscientiousness, and neuroticism do well in modeling screening in US women. Such traits helped correctly classify 89.6% of American women who have mammograms and more importantly, 42.9% who do not. However, when the behavior was non-normative, personality aids little in modeling future screening behavior. In the sample of women from Turkey, the same traits led to a poor model, predicting only those not screening (100%) and failing to predict one single woman having a mammogram. Thus, while personality attributes may be a new area for research in populations where a health behavior is established, they do little to advance understanding of behaviors that are non-normative.

Anahtar Kelimeler: Personality, individual differences, cancer screening, decision trees, breast cancer

---

¹ İletişim kurulacak yazar: celia.senisikun.edu.tr, 0216 528 72 83

Romantik İlişkiler, Sağlık ve Trafik: Kişilerarası Süreçler

Duyuların Yüz Çalışan Belleğine Etkisi

Esra Hatice Oğuz Taşbaş¹

Düzce Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Duyular ve beden arasında inkar edilemez çok yakın bir ilişki vardır. Bilişsel mekanizmalar üzerinden değerlendirdiğimizde ise yüz diğer bütün görsel uyaranlardan farklıdır. Bu çalışmada biz, özellikle duygu, verilen görevle ilgili olduğunda, duygu barındıran yüzlerin nötral ifadeli yüzlerden daha iyi hatırlanıp hatırlanmadığını sormayı amaçladık. Bizim çalışmamızda bu duygular mutluluk ve kızgınlıktı. İlaveten, eğer bir yanlılık varsa bu yanlılığın yönünü test etmek istedik.

Bu çalışmayla literatürdeki çalışmalarda duygunun katılımcıya verilen görevde direkt olarak hatırlanmasının istenmemesi boşluğunun giderilmesi hedeflenmiştir. Araştırmada FACES Data Set (Ebner vd, 2010) yüz veri tabanı kullanılarakortalama benzerlikteki sekiz genç erkek yüzü araştırmacılar tarafından benzerlik değerlemesinden sonra seçilmiştir. Sekiz kadın ve bir erkek üniversite öğrencisine ($\bar{x}$ yaş= 27.2±3.63) bilgisayar ekranında iki farklı duygu ya da nötral ifade taşıyan (mutlu, kızgın, nötr) iki farklı kimlikte yüz gösterilmiştir. Daha sonra iki renkten (turuncu veya yeşil) oluşan işaretten kendilerine hatırlamaları gereken yüzün tarafını (sağ veya sol) belirten işaretin olduğu taraftaki yüzün doğru kimliğini ve doğru duygusunu hatırlamaları istenmiştir. Katılımcıların göz hareketleri göz izleme cihazıyla kaydedilmiştir ve tekrarlayan ölçümler için ANOVA testi kullanılmıştır. Göz izleme cihazının ve reaksiyon süreleri mutluluk yanlılığının varlığını doğrulanmıştır. Katılımcıların reaksiyon süreleri hedef yüz mutlu ve ona eşlik eden yüz nötral olduğunda, hedef yüz nötral ve ona eşlik eden yüz mutlu olduğundan anlamlı bir biçimde daha hızlıdır. Yine aynı şekilde hedef yüz mutlu ve ona eşlik eden yüz nötral olduğunda, hedef yüz kızgın ona eşlik eden yüz nötral olduğundan anlamlı bir biçimde daha hızlıdır. Bu sonuçlar olumlu yüz ifadelerinin hafızayı hızlandırdığını ve kolaylık sağladığını göstermiştir. Aynı zamanda bulgulara göre hedef yüz olmasa dahi olumlu duygu taşıyan yüzlerin yok sayılmasının zor olması, mutluluk yanlılığının doğasına dair bilgi vermiştir. Bu çalışmada mutluluk ifadesi taşıyan yüzler için çok net bir yanlılık durumunun söz konusu olduğu bulunmuştur. Daha önce yapılan çalışmalar ile çelişik gibi görünen bu sonuçlar başka bir yaklaşımla bu sonuçların olumlu uyarıcılara yaklaşmamızdan, ancak olumsuz uyarıcılardan kaçınmamızdan kaynaklandığı tartışılabilir.

Anahtar Kelimeler: Duyular, çalışan bellek, göz izleme, mutluluk yanlılığı

---

¹İletişim kurulacak yazar: esraoguz@duzce.edu.tr, 553 607 4760

Romantik İlişkiler, Sağlık ve Trafik: Kişilerarası Süreçler

Kişilerarası İlişki Tarzımız Trafik Güvenliğine Nasıl Yansıyor?

Prof. Dr. Yeşim Yasak¹

Prof. Dr. Ayşegül Durak Batıgün

Çankırı Karatekin Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Ankara Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

İlgili alanyazın incelendiğinde, trafikte daha çok öfkelenen ve bu öfkesini aracını ya da bedenini kullanarak ifade eden kişilerin daha çok kural ihlali yaptıkları ve daha fazla kazaya karıştıkları gözlenmektedir. Bu bireylerin özellikleri incelendiğinde, kişilik özellikleri, hostilite, A-tipi kişilik gibi bazı bireysel özelliklerin öne çıktığı görülmektedir. Ancak, bu konunun kişilerarası ilişki tarzları gibi bireylerin sosyal hayattaki psikolojik uyumları ile ilişkili de olabileceği düşünülmektedir. Dolayısıyla, bireylerin kişilerarası ilişkilerde kullandıkları tarzların trafikte öfke ifadesi ile ilişkilerinin belirlenmesi, bu değişkenin sürücü eğitim ve rehabilitasyonu programlarında kullanılabilirliğine ilişkin ipuçları verebilir. Kuşkusuz ki, her yıl trafik kazalarında kaybedilen insanların sayısının artmaya devam etmesi, sürücü davranışlarının olumlu yönde değiştirilmesi yönündeki eğitimleri daha da önemli kılmaktadır. Buradan hareketle, bu araştırmanın amacı, sürücülerin trafik ortamında sergiledikleri öfke ifade biçimleri ile sosyal hayattaki kişilerarası ilişki tarzları arasındaki ilişkileri incelemektir. Bu amaçla, Sürücü Öfke İfade Envanteri, Sürücü Öfke Ölçeği ve Kişilerarası İlişki Tarzları Ölçeği kullanılmıştır. En az bir yıldır araç kullanan 678 (kadın %47.1, erkek %52.9) kişi örneklem grubunu oluşturmaktadır. Yaş aralığı 19-65, yaş ortalaması 32.22'dir (ss= 10.23). %40.1'i ilköğretim-lise, %59.6'sı üniversite ve üstü mezundur. Araç kullanma yıl ortalaması 9.64'dür (ss= 8.48). Bireyler yılda ortalama 15.692 km yol yaptıklarını rapor etmişlerdir. Yapılan analizler sonucunda, "cinsiyet", "kaza sayısı", "yilda yapılan km.", "yol kullanıcılarının yavaş hareketleri", "diğer sürücülerin kural ihlalleri" ve "besleyici kişilerarası ilişki tarzı", uyum sağlayıcı/yapıcı öfke ifadesini yordayan değişkenler olarak karşımıza çıkmaktadır. Öfkenin olumsuz ifadesini ise (öfkeyi araçla, bedenle ve sözel ifade etme), "cinsiyet", "yaş", "kaza sayısı", "son beş yılda alınan trafik cezası sayısı", "yol kullanıcılarının yavaş hareketleri", "polis varlığı" ve "ketleyici kişilerarası ilişki tarzı" yordamaktadır. Son beş yılda trafik cezası alan ve almayan bireyler karşılaştırıldığında, Sürücü Öfke Ölçeği toplam puanı, olumsuz öfke ifadesi ve ketleyici iletişim tarzları alt boyutunda, ceza alan bireylerin anlamlı düzeyde daha yüksek puanlar aldığı gözlenmektedir. Çalışmada, cinsiyet ve yaş değişkenlerine ilişkin bulgular da elde edilmiştir. Erkeklere kıyasla kadınların öfkelerini daha uyum sağlayıcı bir şekilde ifade ettikleri, erkeklerin ise olumsuz öfke ifadelerini daha fazla kullandıkları görülmektedir. Ayrıca, 19-25 yaş arasındaki bireylerin, 26-40 yaş ve 41-65 yaş arasındaki bireylerden anlamlı düzeyde daha fazla olumsuz öfke ifadesi sergiledikleri de dikkati çekmektedir. Sonuç olarak, çalışmada güvenli sürücülük davranışlarını geliştirme sürecinde kişilerarası ilişki tarzlarının önemine ilişkin ipuçları elde edildiği gibi; sürücü öfkesi ve ifade biçimlerine ilişkin betimleyicilerin de sağlandığı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kişilerarası ilişki tarzı, trafik öfkesi, sürücü davranışları

¹İletişim kurulacak yazar: yesimyasak@yahoo.com, 0532 627 91 00

Romantik İlişkiler, Sağlık ve Trafik: Kişilerarası Süreçler

Farlılıkları Tolere Edememeyi Yordayan Bireysel Eğilimler

Arş. Gör. OlcayBozkus¹

Mersin Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Doç. Dr. SerapAkgün²

Mersin Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Kişilerarası ya da sosyal gruplar arası farklılıklar, pek çok alanda çeşitliliğin ve zenginliğin göstergesi olmasına rağmen bu farklılıklara karşı tutumlar her zaman olumlu değildir. Farklı görüş, inanç ve değerlere sahip bireylere ve gruplara karşı hoşgörüsüzlük ve düşmanca tepkiler önemli bir sorun olmaya devam etmektedir. Adorno ve arkadaşlarının (1950) otoriteryan kişilik kuramından bu yana sosyal bilimciler bireylerin kişisel, bilişsel ve politik eğilimleri ile gruplararası tutumlar arasındaki ilişkileri incelemektedirler. Bu çalışmanın amacı farklı görüş, inanç ve değerleri tolere edememenin ve farklılıklara düşmanca tepkiler vermenin yordayıcılarını sınamaktır.

Bu amaçla yaşları 18 ile 46 arasında değişen, 254 gönüllü katılımcıya Dogmatizm, Sosyal Baskınlık Yönelimi, Belirsizliğe Karşı Hoşgörüsüzlük ve Empati Ölçekleri uygulanmıştır. Katılımcılara ayrıca farklılıkları tolere edip edemediklerine ve farklılıklara düşmanca tepkiler verip vermediklerine ilişkin sorular sorulmuştur.

Dogmatizm, sosyal baskınlık yönelimi, belirsizliğe karşı hoşgörüsüzlük ve empatinin kişinin kendi dünya görüşü ile çatışan değer ve inançlara sahip insanlara karşı hoşgörüsüz ve saldırgan davranmalarını yordayıp yordamadığını sınamak için iki ayrı doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Bulgular, farklılıkları tolere edememenin dogmatizm ile pozitif yönde empati ile ise negatif yönde ilişkili olduğunu göstermiştir. Farklı değer ve inançlara sahip insanlarsaldırgan davranma ise dogmatizm, sosyal baskınlık yönelimi ve belirsizliğe karşı hoşgörüsüzlük ile pozitif yönde empati ile negatif yönde ilişkili bulunmuştur.

Literatürle tutarlı olarak bu araştırmanın bulguları da farklılıkları tolere edebilen, hoşgörülü toplumlar için dogmatik olmayan, sosyal baskınlık yönelimi ve belirsizliğe karşı hoşgörüsüzlüğü düşük, empati kurma becerileri yüksek bireyler yetiştirmenin önemine işaret etmektedir.

Adorno, T. W., Frenkel-Brunswik, E., Levinson, D. J., & Sanford, R. N. (1950/2010). The authoritarian personality. New York: Norton

Anahtar Kelimeler: Farklılıkları tolere edememek, dogmatizm, sosyal baskınlık, belirsizliğe hoşgörüsüzlük, empati

¹İletişim kurulacak yazar: olcaybozkus@gmail.com

²İletişim bilgileri: serap_akgun@yahoo.com

Kaynakça:

Adorno, T. W., Frenkel-Brunswik, E., Levinson, D. J. ve Sanford, R. N. (1950). *The authoritarian personality*. New York: Norton.

Romantik İlişkiler, Sağlık ve Trafik: Kişilerarası Süreçler

Evlilik Sistemini Meşrulaştırma Ölçeği Geliştirme Çalışması

Arş. Gör. Dr. Özge Akbalık Doğan¹

Dicle Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

¹Doç. Dr. Derya Hasta

Ankara Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Sistemi meşrulaştırma kuramına göre, bireyler sosyal sistemlerin gayri meşru ve haksız olduğuna değil, adil ve haklı olduğuna inanma eğilimindedirler (Jost, 1995; Major, 1994). Bu doğrultuda, insanların mevcut sistemi ne kadar meşru algıladıklarını belirlemek amacıyla, Kay ve Jost (2003) Genel Sistemi Meşrulaştırma Ölçeği'ni geliştirmişlerdir. Bu çalışmada da, bir mikro sistem olarak ele alınan evlilik kurumunun ne kadar meşru ve adil algılandığı, evliliğin hangi güdülerle meşrulaştırıldığı belirlenmesi ve bu amaçla konuyla ilgili bir ölçme aracının geliştirilmesi planlanmıştır. Yazın incelendiğinde, evlilik kurumunun doğrudan sistemi meşrulaştırma kuramı bağlamında ele alındığı bir çalışmanın olmadığı, var olan çalışmaların ise, gençlerin evlilik ve aile yaşamına ilişkin tutumlarını (Günay ve Bener, 2013; İşmen- Gazioğlu, 2006) ya da genç yetişkinlerin evliliğe ilişkin tutumlarını (Bayoğlu ve Atlı, 2014) belirlemeye yönelik olduğu görülmektedir. Bu çalışmada da, kültüre özgü maddelerin ağırlıkta olduğu ve Türkiye'de uygulanabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı geliştirilmesi planlanmıştır.

Bu amaçla, bir madde havuzu oluşturulmuş ve bu maddeler, üç sosyal psikolog tarafından değerlendirilmiştir. Son aşamada belirlenen 21 madde ile ölçeğin geçerlik güvenirlik çalışması yapılmıştır. Çalışma, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nde okuyan 326 öğrenciyle yürütülmüştür.

21 maddelik Evlilik Sistemini Meşrulaştırma Ölçeği'nin yapı geçerliğini belirlemek amacıyla varimax eksen döndürme yöntemi ile temel bileşenler (faktör) analizi uygulanmıştır. Faktör sayısını belirlemek için yapılan ilk analizler sonucunda, maddelerin dağılımı göz önüne alınarak, ölçek tek faktöre zorlanmış ve tek faktörlü bir yapının daha uygun olduğu sonucuna varılmıştır. Ölçekte ters yüklenen madde yoktur. Ölçüt geçerliğini test etmek amacıyla, İnönü Evlilik Tutum Ölçeği (Bayoğlu ve Atlı, 2014) kullanılmıştır. Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık güvenirlik katsayısı .94'tür. Ölçeğiniki yarım test güvenirlik katsayısı .88 olarak; test-tekrar test güvenirlik katsayısı .90 olarak bulunmuştur. Ölçekte yer alan her maddenin madde-toplam korelasyonuna ilişkin değerler incelendiğinde, bu değerlerin .60 ile .79 arasında değiştiği görülmüştür.

Sonuç olarak, elde edilen bulgular, ölçeğin geçerlik ve güvenirlik düzeyinin kabul edilebilir düzeyde olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Ölçek geliştirme çalışması, evlilik, evlilik sistemini meşrulaştırma

---

¹ İletişim kurulacak yazar: ozge.dogan@dicle.edu.tr, 0536 682 04 97

Etnik Kimlik ve Gruplararası İlişkiler

Perceptions in Intergroup Relations: The Case of Alevis and Sunnis in Hatay

Prof. Dr. Nebi Sümer

Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Elçin Ray¹

Orta Doğu Üniversitesi Kuzey Kıbrıs Kampusü
Psikoloji Bölümü

Bu çalışmada Hatay'da iki temel mezhep grubu olan Alevi ve Sünni katılımcılar arasındaki gruplar arası ilişkilerdeki algılar incelenmiştir. Gruplar arası ilişkiler sosyal psikolojik perspektiften Temas (kontakt) Kuramları, Ayrımcılık Algıları ve Değer Sistemleri temel alınarak araştırılmıştır. Alevi ve Sünnilerin gruplar arası ilişkilerinin niceliği ve niteliğinde, kendi gruplarına yönelik ayrımcılık algılarında ve bazı değer sistemlerinde farklılık göstermeleri beklenmiştir. Araştırmanın örneklemini, Hatay'da yaşayan 83 Sünni ve 96 Alevi katılımcıdan oluşmuştur. Katılımcılardan gruplar arası temasın kalitesini ve niceliğini, ayrımcılık algılarını ve değer sistemlerini ölçen anketleri doldurmaları istenmiştir. Çalışmanın bulguları, iki grubun temas sayısında ve niteliğinde, ayrımcılık algılarında ve değer sisteminin dört alt boyutunda (uyum, gelenek, başarı ve güç) anlamlı farklılıklar olduğunu göstermiştir. Çalışmanın sonuçları, sosyal psikolojik teoriler ve geçmişte yapılan çalışmalar ışığında tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ayrımcılık Algısı, Hatay, Alevi ve Sünniler, Sosyal Temas, Değer Sistemleri.

---

¹ İletişim kurulacak yazar: Elçin Ray: eray17@ku.edu.tr, 0531 497 8127

Etnik Kimlik ve Gruplararası İlişkiler

Kimlik Yönetim Stratejileri ile Dış Grup Tarafgirliği Olgusu Arasındaki İlişkiler: Kürt Kökenli Üniversite Öğrencileri Üzerinde Bir Çalışma

Arş. Gör. Kenan ALPARSLAN¹

Uludağ Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Prof. Dr. M. Ersin KUŞDİL

Uludağ Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Bu bildiride, *kimlik yönetim stratejisi* kavramı üzerinden düşük statülü grup üyelerinin olumlu sosyal kimlik edinmek için ne tür stratejiler kullandıklarını belirlemeye yönelik bir çalışmanın bulguları sunulmuştur. Ayrıca, bu strateji tercihlerini belirleyen değişkenlerin neler olduğu sosyal kimlik kuramı (SKK), sosyal baskınlık kuramı (SBK) ve sistemi meşrulaştırma kuramı (SMK) çerçevesinden araştırılmıştır. Bu çalışmada hem açık hem de örtük dış grup tarafgirliğini ölçerek bunların hem stratejilerle hem de birbirleriyle olan ilişkisini anlamak amaçlanmıştır. Araştırmanın örneklemini Uludağ Üniversitesinin farklı bölümlerinde eğitimlerine devam etmekte olan 125 Kürt kökenli katılımcıdan oluşmaktadır. Katılımcılardan yedi ölçek, demografik bilgi formu ve örtük dış grup tarafgirliğini ölçmek amacıyla düzenlenen Örtük Çağırışım Testi'ni tamamlamaları istenmiştir. Kimlik Yönetim Stratejileri Ölçeği'nden elde edilen verilere uygulanan faktör analizlerinin sonuçları, dört faktörlü bir çözümün (Hareketlilik, Rekabet, Sınıflandırma ve Karşılaştırma stratejileri olarak adlandırılmıştır) orijinal beş faktörlü çözüme göre daha uygun olduğunu göstermiştir. Korelasyon analizlerinin sonuçları her üç kuramın temel varsayımlarının doğrulandığını ortaya koymuştur. Özdeşleşme rekabet stratejileriyle pozitif yönde bir ilişki sergilerken; geçirgenlik, meşruiyet, sosyal baskınlık yönelimi, dindarlık, sağ politik görüş ve dış grup tarafgirliği hem hareketlilik hem de sınıflandırma stratejileriyle pozitif yönde ilişkiler göstermiştir. Karşılaştırma stratejilerinin ise sadece meşruiyet ile pozitif ilişkisi bulunduğu saptanmıştır. Hem açık hem de örtük dış grup tarafgirliği ile stratejiler arasında anlamlı ilişkiler bulunmasının yanı sıra bu iki değişkenin birbiriyle de güçlü bir pozitif ilişki içinde olduğu saptanmıştır. Çalışmada, rekabet, hareketlilik, sınıflandırma ve karşılaştırma stratejilerini yordayan en etkili değişkenler regresyon analizi kullanılarak incelenmiştir. Sonuçlar, stratejilerin belirlenmesinde en etkili kuramların SKK ve SMK olduğunu ortaya koymaktadır. SBK'ya ait değişkenler ise stratejilerdeki varyans anlamlı olarak yordamada başarısız olmuşlardır. Bildiride SKK ve SMK'nın farklı stratejilerdeki varyansı yordamadaki güçlü etkileri ile SBK'nın zayıf etkileri yine bu kuramsal çerçeveler kapsamında tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kimlik yönetim stratejisi, dış grup tarafgirliği, sosyal baskınlık yönelimi, sistemi meşrulaştırma, kürtler

---

¹İletişim kurulacak yazar: kalparslan@uludag.edu.tr, 0553 429 22 95

Etnik Kimlik ve Gruplararası İlişkiler

1915 ve Ötesine Ermenistan'dan Bakış: Bir Q Yöntemi Çalışması

Arş. Gör. Mehmet Karasu¹
Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Prof. Dr. Melek Göregenli
Sosyal Psikolog
Bağımsız Araştırmacı
Barış ve Şiddet Psikolojisi
Programı

Dr. Özden Melis Uluğ
Doktora Sonrası Araştırmacı
Massachusetts Üniversitesi-Amherst

Türkiye-Ermenistan arasında süregelen ve kökleri Osmanlı Devleti'nin son dönemlerine kadar uzanan anlaşmazlıklara ilişkin Türklerin ve Ermenilerin algı ve değerlendirmelerini incelemek hem bu çatışmalı ilişkinin dinamiklerini öğrenmek hem de iki grup arasındaki sorunların çözümünde ortaklıklar keşfetmek açısından önemli görünmektedir. Bu çalışmanın amacı, Ermenistan'da yaşayan Ermenilerin ülke arasındaki anlaşmazlıklara ilişkin algı ve değerlendirmelerini Q yöntemiyle incelemektir. Bu amaçla Ermenistan'da yaşayan farklı ideolojik ve dini görüşlerden 43 akademisyen, üniversite öğrencisi ve sivil toplum kuruluşu çalışanıyla (29 kadın, 14 erkek) yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Çalışmada iki halk arasındaki anlaşmazlıkları ele alan 41 fikir kartı kullanılmıştır. Katılımcılar fikir kartlarını "en çok katıldıkları" noktalardan (+4) "en çok katılmadıkları" noktalara (-4) doğru bir karta sıralamışlardır. Fikir kartlarının hazırlanmasında bu anlaşmazlıklara ilişkin görüşlerin sistematik olarak incelenmesi için yapılandırılmış ve kapsamlı bir çerçeve analizine ihtiyaç duyulmuştur. Bu doğrultuda fikir kartları, Entman'ın (1993) dört boyut olarak önerdiği çerçeve analizinin araştırmanın amaçlarına göre dönüştürülmesiyle 3 kategori olarak ve şu temaları kapsayacak biçimde hazırlanmıştır: a) Türkiye ve Ermenistan arasındaki anlaşmazlıklara ilişkin tanımlar ve nedenler, b) Türkiye ve Ermenistan arasındaki anlaşmazlıklara ilişkin ahlaki değerlendirmeler ve c) Türkiye ve Ermenistan arasındaki anlaşmazlıklara ilişkin çözüm önerileri ve çözüme yönelik engeller. Sonuçlara göre iki ülke arasındaki anlaşmazlıklara ilişkin üç farklı bakış açısının var olduğu gözlemlenmiştir: 1) Taleplere Odaklanan Bakış Açısı, 2) İşbirliği, Karşılıklı Temas, Sağduyu ve Empatiye Odaklanan Bakış Açısı, 3) Sorunun Nedenlerine Odaklanan Bakış Açısı. Ayrıca çalışmada yer alan tüm katılımcılar, 1915 olaylarını soykırım olarak nitelendirmeyen ve bu olayların asıl sorumlusu olarak Türkleri görmeyen görüşleri reddederken, bu anlaşmazlıkların çözümü için Türkiye'deki günümüz Ermeni tarihi ve mimari miraslarının korunarak restore edilmesini ve Türkiye'de yaşamakta olan Ermenilere yönelik her türden ayrımcılığın durdurulması gerektiğini ifade eden görüşleri desteklemişlerdir. Sonuçlar katılımcıların sosyo-demografik özellikleriyle birlikte sosyal temsiller literatürleri çerçevesinde tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: 1915 olayları, Q yöntemi, sosyal temsiller

---

¹İletişim kurulacak yazar: karasumehmet@yyu.edu.tr, 0545 361 76 89

Etnik Kimlik ve Gruplararası İlişkiler

Bağımlı Bir Değişken Olarak Etnik Kimlik Statüsü: Türk ve Kürt Kimliğini Yordayan Değişkenler

Aydın Bayad
Bielefeld Üniversitesi
IKG

Ercan Şen¹
Ankara Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Kenan Alparslan
Uludağ Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Sosyal Kimlik Kuramı (SKK) bireylerin sosyalleşme sürecinde kültürel evrenin değer ve normlarını içselleştirdiğini iddia etmektedir. Bu yaklaşıma göre, bireyler kimlikle özdeşleşme sürecinin yanı sıra üyesi buldukları sosyal grubun tarihsel ve hiyerarşik konumu temelinde gruplararası sosyal karşılaştırma yaparak olumlu benlik elde etme amacı gütmektedirler. SKK bu güdüsel sürecin evrensel bir mekanizma olduğunu varsaymaktadır. Dolayısıyla, etnik kimlik gibi sosyal kimlik boyutlarını birey davranışlarının nedeni olarak ele almaktadır. Ancak SKK ile ilgili güncel yaklaşımlar kimlik tanımlamasının bireysel düzeyde güdüsel işleyişinin yanında kolektif düzeyde araşsal (instrumental) işlevleri olduğunu da göstermektedir. Bu çalışmada da etnik kimlik tanımlaması bireylerin toplumsal davranışlarının bir nedeni olabileceği gibi toplumsal işleyişin bir sonucu olarak da ortaya çıkabileceği düşüncesiyle hareket edilmiştir. Umaña-Taylor, Yazedjian, ve Bámaca-Gómez (2004) tarafından geliştirilen ölçeğin, Türkçeye uyarlama çalışmasının bir parçası olan bu araştırmada, Türk ve Kürt etnik kimlik statüleri üzerinde etkili değişkenlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın örneklemini kartopu örnekleme tekniğiyle ulaşılmış 288 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Demografik Bilgi Formu, Ailevi Etnik Sosyalleşme Ölçeği (AESÖ), Kolektif Benlik Saygısı Ölçeği (KBSÖ) ve Etnik Kimlik Ölçeği (EKÖ) kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre EKÖ hem anne ve baba eğitim seviyesiyle hem de sosyal sınıf ve ekonomik seviyeyle ters yönde ilişki göstermiştir. Varyans analizi (ANOVA) sonuçlarına göre, etnik kimlik statüleri ve AESÖ ortalamaları Kürtlerde Türklere göre daha yüksekken; KBSÖ ortalaması Kürtlerde Türklere göre daha yüksek bulunmuştur. Regresyon analizi sonuçlarına göre; ailevi aktarım Türklerin etnik kimlik statüsünü olumlu yönde; baba eğitim seviyesi ise olumsuz yönde yordamaktadır. Kürtler de ise en önemli değişken ailevi aktarım olmakla birlikte, siyasal katılım ve sol politik yönelimin de etnik kimlik statüsünü yordadığı görülmektedir. Sonuç olarak, etnik kimliğin öneminin sosyal sınıf ve eğitim ile azaldığı gösterilmiştir. Türk kimliği avantajlı konumuyla yüksek benlik değeri sağlarken, Kürt kimliği siyasallaşmış bir kolektif kimlik olarak işlemektedir. Bu çalışmayla etnik kimliklerin bireysel tanımlanmanın ötesinde; sosyal ve politik süreçler aracılığıyla şekillendiği gösterilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Etnik kimlik, kimlik statüleri, ailevi etnik sosyalleşme, kolektif benlik saygısı, türkler ve kürtler

---

¹ İletişim kurulacak yazar: ercansenn@gmail.com

Gruplararası İlişkilerde Kimliklenme, Tarafgirlik ve Ayrımcılık

Türkiye’de Sığınmacı ve mülteci öğrencilerin eğitim alanında yaşadıkları sorunların gruplararası ilişkiler bağlamında değerlendirilmesi

Gamze İrem Umurođlu¹
Sığınmacılar ve Göçmenlerle
Dayanışma Derneği

Furkan Devran Sarıbaş
Sığınmacılar ve Göçmenlerle
Dayanışma Derneği

Türkiye’nin güncel sosyo kültürel bağlamına bakıldığında, azımsanmayacak sayıdaki sığınmacı ve mülteci nüfusunun sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi boyutlarda, toplumun değişim sürecinde önemli bir etkiye sahip oldukları söylenebilir. Mevcut düzende göçe ve göçmenliğe dair birçok alanda istikrarlı ve net planlamaların henüz geliştirilememesinden ötürü mültecilere yönelik önyargıların oluşması ve kamusal alanda çok çeşitli ayrımcılık yaşantılarının görünür olmaları kaçınılmaz olmaktadır. Bu ayrımcılık süreçlerinin yaşandığı alanlardan biri de mülteci öğrencilerin yerli öğrencilerle birebir temas ettikleri ve düzenli olarak iletişim kurdukları eğitim alanıdır. Bu araştırmanın amacı, sığınmacı ve mülteci öğrencilerin Türkiye’deki eğitim yaşantılarındaki sorunları gruplararası ilişkiler bağlamında sosyal psikolojinin kavramlarıyla incelemektir. Diğer taraftan eğitim hizmetini sunan öğretmenler ve okul müdürlerinin sığınmacı ve mülteci öğrencilere yönelik görüşlerini ve halihazırda yaşadıkları sorunlara ilişkin olası çözüm önerilerini saptamak amaçlanmıştır. Araştırma 2017-2018 öğretim yılı güz dönemi başlangıcında Manisa’da gerçekleştirilmiştir. Anaokulu, ilkokul, ortaokul ve lise seviyesinde toplam 168 sığınmacı ve mülteci öğrenciye ulaşılmıştır. Katılımcıların 85’i Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı okullardan birine halihazırda kayıtlıdır. Diğer 83 katılımcı ise Türkiye’de çeşitli sebeplerden ötürü eğitim hayatlarına devam edemeyen okul çağındaki sığınmacı ve mültecilerden oluşmaktadır. Sınıflarında veya okullarında yabancı uyruklu öğrenci bulunan 20 öğretmen ve okul müdürüyle de ayrıca yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerden elde edilen veriler öncelikle içerik analizine tabi tutulmuş ardından açık uçlu cevapların kategorilendirilmesiyle spss programında birden fazla değişkenin çoklu etkileşimlerini görmemize imkan sağlayan istatistik testlere tabi tutulmuştur. Araştırmamızın sonuçları genel olarak, herhangi bir eğitim kurumuna devam eden ve çeşitli nedenlerle eğitim ortamlarının dışında bulunan katılımcılarımızın çok boyutlu ve kapsamlı sorunları olduğunu göstermektedir. Halihazırda herhangi bir eğitim kurumuna devam eden öğrencilerin, hem akranlarından hem de öğretmenlerinden kaynaklanan ayrımcılık yaşantıları, eğitim ortamlarında geçirdiği zamanları genel olarak olumsuz etkilemekte, aynı zamanda okul başarılarını da belirlemektedir. Özellikle kendilerine yönelik ayrımcılık algıladıklarını belirten öğrencilerin, okuldaki etkileşimlerinin sadece kendi iç gruplarıyla sınırlı kaldığı, diğer öğrencilerle etkileşim kurmaktan kaçındıkları görülmüştür. Öğretmenler ve okul müdürlerinin, sorunun kaynağına ilişkin değerlendirmeleri, çoğunlukla sığınmacı ve mülteci öğrencilerin okul yaşamına adapte olmalarında sorun yaşadıkları yönünde birleşmektedir. Okul yöneticileri ayrıca, eğitim ortamında gerçekleşen uyum sorunlarının en

---

¹ İletişim kurulacak yazar: irem.umuroğlu@sgdd-asam.org, 05557266070

önemli kaynağının "dil farklılığı" olduğunu belirtmişlerdir. Araştırmamızın sonuçları sığınmacılara yönelik tutumların sadece dilsel ya da kültürel farklılıklarından kaynaklanmadığını göstermektedir: Ayrımcılık, gerek sığınmacı ve mülteci öğrencilerin entegrasyon süreçlerinde gerekse eğitim çağındaki çocukların sorunlarının çözümünde anahtar bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sığınmacılar, mülteciler, kültürlenme, entegrasyon, algılanan ayrımcılık

Gruplararası İlişkilerde Kimliklenme, Tarafgirlik ve Ayrımcılık

Ayrımcılık Algısının Bir Sonucu Olarak Kimliklenme(me)k

Öğr. Gör. Dr. Leman Korkmaz¹

Başkent Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Ayrımcılığın dahil olunan gruplarla özdeşleşmeyi nasıl etkilediğine odaklanan iki farklı modelden bahsetmek mümkündür. Reddedilme/ Kimliklenme Modeli (RKM) ayrımcılığa uğrayan kişilerin kendi azınlık grup kimlikleriyle daha yüksek oranda özdeşleşeceklerini söylemektedir. Reddedilme/ Kimliksizleşme Modeli (RKMM) ise azınlık gruplarda, algılanan ayrımcılığın çoğunluk grupla paylaşılan vatandaşlık kimliğiyle özdeşleşmeyi azaltacağını ileri sürmektedir. RKM daha geniş çerçevede, ayrımcılığın iyilik hali üzerindeki olumsuz etkisiyle başa çıkmak için azınlık grup üyelerinin, azınlık grup kimlikleriyle daha çok özdeşleşeceklerini önermektedir. Ayrımcılık algısının bir üst kimlik ya da ortak kimlik olarak kabul edilebilecek vatandaşlık kimliğiyle özdeşleşmeyi azaltacağını söyleyen RKMM ise ayrımcılık algısının vatandaşlık kimliği ile özdeşleşmeyi azaltarak dış gruba yönelik olumsuz tutumları artıracığı iddia etmektedir. RKM ve RKMM çerçevesinde, Bulgaristan'da yaşayan azınlık Türkler ve Almanya'daki Türk göçmenlerle yürütülen bu çalışmada ise bireysel ve grup düzeyinde algılanan ayrımcılık ve dış grubu kabul değişkenleri arasındaki ilişkide etnik ve vatandaşlık kimliklerinin aracı değişken rolleri yol analizi (path analysis) yöntemi ile test edilmiştir. Her iki grupta, grup düzeyinde algılanan ayrımcılık diğer değişkenlerle ilişkilenmemiş, bireysel düzeyde algılanan ayrımcılık dış grubu kabulü azaltmıştır (Almanya örnekleme: $\beta = -.24, p < .01$; Bulgaristan örnekleme: $\beta = -.30, p < .01$). Ancak iki örneklemede değişkenler arasındaki ilişkilerin oldukça farklı örüntülere sahip olduğu görülmüştür. Çok uzun yıllardır Bulgaristan'da yaşayan ve ülke vatandaşı olan Bulgaristan'daki Türklerde, algılanan ayrımcılık etnik kimlikle özdeşleşmeyi anlamlı şekilde yordamazken, vatandaşlık kimliğiyle özdeşleşmeyi ($\beta = -.27, p < .01$) azaltmıştır. Daha yakın bir geçmişte göç etmiş olan ve vatandaşlık hakkıyla ilgili tartışmaların ve düzenlemelerin halen sürdüğü Almanya'daki örneklem içinse ayrımcılık algısı vatandaşlık kimliğiyle ilişkilenmemiş ancak etnik kimlikle özdeşleşmeyi artırmıştır ($\beta = .19, p < .05$). Ayrıca Bulgaristan örnekleminde etnik kimliğin ($\beta = -.22, p < .05$), Almanya örnekleminde ise vatandaşlık kimliğinin ($\beta = .30, p < .01$) dış grubu kabul üzerinde belirleyici olduğu görülmektedir. Sonuçlar, bağlama göre, bazı durumlarda RKM bazı durumlarda ise RKMM'nin önermelerinin açıklayıcı olduğuna işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Etnik kimlik, vatandaşlık kimliği, dış-grup tutumları, ayrımcılık algısı

---

¹İletişim kurulacak yazışma adresi: lkorkmaz@baskent.edu.tr, 0536 6786128

Gruplararası İlişkilerde Kimliklenme, Tarafgirlik ve Ayrımcılık

Dış Grup Tarafgirliği Olarak Kavramlaştırılan Olguya Farklı Açıklama Getiren Yaklaşımlar

Nuri Akdoğan¹

Uludağ Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Bu çalışmanın temel amaçlarından biri toplumsal yapı içerisinde düşük sosyal konumda bulunan grupların üyelerinin yüksek sosyal konumdaki gruplara yönelik dış grup tarafgirliği olarak kavramlaştırılan tutumuna farklı açıklama getiren araştırma bulgularını derlemek ve çeşitli kimlik motivasyonları temelinde tartışmaktır. Çalışmanın diğer bir amacı da Sistemi Meşrulaştırma Kuramcılarının (SMK) dış grup tarafgirliğiyle ilgili yaptığı araştırmalardaki metodolojik eksiklikleri tespit etmek ve düşük statülü grupların söz konusu tutumunun doğasını daha güvenilir bir şekilde ortaya koymayı sağlayacak araştırma koşullarını belirlemeye çalışmaktır. Çalışma kapsamında derlenen araştırma bulguları Sosyal Kimlik Kuramı (SKK), Temel Uyuşma Yanlılığı (TUY) ve Terör Yönetimi Kuramı (TYK) bağlamında ele alınmıştır. SKK geleneği içinde yapılan çalışmaların bulguları dış grup tarafgirliğinin kimlik yönetim stratejilerinin bir formu olabileceğini göstermektedir (örn, Guimond, Dif ve Aupy, 2002; Dumont ve Lill, 2009). TUY eğilimi ile ilgili yapılan çalışmaların bulguları düşük statülü grupların içinde bulunduğu dezavantajlı konumun sorumluluğunu kendilerine yüklemelerinin nedeninin temel bir motivasyon olan kontrol algısı ile ilgili olabileceğini göstermektedir (örn, Ruggiero ve Taylor, 1997; Moradi ve Hasan, 2004). Bu eğilimle ilgili diğer bazı çalışmalar da düşük statülü grupların üst statülü grupların konumlarıyla ilgili başarılarını onların içsel özelliklerine atfetmelerinin ise onlardan gelebilecek olası tehditleri öngörme ve bunlara karşı tedbirli olmayla alakalı olabileceğini göstermektedir (bkz, Andrews, 2001; Ross, Amabile ve Steinmetz, 1977). TYK bağlamında incelenen çalışma bulguları da düşük statülü grupların sosyal eşitsizlik üreten sistemi (toplumsal yapıyı) destekleme sebebinin bu yapının kendilerinin hayatına bir düzen, süreklilik ve anlam getirerek başta özsaygı olmak üzere çeşitli ihtiyaçlarını tatmin etmesi ile ilgili olabileceğini göstermektedir (bkz, Dechesne ve ark., 2003). Genel olarak bu çalışma kapsamında ele alınan araştırma bulguları değerlendirildiğinde dezavantajlı grupların davranışını yönlendiren tek motivasyonun özsaygı kazanma olmadığı ve özsaygı dahil davranışı yöneten bu motivasyonların iç grubun dışında da çeşitli şekillerde (örneğin sistemle özdeşleşip onu destekleyerek) tatmin edilebildiği görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Dış grup tarafgirliği, kimlik yönetim stratejileri, kimlik motivasyonları

---

¹ İletişim kurulacak yazar: nuriakdogan6@gmail.com, 0555 014 6383

Kaynakça

- Andrews, P. W. (2001). The psychology of social chess and the evolution of attribution mechanisms: Explaining the fundamental attribution error. *Evolution and Human Behavior*, 22(1), 11–29.
- Dechesne, M., Pyszczynski, T., Arndt, J., Ransom, S., Sheldon, K. M., van Knippenberg, A., & Janssen, J. (2003). Literal and symbolic immortality: the effect of evidence of literal immortality on self-esteem striving in response to mortality salience. *Journal of Personality and Social Psychology*.
- Dumont, K., & van Lill, B. (2009). Dominant and Non-Dominant Groups' Responses to Social Change: The Economic Transformation Process in South Africa. *South African Journal of Psychology*, 39(4), 432–447.
- Guimond, S., Dif, S., & Aupy, a. (2002). Social identity, relative status, and intergroup attitudes: When favorable outcomes change intergroup relations . . . for the worse. *European Journal of Social Psychology*, 32, 739–760.
- Moradi, B., & Hasan, N. T. (2004). Arab American Persons' Reported Experiences of Discrimination and Mental Health: The Mediating Role of Personal Control. *Journal of Counseling Psychology*, 51(4), 418–428.
- Ross, L. D., Amabile, T. M., & Steinmetz, J. L. (1977). Social roles, social control, and biases in social-perception processes. *Journal of Personality and Social Psychology*, 35(7), 485–494.
- Ruggiero, K. M., & Taylor, D. M. (1997). Why minority group members perceive or do not perceive the discrimination that confronts them: the role of self-esteem and perceived control. *Journal of Personality and Social Psychology*, 72(2), 373–389.

Kolektif Eylemler: Katılımı Etkileyen Sosyal Psikoloji Etmenler

Sosyal Medyanın Kolektif Eylemlere Etkisi Gelişigüzel ve Öngörülemez mi? Gezi Parkı Eylemlerine SosyalMedya Aracılığıyla Katılımda Özdeşleşme ve Liderliğin Rolü

Mete Sefa Uysal¹

Dokuz Eylül Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Sosyal medya üzerinden kolektif eylemlere katılmak ortak bir sosyal kimlik temelinde gerçekleşen grup içi bir süreci gerektirmektedir. Bunun yanında, bu yeni örgütlenme dinamiğinin, sosyal medya mesajlarının (örneğin Tweetlerin) grup prototipikliği ve kimlik girişimciliği gibi kimlik-liderlik boyutlarına göre değerlendirilmesinin bir sonucu olduğu da beklenmektedir. Bu beklentiler doğrultusunda Gezi Parkı Eylemleri bağlamını ele alan restospektif bir anket çalışması yapılmış ve Gezi Parkı eylemcileri ile özdeşleşme düzeyinin farklı sosyal medya hesaplarının çağrıları ile eylemlere katılma sıklığını yordadığı ve liderin grup prototipikliği ve kimlik girişimciliği algılarının bu ilişkiye aracılık ettiği bir kavramsal model test edilmiştir. Sosyal medya hesapları 3 farklı kategoride ele alınmıştır ve her kategori için farklı aracılık ilişkilerinin olması beklenmektedir. Grup prototipikliğinin, özdeşleşmenin, kurum ve ünlülere ait hesapların çağrılarıyla eylemlere katılımda ki etkisine aracılık etmesi beklenirken; kimlik girişimciliğinin sahte/anonim hesaplar ile ünlülere ait hesapların çağrısıyla eylemlere katılımdaki etkisine aracılık etmesi beklenmektedir. Araştırmanın örneklemini Gezi Parkı Eylemlerine faal olarak en az bir kez katılmış Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı 256'sı kadın, 147'si erkek 403 kişi oluşturmaktadır. Grup özdeşleşmesi ölçümü Cameron'un (2004) Üç Boyutlu Grup Özdeşleşmesi Ölçeği temel alınarak hazırlanan 5'li Likert tipindeki 4 madde ile gerçekleştirilmiştir ($\alpha = .83$). Sosyal medya hesaplarından gelen çağrılarla eylemlere katılım sıklığı da 5'li Likert tipindeki 5 madde ile ölçülmüştür. Grup prototipikliği ve kimlik girişimciliği ise Kimlik-Liderlik ölçeğinin 8 maddelik iki alt ölçeğiyle ölçülmüştür (sırasıyla $\alpha = .83$ ve $\alpha = .87$). SPSS AMOS 20 programı aracılığıyla gerçekleştirilen yapısal eşitlik modeli testine göre ortaya çıkan uyum değerleri şu şekildedir: $\chi^2 = 3.58$, $df = 2$, $p < .05$, $\chi^2 / df = 1.79$, GFI = .99; AGFI = .97; CFI = .99; RMSEA = .044.

Bu çalışma özdeşleşmenin sosyal medya aracılığıyla kolektif eylemlere katılımda, tıpkı geleneksel yollarla kolektif eyleme katılımda olduğu gibi oldukça önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Ayrıca bu bulgular sosyal medyanın tek ve homojen bir yapıdan daha fazlası olduğunu göstermektedir. Farklı dinamikleri olan bu çoklu yapının daha derinlemesine incelenmesi gerekliliği ortadadır. Ayrıca teknolojinin insan hayatındaki pek çok işlevinin yanında kimlik süreçlerinin de bir parçası haline geldiği görmezden gelinmemelidir.

Anahtar Kelimeler: Kolektif eylemler, sosyal medya, gezi parkı, sosyal kimlik- liderlik, özdeşleşme

---

¹ İletişim kurulacak yazar: metesafauysal@gmail.com

Kolektif Eylemler: Katılımı Etkileyen Sosyal Psikoloji Etmenler

Üniversitede Yaşanan Ulaşım Sorunları Bağlamında Kolektif Eylemin İncelenmesi

Dr. Meral Gezici Yalçın¹
Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Dr. Özden Melis Uluğ
Massachusetts Üniversitesi - Amherst
Psikoloji Bölümü

Dr. Hüseyin Çakal
Keele Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Sosyal kimlik, algılanan haksızlık ve algılanan öz-yetkinlik kolektif eylemin temel yordayıcıları olarak ortaya konmuştur (vanZomeren, Postmes ve Spears, 2008). Son yıllardaki çalışmalarda algılanan riskin de önemli bir yordayıcı olduğu gösterilmiştir (örn., Ayanian ve Tausch, 2016). Risk (zaman, çaba, para, sosyal desteğin yitirilmesi v.b.) maddi veya psikolojik ödüllerden daha fazla algılandığında, kolektif eyleme katılma ihtimalini düşürmektedir (Klandermans, 1997). Bu araştırmada, yukarıda bahsedilen değişkenlerin dâhil edildiği bütüncü bir model, üniversitede yaşanan ulaşım sıkıntıları bağlamında test edilmiştir. Veriler, 2017 yılının Mayıs ayında Abant İzzet Baysal Üniversitesi'nde çeşitli bölümlerde okuyan öğrencilerden çevrimiçi anket üzerinden toplanmıştır. Çalışmaya 759 kişi katılmış, kayıp veriler çıkarıldıktan sonra 547 kişinin (347'si kadın; yaş $Ort.=21.54$, $SS=1.77$) verisi analiz edilmiştir. Model, kolektif eyleme katılma niyetinin %51'ini açıklamaktadır ($\chi^2=832.48$, $p<.001$, $df=430$, $CFI=.95$, $RMSEA=.041$, $SRMR=.045$). Sonuçlar, protestocu kimliğinin, kolektif eylem niyetini ($\beta=.48$, $p<.001$); grupsal yetkinlik algısını ($\beta=.29$, $p<.001$); katılımcı yetkinlik algısını ($\beta=.30$, $p<.001$); öfke ($\beta=.34$, $p<.001$) ve korku duygularını ($\beta=.23$, $p<.001$) pozitif bir şekilde; algılanan riski ($\beta=-.47$, $p<.001$) ise negatif bir şekilde yordadığını göstermektedir. Aynı zamanda protestocu kimliği algılanan risk üzerinde korku duygusu aracılığıyla pozitif dolaylı bir etkiye sahiptir. Buna ek olarak, protestocu kimliği, kolektif eylem niyeti üzerinde katılımcı yetkinlik algısı, öfke ve algılanan risk değişkenleri aracılığıyla anlamlı dolaylı etkiye sahiptir. Öğrenci kimliği ise, katılımcı kimliği aracılığıyla algılanan riski anlamlı bir şekilde etkilemektedir, buna karşın algılanan risk, negatif bir şekilde kolektif eylem üzerinde dolaylı etkiye sahiptir. Araştırma bulguları modeli doğrulamış, literatürde ileri sürülen farklı modellerin bulgularıyla da tutarlı sonuçlar elde edilmiştir. Farklı modellerin tek bir modelde test edilmiş olması, bu araştırmanın alana temel katkısıdır. Bununla birlikte, literatürde pek araştırılmamış ve kolektif eyleme katılmanın riskli olarak değerlendirildiği bir kültürel bağlamda öğrencilerin kolektif eylem niyeti incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Algılanan risk, duygular, kolektif eylem, sosyal kimlik, öz-yetkinlik

---

¹İletişim kurulacak yazar: meralgezici@ibu.edu.tr

Kolektif Eylemler: Katılımı Etkileyen Sosyal Psikoloji Etmenler

Understanding the outcomes of the Gezi Park protests through multi-level social change

Yasemin Glsm Acar¹

zyeğin University
Department of Psychology

zden Melis Uluğ

University of Massachusetts Amherst
Department of Psychology

Over the last few years, large-scale social movements and the consequences of these movements from the perspectives of protesters have been gaining increased attention across the globe. Psychological research has tended to focus on individual or group level change; however, understanding the consequences of social movements involves realizing that social movements bring about change in different ways: at the individual level, group level, and systemic or policy level. This presentation examines the social change the Gezi Park protests brought or failed to bring about from the perspectives of expert activists who participated in the Gezi Park protests. We focus on four main groups: (a) LGBTIs, (b) Kurds, (c) feminists, and (d) Alevis. While a number of different groups were represented at Gezi, we have chosen to focus on these four groups because they have a long-standing political presence in Turkey.

Overall, results indicate that a number of gains occurred on all three levels, but there were overall losses over time. With the impact of other political factors, many of those gains were lost as well. One can argue that the outcomes of the protests from the perspectives of participants seem contradictory, as there are both negative and positive outcomes at the same time and at the same level (e.g., feeling hopeful and feeling hopeless; success through new political platforms vs. no change in politics). Rather, they highlight different post-Gezi political periods. Due to the changing political climate in the country, people's emotions and perspectives regarding the Gezi Park protests have constantly changed. Therefore, we believe these results are not contradictory, but rather complementary, and capture different time periods after the protests. Overall, it seems Gezi had both positive and negative consequences in terms of social change on different issues and levels.

Key Words: Social change, empowerment, politicization, gezi park, outcomes of protests

---

¹ İletişim kurulacak yazar: yasemin.acar@ozyegin.edu.tr

Sosyal Psikoloji’de Kuramsal ve Uygulamalı Çalışmalar

Hakçalık Duyarlılığı Açısından Psikolojik Sözleşme İhlalleri Ve Örgütsel Adaletsizliğe Verilen Tepkiler

Arş.Gör. Dr. Seçil Keskin
Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Prof. Dr. Selim Hovardaoğlu¹
Ankara Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Psikolojik sözleşme ihlali ve örgütsel adalet algısıyla ilgili çalışmalar sözleşme ihlallerinin ve adalet algılarının etkilediği örgütsel sonuçlara yoğunlaşmaktadır. İş doyumuna da sözleşme ihlali ve örgütsel adaletle ilişkisinin araştırıldığı en önemli örgütsel sonuçlardandır. Yapılan araştırmalar psikolojik sözleşme ihlali karşısında gösterilen duygusal ve davranışsal tepkilerin gücünün, bireyin hakçalık duyarlılığı tarafından düzenlenebileceğini göstermektedir (Morrison ve Robinson,1997). Bu araştırmanın amaçlarından biri psikolojik sözleşme ihlali ve örgütsel adalet algılarının iş doyumuyla ilişkisinin incelenmesidir. Diğer bir amacı ise duyarlılık grupları açısından çalışanların iş doyumunu yordayan değişkenleri belirlemektir. Bu amaçla Ankara, İstanbul ve Bolu illerinde ikamet eden, sağlık, finans, satış, pazarlama, turizm, eğitim, otomotiv gibi farklı meslek gruplarından, özel sektörde çalışan 276 katılımcıya Kişisel Bilgi Formu, Psikolojik Sözleşme İhlali Ölçeği, Örgütsel Adalet Algısı Ölçeği, Hakçalık Duyarlılığı Ölçeği ve Minnesota İş Doyum Ölçeği uygulanmıştır. Araştırmanın amacı doğrultusunda katılımcıların genel iş doyumundan aldıkları puanları yordamak amacıyla yapılan çoklu regresyon analizi sonucunda genel iş doyumunu ilişkisel sözleşme ihlalinin, işlemsel adalet algısının, etkileşimsel adalet algısının ve dağıtımsal adalet algısının yordadığı görülmüştür. Duyarlılık grupları açısından genel iş doyumundan alınan puanların yordanması için yapılan aşamalı çoklu regresyon analizi sonucunda alıcı grupta yer alan bireylerde genel iş doyumunu işlemsel sözleşme ihlali ve etkileşimsel adalet algısının; eşitliğe duyarlı bireylerde genel iş doyumunu işlemsel sözleşme ihlali ve işlemsel adalet algısının; verici grupta yer alan bireylerde ise genel iş doyumunu ilişkisel sözleşme ihlali, işlemsel adalet algısı ve etkileşimsel adalet algısının yordadığı görülmüştür. Bu çalışmanın ülkemiz literatürüne de bazı katkıları olduğu görülmektedir. İlk olarak literatür incelendiğinde hakçalık duyarlılığıyla ilgili ülkemizde sınırlı sayıda çalışma olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra çalışanların hangi tutum ve davranışlarının nasıl sonuçlar doğurduğunu bilmek örgütsel verimlilik açısından oldukça önemlidir. Bu nedenle psikolojik sözleşme ihlalinin ve örgütsel adaletsizliğin çalışanların tutum ve davranışları üzerindeki olumsuz sonuçlarının bilinmesi, bu sonuçların ortadan kaldırılması amacıyla kullanılacak örgütsel uygulamalara yol göstererek katkıda bulunabilir.

Anahtar Kelimeler: Psikolojik sözleşme, örgütsel adalet algısı, hakçalık duyarlılığı, iş doyumuna

---

¹İletişim kurulacak yazar: selimh@ankara.edu.tr

Sosyal Psikoloji’de Kuramsal ve Uygulamalı Çalışmalar

İntihara Yönelen Bir Kişiy Karşı Tutumların Nedensel Yüklemeler ve Duygularla İlişkisi

Prof. Dr. Hacer Harlak¹
Adnan Menderes Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Prof. Dr. Mehmet Eskin
Adnan Menderes Üniversitesi
Ruh Sağlığı ve Hastalıkları ABD

Arş. Gör. Tolga Köskün
Adnan Menderes Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Dünya Sağlık Örgütü (2016) istatistiklerine göre her yıl dünya genelinde yaklaşık 800.000 kişi intihar ederek hayatını kaybetmektedir. İntihar konusundaki çalışmalarda, olgu olarak intihara yönelik tutumlar ile intihar niyeti olan veya girişiminde bulunan kişilere yönelik tutumlar arasında ayırım yapılmaktadır. İntihar niyeti veya girişimi olan kişilere yönelik yaygın lehte tutumlar, bu kişiler için bir tür koruma işlevi görürken aleyhte tutumlar risk oluşturabilmektedir. Bu çalışmada, intihara yönelen kişilere yönelik tutumların sözkonusu kişilere yönelik duygular ve yükleme tarzları ile ilişkisi incelenmiştir. Araştırmaya 857 üniversite öğrencisi katılmıştır. Veriler, Eskin İntiharı Düşünen Yakın Bir Arkadaşa Tutumlar Ölçeği (E-İDYATÖ), Uyarlanmış Yükleme Tarzı Ölçeği (UYTÖ), Yakın Birinin İntiharına Yönelik Duygusal Tepki Listesi (İDTL) ve sosyo-demografik soru formundan oluşan bir anket ile toplanmıştır. Verilerin analizi sonucunda, nedensel yüklemelerin odağı (içsel/dışsal) ile üzüntü ve korku duyguları arasında anlamlı negatif; yüklemelerin globalliği ile tedirginlik, çaresizlik ve korku duyguları arasında ve kontrol yüklemeleri ile hayranlık duyguları arasında anlamlı pozitif korelasyonlar elde edilmiştir. Ayrıca, intihar niyeti veya girişimi olan kişilere yönelik sosyal kabul tutumlarının global ve sabit yüklemeler ile üzüntü, acıma-merhamet, suçluluk ve hayranlık (negatif yönde) duyguları; yardım etme tutumlarının üzüntü, hayranlık (negatif yönde), öfke ve korku duyguları; sosyal reddetme tutumlarının global yüklemeler ile tiksinti, üzüntü ve korku duyguları tarafından yordandığı bulunmuştur. Analiz sonuçları intihar eden kişiyi anlamaya çalışma ve duygusal tepki boyutundaki tutumların yordayıcılarının öfke, hayranlık (negatif yönde) ve acıma-merhamet duyguları olduğunu göstermiştir. Çalışmanın sonuçları intihar eden kişilere yönelik damgalama kavramı yanı sıra nedensel yüklemeler, duygular ve tutumların ilişkisine ilişkin teorik açıklamalar çerçevesinde tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İntihar, tutumlar, nedensel yükleme, duygular

---

¹İletişim kurulacak yazar: hharlak@adu.edu.tr, 05426860696

Sosyal Psikoloji’de Kuramsal ve Uygulamalı Çalışmalar

Kamusal Mekanların Bellekteki İzi: İzmir Kent Belleği

Arş. Gör.Ezgi Mehmetođlu¹

Mersin Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Prof. Dr. Melek Göregenli

Sosyal Psikolog
Bağımsız Araştırmacı

Kent belleği, bir yerin tarihini, geçmiş ile bugünü işaret ederek hem kişisel deneyimleri hem de içinde bulunulan sosyal yapıyı içinde barındıran bir tür kolektif bellektir (Göregenli, 2013). Bir tür kolektif bellek olması sebebiyle yere bağlı ve ilişkili bir yapı olarak zaman içinde süreklilik gösterir ve yeniden üretilir. Bu yapı, sadece kişisel deneyimlerle yaşam anlatılarında yer almaz aynı zamanda kişilerin içinde buldukları gruplar ve özellikleri sebebiyle içinde bulunulan mekânların birer kimlik mekânı olmasını sağlayarak, o mekâna ait anıların muhafaza edilmesinde de önemli bir role sahiptir (Lewicka, 2008). Bu çalışmada liman kenti olma avantajıyla birlikte pek çok topluluğun göçüne ev sahipliği yapan İzmir Kent Belleği, çevre psikolojisi perspektifiyle ele alınmıştır. Araştırmanın amacı kent belleğini, en az 30 yıldır İzmir’de yaşayan, İzmir’e göçle gelen veya İzmir’de doğmuş olan kent sakinlerinin görüşlerinden hareketle incelemektir. Bir alan araştırması olarak düzenlenen bu çalışma katılımcılar için hazırlanan yarı-yapılandırılmış derinlemesine görüşme formlarıyla, görüşmelerin ses kayıt cihazı yardımıyla kaydedilip, metinlere dönüştürülmesi ve analiz edilmesiyle gerçekleştirilmiştir. 33 kadın ve 26 erkek olmak üzere toplamda 59 katılımcı Arap, Arnavut, Boşnak, Kürt, Levanten, Yahudi, Roman, Rum, Bulgaristan, Girit, Selanik, Makedonya Göçmenleri’nden oluşmaktadır.

Analizler sonucunda yaşam anlatılarından 11 ayrı mekân kategorisi oluşturulmuş ve görüşme metinleri, mekân kategorilerine, cinsiyete, içinde bulunulan gruba ve geçmiş-günümüz dönemlerine göre farklılaşmaları görmek amacıyla çözümlenmiştir. Sonuçlar tüm mekân kategorilerinde günümüze kıyasla geçmişte daha fazla çeşitte ve sayıda mekân belirtildiğini tüm gruplar için göstermektedir. Cinsiyetler açısından incelediğinde; hem geçmiş hem de günümüzde erkeklerin kadınlara kıyasla daha fazla sayıda ve çeşitlenmekânda pek çok farklı amaçla buldukları görülmüştür. Geçmişten günümüze en büyük değişimi yaşayan kamusal alanlar, sinema ve eğlence mekânları kent kimliğinin değişimi hakkında önemli göstergelerdir. Peki değişen kenti ve belleğini korumak için neler yapabiliriz? Araştırmanın bulguları Çevre Psikolojisi yaklaşımıyla, kentin değişen fiziksel ve sosyal yapısının gerek kent yaşamına gerekse kentsel davranışsal pratiklere etkileri bakımından tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kolektif bellek, kimlik, çok-kültürlülük, İzmir kent belleği, çevre psikolojisi

---

¹ İletişim kurulacak yazar: ezgimehmetoglu@gmail.com, 0533 257 53 13

Sosyal Psikoloji’de Kuramsal ve Uygulamalı Çalışmalar

Çalışma Takımlarında Baskın Davranışlar ve Sosyal Etki: Takım İçi Rekabetin Düzenleyici Rolü

Yrd. Doç. Dr. Yeliz Cantimur¹
Işık Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Prof. Dr. Floor Rink
Groningen Üniversitesi
İnsan Kaynakları Yönetimi ve Örgütsel Davranış Bölümü

Prof. Dr. Frank Walter
Giessen Üniversitesi
Organizasyon ve İşletme Bölümü

Prof. Dr. Gerben van der Vegt
Groningen Üniversitesi
İnsan Kaynakları Yönetimi ve Örgütsel Davranış
Bölümü

Psikoloji ve örgütsel davranış alanlarında yapılan çalışmalar bireyin grup içinde baskın davranışlar sergileyerek (buyurgan ve atılgan olmak, grup etkileşimini kontrol altına almak gibi) diğer grup üyeleri üzerinde etkili olabileceğini göstermiştir (Cheng, Tracy, Foulsham, Kingstone, & Henrich, 2013; Kipnis, Schmidt, & Wilkinson, 1980). Ancak, organizasyon bağlamında baskın davranışların sosyal etki kazanımında ne ölçüde etkili olabileceği tartışma konusu olmaya devam etmektedir. Bazı araştırmacılar, organizasyonel çalışma takımlarında hüküm süren güçlü normlardan dolayı bireyin baskın davranışlarının sosyal etki kazanımına yol açmayacağını düşünmektedirler (Driskell, Olmstead, & Salas, 1993; Ridgeway & Diekema, 1989; Robinson & Bennett, 1995). Diğer araştırmacılar ise ancak birey zaten grup içinde önemli ölçüde etkiliyse (Yukl & Tracey, 1992) ya da bireyin uzmanlık seviyesi baskın davranışlar sergilemesini kabul edilebilir kılıyorsa (Anderson & Kilduff, 2009) baskın davranışların sosyal etki kazanımını yordayacağını ileri sürmüşlerdir.

Baskın davranışların bireyin sosyal etki kazanımı üzerinde ne ölçüde etkili olduğunu saptamayı hedefleyen bir olumsuzluk (contingency) modeli 2 çalışma ile test edilmiştir. Toplam 54 organizasyonel çalışma takımının 351 çalışanı üzerinde yapılan bir alan çalışması, takım içi rekabetin baskın davranışlar ile sosyal etki kazanımı arasındaki ilişkiyi düzenlediğini göstermiştir. Baskın davranışlar sergileyen kişilerin takım içi rekabetin fazla olduğu takımlarda daha etkili oldukları saptanmıştır. Toplam 381 katılımcı ile gerçekleştirilen bir senaryo çalışması bu etkileşimin nedensel yönünü doğrulamış ve baskın davranışlar sergileyen bireyin etkili olmasına yol açan açıklayıcı mekanizmanın normatif değerlendirmeler olduğunu göstermiştir. Takım içi rekabet fazla olduğunda bireylerin baskın davranışları normal ve fonksiyonel görülmüştür. Her iki çalışma bireylerin baskın davranışlarının etkisinin sosyal etki yazınında en geçerli rota olarak bilinen uzmanlık seviyesinden bağımsız olarak meydana geldiğini göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Baskınlık, sosyal etki, takım içi rekabet, normatif değerlendirmeler

---

¹ İletişim kurulacak yazar: yeliz.cantimur@isikun.edu.tr

Kaynakça:

- Anderson, C., & Kilduff, G. J. (2009). Why do dominant personalities attain influence in face-to-face groups? The competence-signaling effects of trait Dominance. *Journal of Personality and Social Psychology, 96*, 491–503.
- Cheng, J. T., Tracy, J. L., Foulsham, T., Kingstone, A., & Henrich, J. (2013). Two ways to the top: Evidence that dominance and prestige are distinct yet viable avenues to social rank and influence. *Journal of Personality and Social Psychology, 104*, 103–125.
- Driskell, J. E., Olmstead, B., & Salas, E. (1993). Task cues, dominance cues, and influence in task groups. *Journal of Applied Psychology, 78*, 51–60.
- Kipnis, D., Schmidt, S., & Wilkinson, I. (1980) Interorganizational influence tactics: Explorations in getting one's way. *Journal of Applied Psychology, 65*, 440–452.
- Ridgeway, C. L., & Diekema, D. (1989). Dominance and collective hierarchy formation in male and female task groups. *American Sociological Review, 54*, 79–93.
- Robinson, S. L., & Bennett, R. J. (1995). A typology of deviant workplace behaviors: A multi-dimensional scaling study. *Academy of Management Journal, 38*, 555–572.
- Yukl, G., & Tracey, B. (1992). Consequences of influence tactics used with subordinates, peers, and the boss. *Journal of Applied Psychology, 77*, 525–535.

Poster Bildirileri

Türkiye'deki Suriyelilere Karşı Önyargının Belirlenmesinde İç-grupla Özdeşleşme, Gruplararası Temas ve Kültürel Mesafe Algısının Rolü

Arş. Gör. Mustafa Fırat¹

Boğaziçi Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Prof. Dr. Bilge Ataca

Boğaziçi Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Bu çalışmada, Türkiye'deki Suriyelilere karşı önyargıyı belirleyen faktörlerin irdelenmesi amaçlanmıştır. Tajfel ve Turner'ın (1979) sosyal kimlik kuramını temel alan çalışmalar, iç-grupla özdeşleşmenin göçmenlere karşı duyulan önyargıyı belirlediğini göstermektedir. Bununla birlikte, Allport'un (1954) gruplararası temas hipotezine dayanan çalışmalar, gruplararası temasın miktarı ve kalitesinin de göçmenlere karşı önyargıyı belirlediğini ortaya koymuştur. Son yıllarda yapılan çalışmalar kültürel mesafe algısının da göçmenlere karşı önyargıyı belirleyen bir faktör olabileceğini öne sürmüştür.

Önceki çalışmalara dayanarak, bu çalışmada, Suriyelilere karşı önyargının belirlenmesinde iç-grupla özdeşleşme, gruplararası temas ve kültürel mesafe algısının rolü incelenmiştir. Bu amaçla, Suriyeli sayısının en fazla olduğu Şanlıurfa ve İstanbul illerinde ikamet eden ve yaşları 15 ile 83 arasında değişen ($Ort. = 36.15$, $S = 15.64$) toplam 305 (155 kadın, 148 erkek) Türkiye vatandaşına yukarıda bahsi geçen faktörleri ölçen çeşitli anketler uygulanmıştır. İç-grupla özdeşleşme; ulusal, etnik, dini, dilsel ve vatandaşlıkla özdeşleşme olmak üzere beş ayrı alt ölçek kullanılarak ölçülmüştür. Gruplararası temas, temasın miktarını ve kalitesini ölçen iki alt ölçek kullanılarak değerlendirilmiştir. Önyargı ise, hem duygusal hem de davranışsal boyutları ölçen üç farklı ölçek ile değerlendirilmiştir.

Regresyon ve ılımlayıcı değişken analizlerinden elde edilen bulgular, bu faktörlerin Suriyelilere karşı önyargıyı anlamlı bir şekilde belirlediğini göstermiştir. Buna göre, iç-grupla özdeşleşme ve kültürel mesafe algısının önyargıyla olumlu bağlantısı olduğu tespit edilmiştir. Başka bir deyişle, iç-grupla özdeşleşme ve kültürel mesafe algısı arttıkça Suriyelilere karşı önyargının da arttığı görülmüştür. Öte yandan, gruplararası temas kalitesi ile önyargı arasında olumsuz bağlantı olduğu ve temas kalitesi düştükçe önyargının arttığı ortaya çıkmıştır. Ayrıca, gruplararası temas kalitesinin iç-grupla özdeşleşme ve önyargı arasındaki ilişkide ılımlayıcı bir rol oynadığı da görülmüştür. Buna göre, gruplararası temas kalitesinin yüksek olması durumunda, iç-grupla özdeşleşme ile önyargı arasında olumsuz bağlantı olduğu tespit edilmiştir. Başka bir ifadeyle, gruplararası temas kalitesi, iç-grupla özdeşleşmenin önyargı üzerindeki olumsuz etkisini azaltmıştır. Ayrıca, bulgular ikamet edilen şehir, siyasi eğilim, eğitim düzeyi ve cinsiyete göre çeşitli farklılıklar göstermiştir. Sonuçlar, sosyal kimlik kuramı ve gruplararası temas hipotezi çerçevesinde tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Önyargı, iç-grupla özdeşleşme, gruplararası temas, kültürlerarası mesafe

---

¹ İletişim kurulacak yazar: mustafa.firat@boun.edu.tr

Kaynakça

Allport, G. W. (1954). *The nature of prejudice*. Reading, MA: Addison-Wesley.

Tajfel, H., & Turner, J. C. (1979). An integrative theory of intergroup conflict. In W.G. Austin & S. Worchel (Eds.), *Social psychology of intergroup relations*, (pp. 33-48). Monterey, CA: Brooks/Cole.

Kalıpyarguların Kontrolüne İlişkin İçsel ve Dışsal GÜdülenme Üzerinde Bireysel

Değişkenlerin Yordayıcı Rollerini

Dr. Gonca Çiffiliz¹

Adıyaman Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Yrd. Doç. Dr. Murat Şakir Ceyhan

Adıyaman Üniversitesi
Sosyal Hizmet Bölümü

Bu çalışmanın amacı, bireylerde içsel ve dışsal olarak kalıpyargısız davranmaya güdülenmenin belirli bireysel özellikler tarafından ne derece yordanabileceğinin belirlenmesidir. Bireylerin kalıpyarguların kontrolünde içsel güdülenmelerini yordayabilecek değişkenler olarak politik görüş, düşünme ihtiyacı, benlik kontrolü eğilimi ile öğrenilmiş güçlülük boyutlarından planlanmış davranış, istenmeyen düşüncelerin denetimi ve dikkati yönlendirme belirlenmiştir. Bireylerin kalıpyarguların kontrolünde dışsal güdülenmelerini ise sosyal karşılaştırma bilgisine ihtiyaç ve boyun eğici davranışlar ile birlikte yine benlik kontrolü eğiliminin yordaması beklenmiştir. Çalışmanın örneklemini Hacettepe Üniversitesi'nin farklı bölümlerinde okumakta olan 261 öğrenciden oluşmaktadır. Çalışmada veri toplamak amacıyla, katılımcıların demografik özelliklerine ve politik görüşlerine ilişkin soruları içeren bilgi formu ile birlikte bazı bireysel değişkenlere ilişkin ölçüm araçları kullanılmıştır. Çalışmada kalıpyarguların kontrolüne ilişkin içsel ve dışsal güdülenme boyutlarının ayrı ayrı yordayıcılarının güçlerinin belirlenmesi için Aşamalı Regresyon Analizleri uygulanmıştır. İçsel kontrol güdüsünün bağımlı değişken olarak ele alındığı analizde politik görüş, benlik kontrolü eğilimi, düşünme ihtiyacı ile öğrenilmiş güçlülük boyutlarından planlanmış davranış, istenmeyen düşüncelerin denetimi ve dikkati yönlendirme eğilimleri bağımsız değişken olarak analize dahil edilmiştir. Bu durumda, regresyon denkleminde ilk olarak politik görüş $R = .394$ ($F_{1,233} = 42.75$, $p < .05$) girmiş, ardından düşünme ihtiyacı ($F_{2,232} = 28.88$, $p < .05$) ve öğrenilmiş güçlülük boyutlarından dikkati yönlendirme ($F_{3,231} = 19.24$, $p < .05$) girmiştir. Değişkenlerin varyansın açıklanmasındaki toplam payları %19 olmuştur. Dışsal kontrol güdüsünün bağımlı değişken olarak ele alındığı analizde ise benlik kontrolü eğilimi, boyun eğici davranış eğilimi ve sosyal karşılaştırma bilgisine ihtiyaç değişkenleri bağımsız değişken olarak analize dahil edilmiştir. Bu durumda, regresyon denkleminde ilk olarak sosyal karşılaştırma bilgisine ihtiyaç $R = .394$ ($F_{1,259} = 33.22$, $p < .05$) girmiş, ardından boyun eğici davranış eğilimi ($F_{2,258} = 19.26$, $p < .05$) gelmiştir. Değişkenlerin varyansın açıklanmasındaki toplam payları %12 olmuştur. Elde edilen bulgular değerlendirildiğinde, kalıpyarguların içsel ve dışsal güdülenme ile kontrol edilmesinde bireylerin belirli özelliklerinin belirleyici rollerinin bulunduğuna ilişkin bir bakış açısı edinilmiştir. İlerleyen çalışmalarda bu değişkenlere etki edebilecek çeşitli değişkenlerin neler olabileceği ile ilgili daha detaylı incelemeler yapılması planlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kalıpyarguların kontrolünde içsel ve dışsal güdülenme, düşünme ihtiyacı, dikkati yönlendirme, sosyal karşılaştırma bilgisine ihtiyaç, boyun eğici davranış

¹ İletişim kurulacak yazar: gonca.ciffiliz@gmail.com, 5335633647

Bağlanma Stillerinin Yaşam Doymu ve Psikolojik Dayanıklılıkla İlişkinin İncelenmesi

Arş. Gör. Zahide TEPELİ TEMİZ¹
Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Yrd. Doç. Dr. İtir TARI CÖMERT
Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Bu çalışmanın birinci amacı üniversite öğrencilerinin bağlanma stilleri ile yaşam doyumu ve psikolojik dayanıklılık düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemektir. Çalışmanın ikinci amacı ise psikolojik dayanıklılık düzeylerine göre üniversite öğrencilerinin yaşamdan aldıkları doyumun farklılaşp farklılaşmadığını görmektir. Bağlanma kuramı bebek ile temel bakım veren arasındaki ilişkiyi incelemekte ve bu ilişki temelinde kişilik gelişimini açıklamaktadır. Temeli erken çocukluk yıllarına dayanan bağlanma örüntüsü, yetişkinlik yıllarında da etkisini sürdürmekte olup bireyin ruh sağlığını ve davranışlarını etkilemektedir. Çalışmaya 425 üniversite öğrencisi katılmıştır. Örneklem grubu lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde öğrenim görmekte olan üniversite öğrencilerinden oluşmaktadır. Bağlanmanın kaygı alt boyutunun, yaşam doyumu toplam puanını yordadığını ortaya koymak için yapılan basit doğrusal regresyon analizi sonucunda, kaygılı bağlanma ile yaşam doyumu arasında anlamlı bir ilişki gözlemlenmiş ($R^2=0.89$), bağlanmanın kaygı alt boyutunun, yaşam doyumunun anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmüştür ($F_{(1,421)}=41.223$, $p < 0.05$). Ayrıca kaçınmacı bağlanma ile yaşam doyumu arasında anlamlı bir ilişki gözlemlenmiş ($R^2=0.067$), bağlanmanın kaçınma alt boyutunun, yaşam doyumunun anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmüştür ($F_{(1,423)}=30.261$, $p<0.05$). Bağlanmanın kaygı ve kaçınma alt boyutlarının, psikolojik dayanıklılık toplam puanını yordadığını ortaya koymak için yapılan regresyon analizi sonucunda, kaygılı ve kaçınmacı bağlanma ile psikolojik dayanıklılık arasında anlamlı bir ilişki gözlemlenmemiştir. Ayrıca psikolojik dayanıklılık düzeyine göre yaşam doyumu puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir; $F(2,420)=4.896$, $p=.008$. Psikolojik dayanıklılık düzeyi arttıkça yaşam doyumu puanları artmaktadır. Araştırmadan elde edilen bulgular güvenli bağlanmanın yaşam doyumunu etkilediğini göstermektedir. Üniversite öğrencilerinin stres ve zorlu durumlara uyum gösterme ve negatif durumlara başa çıkma yetisinin yaşamdan aldıkları doyumla ilişkili olduğu görülmektedir. Bağlanma ilişkilerini geliştirmeye ve psikolojik dayanıklılığı artırmaya yönelik psikoterapötik girişimlerin genel yaşam doyumunu artıracağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Bağlanma stilleri, yaşam doyumu, psikolojik dayanıklılık, öznel iyi oluş

---

¹İletişim kurulacak yazar: ztemiz@fsm.edu.tr, 0535 640 00 76

Adamın Adı Çıkacağına Canı Çıksın: Türkiye’deki Haysiyet Kültürünün Atasözleri ve Deyimler Üzerinden İncelenmesi

Yrd. Doç. Dr. Veysel Mehmet Elgin

Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Temel bir kültürel sendrom olarak, Akdeniz bölgesinde, Ortadoğu’da ve Latin Amerika ülkelerinde haysiyet/namus kültürü (honor culture) görülmektedir ve bu bağlamda Türkiye de haysiyet kültürüne sahiptir. Bu kültürel sendromun temel özellikleri arasında, sosyal saygınlığın çok önemli ve kırılabilir olması, bu sebeple kişilerin saygınlıklarına gelebilecek her türlü tehdide karşı hassas olmaları ve tehdit durumunda şiddetli karşılık vermelerinin beklenmesi yer almaktadır. Haysiyet kültürünün içinde sosyal saygınlık, erdem, erkeklik, kadının saflığı ve hakarete karşı şiddetli tepki gibi temel boyutlar yer almaktadır. Türkiye’deki haysiyet kültürü çalışmaları genellikle mikro çerçevede (sınırlı sayıda boyut üzerinden) ve lisans öğrencileri örneklemeyle ele alınmaktadır. Mevcut araştırmada ise haysiyet kültürü konusu, makro çerçevede (bütüncül boyutta) ve dilbilimsel bağlamda incelenmiştir. Detaylandırmak gerekirse, kültür ve dil birbirleriyle ilişkilidir ve bu ilişkide dilin toplumsal yaşama sinmiş öğelerinden olan atasözleri ve deyimler, kültürel yapının özelliklerini doğası gereği içinde taşımaktadır. Bu amaçla, Ömer Asım Aksoy’un hazırladığı Atasözleri Sözlüğü (2014) ve Deyimler Sözlüğü (2015), haysiyet kültürü çerçevesinde incelenmiştir. Belirtilen kaynaklarda açıklamalarıyla verilmiş 2667 atasözü ve 6310 deyim derinlemesine ele alınmış; ve bunların arasından 104 atasözü ve 348 deyim, haysiyet kültürüyle doğrudan ilişkili olarak tespit edilmiştir. Temel boyutlar üzerinden belli başlı örnekler şu şekilde ortaya çıkmıştır: sosyal saygınlık (örn., “Adamın adı çıkacağına canı çıksın”, “Arık arınır, ad arınmaz”, “Adı çıkmak”, “Onuruna yedirememek”, “Yerin dibine geçmek”), erdem (“Ya olduğun gibi görün, ya görüdüğün gibi ol”, “Helal süt emmiş”, “Sözünün eri”), erkeklik (örn., “Ağalık (beylik) vermekle, yiğitlik vurmakla (-dır)”, “Atın dorusu, yiğidin delisi”, “Erkek koyun kasap dükkanına yakışır”, “Er olan ekmeğini taştan çıkarır”), kadının saflığı (örn., “Hırsızlık bir ekmekten, kahpelik bir öpmekten”, “Tarlayı düz al, kadını kız al”, “Türkiye’deki belirleyiciliğine ve yaygınlığına işaret etmektedir. Sonuç olarak, elde Eteğini göstermez”), hakaret (örn., “Bıçak yarası geçer (onulur), dil yarası geçmez (onulmaz)”) ve hakarete karşı şiddetli tepki (örn., “Arı kızdıranı sokar”). Bu bağlamda mevcut bulgular, haysiyet kültürü özelliklerinin edilen atasözleri ve deyimler üzerinden, Türkiye’nin sahip olduğu haysiyet kültürü kapsamlı olarak tartışılmış ve Türkiye’de kültürle ilgili gelecekte yapılabilecek araştırmalarla ilgili önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, haysiyet kültürü / namus kültürü, atasözleri, deyimler

Genel Kadercilik Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

Yrd. Doç. Dr. Canay Doğulu¹

Başkent Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Prof. Dr. Nuray Sakallı Uğurlu

Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Psikoloji yazınında kadercilik, çoğunlukla dışsal kontrol odağı, öğrenilmiş çaresizlik, önceden belirlenmişliğe inanma, gerçekliğin kabulü ya da baş etme becerisi gibi çeşitli kavramlarla açıklanmıştır (Esparza, Wiebe ve Quiñones, 2015). Kaderciliği ölçmek için, bu farklı kavramları ele alan çeşitli ölçekler ile kaderciliğin başlıca çalışıldığı sağlık ve yakın ilişkiler konularına ilişkin kaderci inanışları ele alan ölçekler kullanılmıştır (derleme için bkz. Esparza, 2005). Genel olarak bakıldığında, kaderciliğe yönelik ölçüm araçlarında kullanılan kavramların çeşitliliği, güvenilir ölçeklerin eksikliği ve mevcut ölçeklerin güvenilirliğine dair kanıtların sınırlılığı özellikle sağlık araştırmalarında dikkat çekmektedir (Abraido-Lanza ve ark., 2007). Dolayısıyla, kadercilik ölçümlerinde kavramsal birlik ve psikometrik kalite konularının çözümlenmesi ihtiyacı doğmaktadır. Bu ihtiyacı karşılamak adına, yakın zamanda Esparza ve arkadaşları (2015) farklı kadercilik ölçeklerinin analiz edildiği bir çalışmaya (Esparza, 2005) dayanarak İngilizce ve İspanyolca dillerinde çok boyutlu bir kadercilik ölçeği geliştirmiştir. Aynı ihtiyacı ağırlıklı olarak Müslüman ve toplulukçu bir kültürde karşılamak adına, bu çalışmada kaderci inanış yatkinliğinde bireysel farklılıkları yansıtacak geçerli ve güvenilir bir Türkçe ölçüm aracı geliştirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, madde geliştirme süreci nitel görüşmelere ve mevcut kadercilik ve ilgili kavramların ölçüldüğü araçların gözden geçirilmesine dayalı bir ölçek geliştirme çalışması yürütülmüştür. Geliştirilen ölçek, daha sonra ayrıca bir deneysel çalışma kapsamında kullanılmıştır. Bu iki çalışma sonucunda yapılan açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleriyle kültüre özgü geliştirilen 54 maddeli Genel Kadercilik Ölçeği'nin faktör yapısı ortaya konmuştur. Bulgular; kader, işlevsellik, çaresizlik, boyun eğme, biçilen değer, kontrol edilemezlik ve şans olmak üzere yedi faktörden oluşan ölçeğin hem birleşen hem de ayrışan geçerliğe sahip olduğunu göstermiştir. Geçerlik ve güvenirlilik değerleri tatmin edici düzeyde bulunan ölçek, farklı kadercilik boyutları ile çeşitli tutum ve davranışlar arasındaki ilişkinin ortaya konması amacıyla gelecek çalışmalarda kullanılabilir. Bu çalışmalardan elde edilecek bulgular deprem, trafik kazası ve hastalıklar gibi önemli yaşam olaylarıyla ilgili psikolojik süreçlerin daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunabilir.

Anahtar Kelimeler: Kadercilik, kader, ölçek geliştirme, geçerlik, güvenirlilik

---

¹İletişim kurulacak yazar: canaydogulu@gmail.com, 05386482014

Kaynakça

- Abraído-Lanza, A. F., Viladrich, A., Flórez, K. R., Céspedes, A., Aguirre, A. N. ve De La Cruz, A. A. (2007). Commentary: Fatalismo reconsidered: A cautionary note for health-related research and practice with Latino populations. *Ethnicity & Disease, 17*(1), 153–158. <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3617551>
- Esparza, O. A. (2005). *Factors derived from fatalism scales and their relationship to health-related variables*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. University of Texas at El Paso, Texas, Amerika Birleşik Devletleri.
- Esparza, O. A., Wiebe, J. S. ve Quiñones, J. (2015). Simultaneous development of a multidimensional fatalism measure in English and Spanish. *Current Psychology, 34*, 597–612. doi: 10.1007/s12144-014-9272-z

“Feminizm” ve “Feminist”in Sosyal Temsilleri

Çağlar Solak¹

Manisa Celal Bayar Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Ece Akça, Hilal Peker Dural, Nihan Selin Soylu

Ege Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de yaşayan insanların feminizm ve feministlere yönelik algı ve düşüncelerini incelemek, bu kavramların sosyal temsillerini ortaya çıkarmaktır. Türkiye dışındaki bazı ülkelerde (örn. Avustralya, İngiltere) gerçekleştirilen çalışmaların bulgularına bakıldığında, feministlerin ve feminizmin genel olarak olumsuz değerlendirmelerle temsil edildiği dikkati çekmektedir. Türkiye’de ise feminizm ve feministlerin sosyal temsilleriyle ilgili herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Araştırma olabildiğince çok katılımcıya ulaşmak amacıyla internet üzerinden gerçekleştirilmiş, 250 kadın, 76 erkek ve cinsiyetini belirtmeyen 3 katılımcı olmak üzere toplam 329 kişiye ulaşılmıştır. Katılımcıların feministlerin neyi savundukları, kişilik ve fiziksel özellikleri hakkında ne düşündükleri ve feminizmin neden desteklendiği veya karşı çıktığı gibi konularda değerlendirmeleri alınmıştır. Toplanan veriler niteliksel bir yöntem olan içerik analizi ile analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular, genel olarak geçmiş araştırmalarla tutarlı biçimde, feministlerin ve feminizmin marjinalleştirildiğini, kadın haklarını savunmanın ötesinde bir ideoloji olarak algılandığı görüşünü desteklemektedir. Bununla birlikte kendisini feminist olarak tanımlamayan katılımcıların “feminizm” ve “feminist” sözcükleri için çoğunlukla olumsuz nitelermeler (örn. saçmalık, şiddet) kullandıkları, kendilerini feminist olarak tanımlayan katılımcıların ise çoğunlukla olumlu nitelermeleri (örn. haklı, doğru) tercih ettikleri görülmüştür. Ayrıca Türkiye’de feminizm, kadın ve kadın hakları savunucularıyla özdeş bir algıyla tanımlanmakta, ancak bu kavramlara atfedilen anlamlar katılımcıların kendilerini ne ölçüde feminist olarak tanımladıklarına göre değişmektedir. Araştırmanın bulguları, sosyal temsiller kuramı çerçevesinde tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal temsiller, feminizm, feminist temsilleri

---

¹İletişim kurulacak yazar: caglar.solak@cbu.edu.tr, 5553950195

Sosyal Kaytarma Üzerinde Etkili Olan Faktörler

Bengisu Günseli GÜRBÜZ

Işık Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Özlem SAKAR

Işık Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Neslihan AKOVA

Işık Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

¹Sahra CEBECİ

Işık Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Günümüzün çok bağlantılı dünyası grup çalışmalarını vazgeçilmez kılmaktadır. Eğitim sektörü, sağlık sektörü, orkestralar, restoran işletmeleri ve dans grupları kolektif çalışma gerektiren alanlardan sadece birkaçıdır. Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda grupların ve grup çalışmalarının verimi üzerinde söz sahibi olan faktörlerin önemi açıkça belli eder. Söz konusu faktörler içsel ve dışsal olmak üzere sınıflandırılabilir ve grup içi verimi arttırabileceği gibi düşürebilir. Grup üyelerinin grup içinde sarf etmiş olduğu çaba miktarı içsel faktörlere örnek olarak verilebilir. Grup çalışmalarında, bireysel çalışmalara oranla diğer üyelerden daha az gayret sarfetme durumu “sosyal kaytarma” kavramı tanımlanır. Bu çalışmanın amacı grup içi kaynaşmanın/uyumun ve grup üyeleri arasındaki statü farkının sosyal kaytarma üzerindeki etkisini incelemektir. Çalışmanın hipotezi grup içi uyum düzeyinin ve grup üyeleri arasındaki statü farkının sosyal kaytarma üzerinde etkili olduğu ve aynı faktörlerin üyelerin sorumluluk, stress düzeyi ve öz-saygı üzerinde de belirleyici bir rol oynayacağıdır.

Grup içi uyumun ve grup üyeleri arasındaki statü farkının sosyal kaytarma üzerindeki etkisinin araştırıldığı bu çalışmada veriler yaşları 18 ile 37 arasında olan 101 gönüllü katılımcıdan toplanmıştır. Katılımcılara grup içi uyumun ve üyeler arasındaki statü farkının manipüle edildiği 4 farklı senaryo yazılı bir şekilde sunulmuş ve katılımcılardan kendini grubun statü farkına sahip olmayan herhangi bir üyesi yerine koyarak sonraki ölçekleri tamamlaması istenmiştir. 1. Senaryoda, statüsü diğer grup üyelerinin statüsünün üstünde olan bir üye ile grup uyumuna sahip bir ekip vardır. 2. Senaryoda yüksek statüye sahip bir üyenin ve grup içi uyumun düşük olduğu bir ekip vardır. 3. Senaryo tüm grup üyelerinin aynı statüde olduğu ve grup içi uyumun yüksek olduğu bir ekipten oluşmaktadır. 4. senaryoda yer alan grupta ise tüm grup üyeleri aynı statüdedir ve grup içi uyum düşük seviyededir. Katılımcılara sunulan senaryoların öncesinde ve sonrasında Öz-Saygı, Stress düzeyi, Sorumluluk düzeyi ve Sosyal Kaytarma Eğilimi ölçeği sunulmuştur. Öz-Saygı, algılanan stress düzeyi, sorumluluk düzeyi ve sosyal kaytarma eğilimi ön test ve son testlerdeki genel ortalama farkını incelemek üzere eşleştirilmiş T-Testi ve Anova uygulanarak analiz edilmiştir.

Birinci senaryoda kaydedilen sosyal kaytarma eğilim skoru, hem 2. Senaryodaki skordan hem de 4. Senaryonun skorundan oldukça farklıdır. ($F(3,96) = 56.86; p < .000$). Birinci ve 2. Senaryodaki sosyal kaytarma eğilim skorundaki fark, grup içi uyum düzeyinin sosyal kaytarma üzerindeki etkisini açıklar niteliktedir. Buna göre,

¹ İletişim kurulacak yazar: ozlemsakar@isik.edu.tr, 0544 203 1796

grup içi uyum düzeyinin yüksek olduğu grupta, üyelerin sosyal kaytarma eğiliminde azalma görülür. 3. Senaryoda kaydedilen sosyal kaytarma eğilim skoru 2. Ve 4. Senaryonun skorundan oldukça farklıdır (F (3,96) = 56.86; p< .000) ve senaryolar arasındaki en büyük fark hem statü farkının hem de grup içi uyum düzeyinin manipüle edildiği 1. (M=21.46; SD: 3.58) ve 4. (M=31.85; SD: 5.18) senaryo arasında -10.393 ortalama fark değeri ile görülmektedir.

Bu çalışmada, grup içi uyum ve grup yeleri arasındaki statü farkı gibi iki önemli faktörün sosyal kaytarma üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Dört farklı senaryo ile manipüle edilmiş olan bu faktörler grup üyelerinin sosyal kaytarma eğilimi üzerinde göz ardı edilemez bir etkiye sahiptir. Buna ek olarak, grup içi uyum düzeyinin ve grup yeleri arasındaki statü farkının sosyal kaytarma üzerinde etkili olduğu ve aynı faktörlerin üyelerin sorumluluk, algılanan stress düzeyi ve öz-sayėı üzerinde de etkili olduğu hipotezi doğrulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal kaytarma, grup içi uyum, statü farkı

Perceived shared humanity and its consequences for forgiveness, identification, and collective action

Ege Akpınar
Özyeğin University
Department of Psychology

Naime Serap Dakak
Özyeğin University
Department of Psychology

Yasemin Gülsüm Acar¹
Özyeğin University
Department of Psychology

Özden Melis Uluğ
University of Massachusetts Amherst
Department of Psychology

Brian Lickel
University of Massachusetts Amherst
Department of Psychology

The position of Alevis has been one of the most complex and subsequently least addressed issues in Turkey. Conflicts, grievances, fears, and uncertainties about the future have existed for years. Experiencing this type of conflict, prejudice, and discrimination can result in the experience of a deep sense of victimization (e.g., Bar-Tal, 2007). Recent research (e.g., Vollhardt, 2015) suggests that victimhood can be understood as unique and particular to the group (exclusive victim consciousness), or as something that other groups in conflict can also experience (inclusive victim consciousness).

The current study examines the way Alevis construe historical atrocities committed against them in terms of their sense of identification, and whether victim consciousness (inclusive or exclusive) mediates the relationship between identification and willingness to engage in collective action and willingness to forgive perpetrators of historical atrocities. Participants ($N = 227$; 103 males, with a mean age of 28.22) were recruited through social media and personal contacts to participate in an online survey based on their perceptions of Alevis' experience of historical atrocities and the way this perception influences their willingness to engage in collective action and to forgive those who committed the atrocities.

Results suggest that the way Alevis understand their own victimization (i.e., as something that is unique to them, or as something that is a shared experience) mediates the relationship between identification as an Alevi and willingness to engage in collective action as well as willingness to forgive past atrocities. Understanding intergroup behaviors through the lens of victimization perceptions can be useful in predicting group-based behaviors in conflict and post-conflict contexts.

Keywords: Alevis, collective victimhood, forgiveness, shared humanity, collective action, social identity

---

¹İletişim kurulacak yazar: yasemin.acar@ozyegin.edu.tr, 0216 564 90 00

Üniversite Öğrencilerinin Cinsellikle İlgili Konularda Ebeveyn ve Arkadaşla İletişimleri ile Evlilik Öncesi Cinselliğe Yönelik Tutum ve Davranışları Arasındaki İlişki

Arş. Gör. Melisa Ebeoğlu¹

Ufuk Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Doç. Dr. Eda Karacan²

Ufuk Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Cinsel tutum ve davranışların erken yaşlarda temel olarak aileden etkilendiği bilinmesine rağmen, gençlerin özellikle üniversite döneminde farklı yaşantılara açık olması ve daha çok akran tutum ile davranışlarından etkilenmesi söz konusudur. Ayrıca üniversitenin sonlarına doğru cinselliğe yönelik tutum ve davranışlarda farklılık olduğu ve cinsel açıdan aktif olmaya başlayarak evlilik öncesi cinselliğe daha hoşgörü ile yaklaştıkları da görülmektedir. Dolayısıyla bu çalışmada üniversite öğrencilerinin cinsellikle ilgili konularda hem anne hem baba hem de yakın arkadaşlarıyla olan iletişimleri ile evlilik öncesi cinselliğe yönelik tutum ve davranışları arasındaki ilişkinin üniversitedeki sınıf düzeyine (üniversitenin ilk yıllarında veya son yıllarında olmaya) ve cinsiyete bağlı farklılıklar açısından incelenmesi hedeflenmiştir. Yöntem: Araştırmanın örneklemini, Ankara’da çeşitli üniversitelerde öğrenim gören 18-27 yaş aralığındaki 263 kadın ve 114 erkek olmak üzere toplam 377 bekar öğrenci oluşturmaktadır. Bu çalışmada Cinsel Konularda İletişim ve Onay Ölçeği, Evlilik Öncesi Cinselliğe Bakış Ölçeği, Cinsel Tutum Ölçeği, Namusa İlişkin Tutumlar Ölçeği ve kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Bulgular: Analiz sonucunda; üniversitenin sonlarında olan kadınların arkadaşlarından algıladıkları cinsel onayın üniversitenin başlarında olan hemcinslerinden daha fazla olduğu, cinsel açıdan daha fazla izin verici olup, evlilik öncesi cinselliğe daha olumlu yaklaştıkları ve cinselliği üniversitenin başlarında olan kadınlardan daha fazla araç olarak gördükleri belirlenmiştir. Yapılan hiyerarşik regresyon analizi sonucunda kadınlarda evlilik öncesi cinselliğe yönelik tutumu cinsel izin vericilik, namusa ilişkin tutum ile arkadaşın cinsel onayı anlamlı olarak yordarken; erkeklerde ise benzer şekilde cinsel izin vericilik, namusa ilişkin tutum ve arkadaşın cinsel onayının yanı sıra annenin cinsel onayının da evlilik öncesi cinselliğe yönelik tutumu yordadığı bulunmuştur. Tartışma: Sonuçlar, ülkemizde erkek çocukların kız çocuklarına göre daha serbest yetiştirilmesi ve üniversite döneminde aile denetiminin azalması ile üniversite ortamının içerisinde kendine ait bir kültürü barındırması gibi açılardan ele alınarak sosyo-kültürel bağlamda tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Aile ve arkadaş ile cinsel konularda iletişim, evlilik öncesi cinselliğe yönelik tutum ve davranışlar, namus, cinsiyet

¹ İletişim kurulacak yazar: melisa.ebeoglu@ufuk.edu.tr, 0542 327 0787

² İletişim kurulacak yazar: eda.karacan@ufuk.edu.tr, 0549 212 6018

Erken Dönem Riskli Aile Ortamı ve Kişilik Özelliklerinin Yetişkinlerin Algıladıkları

Aile ve Partner Duyarlılığına Etkisi

Arş. Gör. Ece Sağel-Çetiner¹

Adnan Menderes Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Sosyal öğrenme ve bağlanma gibi kuramlar ebeveynlerle erken dönem yakın ilişkilerin ileriki yıllarda kurulacak yakın ilişkileri etkileyeceğini savunmaktadır. Bireylerin yakın ilişkilerde buldukları kişilerin onlara destek olduğuna, değer verdiğine ve onların ihtiyaçlarına karşı destekleyici olduklarına dair hisleri, diğer bir deyişle yakın ilişkide buldukları kişilerin duyarlı davranışlarının olduğunu hissetmeleri algılanan duyarlılık olarak adlandırılmaktadır (Reis, Clark, ve Holmes, 2004; Reis, 2012).

Mevcut çalışmada çocukluk ve ergenlik döneminde riskli aile ortamına sahip olmanın yetişkin yakın ilişkilerinde (aile ve romantik partner) algılanan duyarlılıkla ters yönde ilişkili olacağı hipotez edilmiştir. Çalışmaya 40- 85 yaş arası 215 kişi katılmıştır. Katılımcıların yaş ortalaması 56'dır. Çalışmaya katılanların 130'u kadın 85'i erkektir. Katılımcıların 177'sinin romantik ilişkisi vardır.

Çalışmada Algılanan Partner Duyarlılığı Ölçeği (Reis, 2007), Riskli Aile Ölçeği (Taylor ve ark., 2004), Büyük Beşli Kişilik Envanteri (Benet-Martinez ve John, 1998), Algılanan Sosyo-ekonomik Düzey (Adler, Epel, Castellazzo ve Ickovics, 2000) ve demografik sorulardan oluşmaktadır. Katılımcılar çalışmanın anketini kağıt kalem ya da online yöntemle cevaplandırmıştır. Online data için Qualtrics programı kullanılmıştır.

Yapılan ilk regresyon analizinde erken dönem riskli aile ortamının, deneyime açıklığın ve algılanan sosyoekonomik düzeyin algılanan aile duyarlılığını anlamlı düzeyde yordadığı ortaya çıkmıştır. Erken dönem riskli aile ortamı algılanan aile duyarlılığı ile ters ilişkiyle kişilerin deneyime açıklık düzeyleri ve algıladıkları sosyoekonomik düzeyleri arttıkça algıladıkları aile duyarlılığı da artış göstermektedir. Yapılan diğer regresyon analizinin bulguları ise erken dönem riskli aile ortamının, deneyime açıklığın ve nevrozmin algılanan partner duyarlılığını yordadığını göstermektedir. Erken dönem riskli aile ortamı ve nevrozizm arttıkça algılanan partner duyarlılığı azalırken deneyime açıklık ile algılanan partner duyarlılığı pozitif ilişkilidir. Sonuç olarak çalışmanın bulguları önerilen hipotezlerle paralellik göstermektedir. Beklenildiği gibi erken dönem yaşantılarda deneyimlenen olumsuz aile ortamının yetişkinlik döneminde kurulan yakın ilişkilerle negatif yönde bir ilişkide olduğu tespit edilmiştir. Bireylerin erken dönem aile içi olumsuz deneyimleri arttıkça hem ailelerinden hem de partnerlerinden algıladıkları kişisel duyarlılık azalmaktadır. Hipotez edildiği gibi kişilik özelliklerinin de yakın ilişkilerde algılanan duyarlılıkla ilişkisi olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Algılanan duyarlılık, yetişkinlik, kişilik, riskli aile

---

¹İletişim kurulacak yazar: ecesagel@yandex.com

Kadın Kimliği İle Bağlantılı Grup Temelli Duygular

Dr. Mine İLHAN ÖNER¹

Gruplararası Duygular Kuramı'na (Smith, Seger ve Mackie, 2007) göre grup temelli duygular, bireyin bir gruba özdeşimi ya da o gruba kendisini ait hissetmesinden dolayı hissettikleridir. Grup temelli duygular aynı kişinin bireysel duygularından farklıdır, bireyin grubuyla kurduğu özdeşim düzeyiyle bağlantılıdır, aynı grup üyeleri tarafından paylaşılır, grup içi ve gruplar arası tutum ve davranışları düzenler (Smith, Seger ve Mackie, 2007; Mackie, Devos ve Smith, 2000). Bu çalışmada, Türkiye'de kadın kimliği ile bağlantılı olangrup temelli duyguların belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın bağımsız değişkeni kimlik değişimlemesi, bağımlı değişkeni duygulardır. Hipotezi ise kadınların cinsiyet kimliği belirginleştirildiğinde, bireysel kimlik altında ve anlık olarak hissedilenden farklı ve olumlu grup temelli duygular hissedecekleri yönündedir. Çalışma, kadın kimliğinin belirginleştirildiği koşulda 77, bireysel kimliğin belirginleştirildiği koşulda 62, anlık duygudurum koşulunda 65 üniversite öğrencisi kadın katılımcı ile yürütülmüştür. Kadın kimliğinin belirginleştirildiği koşulda, belirginliğin sağlanması için hem katılımcılardan kadınların ortak olduğunu düşündükleri özellikleri yazmaları istenmiş hem de Özdeşim Soru Formu (Cadinu ve Reggiori, 2002; Korkmaz, 2010) uygulanmış; ardından bağımlı değişken ölçümü Grup Temelli Duygu Soru Formu (Cuddy, Fiske ve Glick, 2007; Kuppens ve Yzerbyt, 2012; Özbayrak, 2006; Smith, Seger ve Mackie, 2007) ile gerçekleştirilmiştir. Bireysel kimliğin belirginleştirildiği koşulda belirginliğin sağlanması için hem katılımcılardan kendilerini diğer insanlardan ayıran özelliklerini yazmaları istenmiş hem de Beş Faktör Envanteri (John, Donahue ve Kentle, 1991; Türkçesi: Schmitt, Allik, McCrae ve Benet-Martinez, 2007) verilmiş ve ardından bağımlı değişken ölçümü için Bireysel Duygu Soru Formu (Cuddy, Fiske ve Glick, 2007; Kuppens ve Yzerbyt, 2012; Özbayrak, 2006; Smith, Seger ve Mackie, 2007) uygulanmıştır. Anlık duygudurum koşulunda ise katılımcılar Anlık Duygu Soru Formunu (Cuddy, Fiske ve Glick, 2007; Kuppens ve Yzerbyt, 2012; Özbayrak, 2006; Smith, Seger ve Mackie, 2007) doldurmuşlardır. Türkiye'de üniversite öğrencisi olan katılımcı kadınlar, cinsiyet kimlikleriyle bağlantılı olarak hem olumlu hem olumsuz grup temelli duygular hissetmektedir. Kadın kimliği belirginleştirildiğinde katılımcıların kendilerini bireysel ve anlık duygularından farklı olarak cesur ve değerli hissetmeleri, hem üniversite öğrencisi olmalarından hem de korumacı cinsiyetçi tutumlardan kaynaklanıyor olabilir. Katılımcıların kadın kimliği ile bağlantılı olarak kıskançlık hissetmelerinin altında, bu duygunun katılımcılar tarafından kadını tanımlayan bir özellik ya da gruba ait bir norm gibi algılanmış olması yatıyor olabilir. Ayrıca katılımcıların kadın olarak daha az güvende hissetmelerinin, günümüz Türkiye'sinde kadının erkeklerden algıladığı tehdit ile bağlantılı olduğu düşünülebilir.

Anahtar Kelimeler: Grup temelli duygular, sosyal kimlik, özdeşim

---

¹İletişim kurulacak yazar: miner_2201@hotmail.com, 0532 566 47 73

Kaynakça

- Cadinu, M. ve Reggiori, C. (2002). Discrimination of a low-status outgroup: The role of ingroup threat. *European Journal of Social Psychology*, 32(4), 501-515.
- Cuddy, A. J., Fiske, S. T. ve Glick, P. (2007). The BIAS map: behaviors from intergroup affect and stereotypes. *Journal of Personality and Social Psychology*, 92(4), 631.
- John, O. P., Donahue, E. M. ve Kentle, R. L. (1991). *The big five inventory—versions 4a and 54*. Berkeley: University of California, Berkeley, Institute of Personality and Social Research.
- Korkmaz, L. (2010). *Individual and group based factors affecting the relationship between perceived discrimination and well-being: The sample of Turkish minority in Bulgaria* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) ODTÜ, Ankara.
- Kuppens, T. ve Yzerbyt, V. Y. (2012). Group-based emotions: The impact of social identity on appraisals, emotions, and behaviors. *Basic and Applied Social Psychology*, 34(1), 20-33.
- Mackie, D. M., Devos, T. ve Smith, E. R. (2000). Intergroup emotions: Explaining offensive action tendencies in an intergroup context. *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 79, No. 4, 602-616.
- Özbayrak, C. (2006). Türkiye örnekleminde duygular ve bilişsel-duygu değerlendirme süreci. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi, Muğla.
- Smith, E. R., Seger, C. R. ve Mackie, D. M. (2007). Can emotions be truly group level? Evidence regarding four conceptual criteria. *Journal of Personality and Social Psychology*, 93 (3), 431-446.
- Schmitt, D.P., Allik, J., McCrae, R.R., & Martinez, V.B.(2007). The geographic distribution of big five personality traits: Patterns and profiles of human self-description across 56 nations. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 38, 173-212.

Duygu Durum Değişikliğinin Schadenfreude Üzerine Etkisi

Pelinsu Çağla Batur¹
Doğuş Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Yrd. Doç. Dr. Hasan Galip Bahçekapılı
Doğuş Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

İnsanlık tarihinde insan doğasının iyi mi yoksa kötü mü olduğu süregelen bir tartışma olmuştur. Psikolojik yaklaşımda ise bu durum etik olarak iyi veya kötü yerine bireyin hayatta kalmasına yardımcı olup olmadığı açısından incelenmektedir. Bu bağlamda kullanılabilir sosyal stratejiler bencillik (selfishness), karşılıklık (reciprocity), özgecilik (altruism) ve hınçtır (spite) (Hamilton, 1964). Literatürde en fazla çalışılan konulardan biri özgecilik iken, hınç (bireyin kendisine zarar vermesine rağmen karşıdakine de zarar verme, karşılıklı zarar görme; Smead & Forber, 2012), o kadar ön plana çıkmamıştır. Araştırmamızdaki varsayımlardan biri bireyin birincil olarak karşı tarafa zarar vermesinin toplumsal kurallardan dolayı sınırlanacağı ve niyetinin bastırılacağı, devamında da intikam veya hınç eyleminin açık bir şekilde dışı vurulan veya gözlemlenebilen bir şey olmayacağıdır. Bu araştırmada öngördüğümüz şey, kişilerin bazı bireylere hınç eylemini gerçekleştirememelerine rağmen duygu bazında onlara Schadenfreude (başkasının başına gelen talihsizlikten mutlu olma durumu) hissediyor olabilecekleridir. Schadenfreude'nin örtük bir hınç olduğu söylenebilir. Literatüre baktığımızda Schadenfreude'nin kıskançlık, özgüven, kendilik değerlendirmesi, grup kimliği, kindarlık, adalet ve empati ile olan ilişkileri incelenmiştir. Bu çalışmada ileri sürülen hipotezimiz ise duygu durumu ve Schadenfreude arasındaki ilişki ile alakalıdır. Öngörümüz mutlu bir duygu durumunda olan bireylerin hedef kişilere karşı daha az Schadenfreude hissedeceği ve aynı bağlamda üzgün olan grubun Schadenfreude seviyesinin daha yüksek olacağıdır. Araştırmanın devamında Schadenfreude ile bilişsel empati ve duygusal empati arasındaki ilişki de incelenmiştir. Ayrıca beş boyutlu kişilik testi de katılımcılara verilmiştir.

Araştırmamıza 41'i kadın, 9'u erkek yaşları 18 ila 46 arası olan 50 tane psikoloji bölümü öğrencisi katılmıştır ve her iki duygu durum grubuna seçkisiz olarak dağıtılmıştır. İlk aşamada katılımcılar Temel Empati ölçeğini (Carre, Stefaniak, Ambrosio, Bensalah, ve Richard, 2013) tamamladılar. Duyguyu anlama ile ilgili sorular bilişsel empati ve duyguyu hissetme ile ilgili sorular da duygusal empati başlıkları altında değerlendirildi. Daha sonra kişilik boyutlarının ölçümünde Beş Faktör Kişilik Envanterinin, kapsamlı bir araştırmanın (Schmitt, Allık, McCrae, ve ark., 2007) Türkiye ayağında kullanılan Sümer ve Sümer (2005) tarafından adapte edilen versiyonu katılımcılara sunuldu. Duygu durumu manipülasyonunda iki farklı video kullanıldı. Üzüntü manipülasyonu için bir doğal afet sonrasında insanların yaşları gösterilirken, mutluluk manipülasyonu için Cem Yılmaz'ın stand-up gösterisinden bir parça izletildi. Schadenfreude duyulması beklenen durum gerçek bir hikayeye dayanarak hazırlandı ve hak etmediği bir zenginliği kazandıktan sonra kendi sorumsuzluğu ile hepsini kaybedip talihsiz duruma düşen bir kişi konu alındı. Hikayenin okunmasından sonra hikayenin katılımcılar üstündeki etkisini ölçmek için "Bu olay duygularınızı ne kadar değiştirdi?" sorusu 5'li Likert ölçeği şeklinde yöneltildi (1-Hiç değiştirmedim, 5- Tamamen değiştirdim). En son olarak da hikayedeki kişinin başına gelen talihsizliğe ne kadar sevindikleri yine 5'li Likert soruldu (1-Hiç sevindim, 5- Çok sevindim).

---

¹ İletişim kurulacak yazar: p.caglabatur@gmail.com

Hikayenin duygu durumu üzerinde beklenen etkiyi yaratmamasının yanısıra, temel beklentimizin aksine duygu durumunun da Schadenfreude üzerinde bir etkisi bulunamadı. Yani mutlu ve üzgün grup arasında Schadenfreude düzeyi bakımından bir fark çıkmadı. Kişiliğin beş faktörünün (dışadönüklük, nevrozizm, deneyime açıklık, uyumluluk, öz disiplin) Schadenfreude üzerinde bir farklılık yaratmadığı ortaya kondu. Diğer yandan anlamlı bir fark yaratmasa da en yakın korelasyon uyumluluk ile Schadenfreude arasında görüldü, $r = -.22$, $n = 50$, $p = .13$. İnsanların uyumluluğunun artmasıyla Schadenfreude'nin düştüğü gözlemlendi. Hipotezimizin tersine duygusal veya bilişsel empati ile duygu durumunun Schadenfreude üzerinde bir etkileşimi saptanmadı. Bu araştırmamızda literatürde daha önce incelenmemiş olan duygu durumu ile Schadenfreude arasında bir ilişki bulunamadı. Bunun sebeplerinden birinin Schadenfreude yaratması beklenen hikayenin katılımcılara gerçekçi gelmemesi olduğu tahmin edilmektedir. Katılımcıların hikayedeki hedef kişiyle aralarında benzerlik kurmadıklarından kendilerini durumla ilişkilendiremedikleri gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Schadenfreude, empati, kişilik, duygu durum, hınç

Farklı Sosyal-Kimlik Kategorilerine Sahip Üniversite Öğrencilerinin, Yurt Yaşamlarında Deneyimledikleri Gruplararası Empati Süreçleri

Prof. Dr. Abbas Türnüklü¹

Dokuz Eylül Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi
Psikoloji Bölümü

Dr. Tarkan Kaçmaz

Dokuz Eylül Üniversitesi
Buca Eğitim Fakültesi

Ülkemizde son “30” yıldır bir “sosyal kimlik” olarak “Kürt” kimliğini temel alan, toplumsal eylemlere ve şiddet olaylarına sıkça rastlanmaktadır. Farklı sosyal kimlikten gelen kişiler arasındaki temas ve arkadaşlık, uluslararası sosyal psikoloji alan yazınında son 50 yıldır oldukça dikkat çeken ve hakkında sıkça araştırmalar yapılan bir araştırma alanıdır. Gruplararası önyargıların, ayrımcılığın, dışlamanın ve şiddete varan gruplararası çatışmaların, azaltılmasında ve dönüştürülmesinde, gruplararası temasın ve farklı sosyal kimlikten gelen kişiler arasındaki arkadaşlığın etkileri üzerinde çok sık araştırmalar yapılmaktadır. Araştırma Kredi ve Yurtlar Kurumunda ve Dokuz Eylül Üniversitesine ait yurtlarda kalan öğrenciler ile yüz yüze görüşme yapılarak gerçekleştirilmiştir. Toplam “45” (Türk/Kürt) öğrenci ile yüz yüze derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiş ve sözlü nitel veriler toplanmıştır. Görüşme yapılan kişilerin 23’ü Kürt (erkek: 9; kadın: 14), 22’si ise Türk (erkek: 7; kadın: 15) sosyal kimliğine sahiptir. Çalışmada farklı olarak standartlaştırılmış görüşme tekniği tercih edilmiştir. Sonuçlara göre, öğrencilerin altı görüşme sorusuna verdikleri yanıtlar birlikte incelendiğinde, genel anlamda hem Türk hem de Kürt sosyal kimliğine sahip öğrencilerin, birbirlerine yönelik duygusal empati kurmaya ilişkin zengin bilgi sunarken, bilişsel empatiye yönelik söylemler daha sınırlı kalmıştır. Dolayısıyla, dış gruptan bir kişi “sıkıntı çektiğinde”, “haksızlığa uğradığında” ve “üzgün olduğunda” daha çok etkilendikleri ve sosyal kimlik farkı gözetmeksizin yardımcı olmaya yönelik yanıtlar verdikleri saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal kimlik, gruplararası temas, önyargı, empati

---

¹ İletişim kurulacak yazar: abbas.turnuklu@deu.edu.tr

Psikolojik Yardım Meslekleri Lisans Grubu (Pdr, Psikoloji ve Sosyal Hizmet) Öğrencilerinin Homofobi İle Empati Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Serap Ilgın¹

Marmara Üniversitesi
Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Bölümü

Mehmet Yalçın

Hasan Kalyoncu Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Psikolojik yardım meslekleri öğrencilerinin veya çalışanlarının diğer alanlardaki bireylere göre daha empatik olduğu ve mesleklerini icra ederken empatik olmalarının önemi, yapılan bilimsel araştırmalar tarafından vurgulanmıştır (Gürel, 2011; Yıldırım, 1992; Tuncay ve İl, 2009). Bu meslek grubu için en önemli koşullardan biri şüphesiz ki empatidir. Dolayısıyla bu gruba dahil olan kişilerin toplumun her kesimine empatik yaklaşması beklenmektedir. Cinsel yönelimler söz konusu olduğunda da aynı derecede empatinin gösterilmesi gerektiği varsayılmaktadır. Ancak mevcut literatür, toplumumuzda genel olarak görülen eşcinsel bireylere yönelik olumsuz tutumların psikolojik yardım mesleklerini icra eden kişilerde veya bu bölümü okuyan lisans öğrencilerinde de görüldüğüne parmak basmaktadır. Bu durum, psikolojik yardım meslekleri lisans grubu öğrencilerinin homofobi düzeyleri ile empati düzeyleri arasında nasıl bir ilişki olabileceği sorusunu beraberinde getirmiş ve bu çalışmada, araştırmaya katılan katılımcıların homofobi ile empati düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın örneklemini Türkiye'nin çeşitli üniversitelerinin pdr, psikoloji ve sosyal hizmet bölümlerinde okuyan 399 (312 Kadın, 85 Erkek) katılımcı oluşturmaktadır. Çalışmada, Sosyodemografik Bilgi Formu, Hudson&Ricketts Homofobi Ölçeği ve Temel Empati Ölçeği kullanılmıştır. Homofobi ile empati düzeylerinin cinsiyet açısından farklılık gösterip göstermediğini incelemek için Bağımsız Gruplar t-testi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre, homofobi ortalama puanlarının cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği görülmüştür ($t_{(395)}=3.816$; $p<0.05$). Erkeklerin homofobi puanlarının ($\bar{x}=93.52$) kadınlardan ($\bar{x}=81.40$) daha yüksek olduğu saptanmıştır. Empati ortalama puanlarının cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterdiği görülmüştür ($t_{(395)}=8.586$; $p<0.05$). Kadınların empati puanlarının ($\bar{x}=80.69$) erkeklerden ($\bar{x}=71.94$) daha yüksek olduğu saptanmıştır. Homofobi ile empati düzeyi arasındaki ilişkiyi incelemek için yapılan Pearson korelasyon analizi sonuçlarına göre, homofobi ile empati arasında negatif yönlü ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=-0.153$; $p<0.05$). Katılımcıların homofobi ve empati puanlarının okudukları bölüme göre farklılık gösterip göstermediğini incelemek için Tek Yönlü ANOVA analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonuçlarına göre katılımcıların okudukları bölüme göre homofobi ortalama puanlarının anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği bulunmuştur ($F_{(2,395)}=8.446$, $p<0.05$). Pdr bölümü öğrencilerinin homofobi puanlarının psikoloji bölümü öğrencilerinden daha yüksek çıktığı saptanmıştır. Katılımcıların okudukları bölüme göre empati ortalama puanlarının anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği bulunmuştur ($F_{(2,395)}=7.200$, $p<0.05$). Pdr bölümü öğrencilerinin empati puanlarının sosyal hizmet bölümü öğrencilerinden daha yüksek çıktığı saptanmıştır. Cinsel yönelim ile ilgili eğitim alma durumuna göre homofobi ortalama puanları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($t_{(390)}=-2.735$; $p<0.05$). Eğitim almayanların ($\bar{x}=86.62$) homofobi puanlarının eğitim alanlardan ($\bar{x}=78.83$) daha yüksek olduğu saptanmıştır. Elde edilen bulgulara göre, erkeklerin kadınlardan daha fazla homofobik olduğu ve kadınların erkeklerden daha fazla empatik olduğu bulunmuştur. Mevcut literatürde de kadınların erkeklere göre daha

¹ İletişim kurulacak yazar: krizantemim186@gmail.com, 0 535 414 30 76

fazla empatik (İkiz, 2009; Topcu, Erdur-Baker ve Çapa-Aydın, 2010) ve daha az homofobik olduğu (Güney, Kargı ve Çorbacı Oruç, 2004; Kağmıcı, 2015; Sakallı-Uğurlu, 2006) bulunmuş ve bu iki durumun sebebi daha çok toplumsal cinsiyet kalıplarına bağlanmıştır. Bu araştırma için de aynı yorumu yapmak mümkündür. Araştırma sonuçları bölüm bazında incelendiğinde, pdr bölümü öğrencilerinin psikoloji bölümü öğrencilerine göre daha fazla homofobik olduğu ve sosyal hizmet bölümü öğrencilerine göre de daha fazla empatik olduğu görülmüştür. Pdr bölümü öğrencilerinin psikoloji öğrencilerine göre daha homofobik olma nedenleri arasında eğitim alma etkeni gösterilebilir. Zira, katılımcılardan cinsel yönelimlerle ilgili eğitim alan psikoloji bölümü öğrencileri, pdr öğrencilerinden sayıca daha fazladır. Cinsel yönelimlerle ilgili eğitim alma değişkeninin homofobi düzeyini azalttığı göz önünde bulundurulduğunda (Kağmıcı, 2015; Namer, 2015; Sakallı-Uğurlu, 2006), psikoloji öğrencilerinin pdr öğrencilerine göre daha az homofobik olması kaçınılmazdır. Aynı şekilde pdr öğrencilerinin sosyal hizmet öğrencilerine göre daha empatik olduğu bulgusu da ders içerikleri faktörü ile açıklanabilir. Pdr bölümlerinde empati, koşulsuz kabul ve saygı gibi koşullar daha çok vurgulanmakta ve ders içeriklerine daha çok yansımaktadır. Empatinin öğretilebilir bir beceri olduğu da göz önüne alındığında (Tuncay ve İl, 2009), pdr öğrencilerinin sosyal hizmet bölümü öğrencilerine göre daha empatik olması beklenmektedir. Araştırmada üç farklı meslek dalı toplu değerlendirilmiş ancak ayrı ayrı incelendiğinde psikoloji öğrencilerinin daha az homofobik, pdr öğrencilerinin daha empatik olması gibi sonuçlar çıkmıştır, dolayısıyla araştırma sadece bir meslek dalına uygulandığında sonuçların daha farklı çıkabileceği düşünülmektedir. Araştırmada empati düzeyinin arttıkça homofobi düzeyinin azaldığı yönünde elde edilen bulgu, çok farklı açılardan yorumlanabilir. Toplumumuzda ruh sağlığı alanı çalışanları arasında dahi var olan homofobik tutumlar göz önüne alındığında, bireylerin eşcinselleri empati duyulacak bir grup olarak görmemesi gibi bir durum ortaya çıkabilir (Umut Şah, kişisel görüşme, 23 Mart 2017), bunun sebebi katılımcıların içinde buldukları heteroseksüel grubuyla kendilerini çok fazla özdeşleştirmiş olmaları olabilir. Öte yandan, bir tutumun bilişsel, duygusal ve davranışsal öğeleri ne kadar güçlüyse onun davranışa dönüşme ihtimalinin de o kadar yüksek olduğu düşünüldüğünde (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2017), eşcinsel bireylere empatik tutum gösterebilmek için onların yaşadığı duyguyu da yaşamak gerekeceği ve bunun da pek mümkün olmayacağı dolayısıyla eşcinsellere empati duymanın zorlaşabildiği sonucu çıkarılabilir.

Anahtar Sözcükler: Empati, homofobi, pdr, psikoloji, sosyal hizmet

Kaynakça:

- Güney, N., Kargı, E. ve Çorbacı Oruç, A. (2004). *Farklı yönleriyle cinsellik*. V. Ulusal Cinsellik ve Cinsel Tedaviler Kongresi. İstanbul.
- Gürel, A. (2011). *Rehberlik ve psikolojik danışmanlık öğrencilerinin biliş üstü becerilerinin çeşitli değişkenler bakımından karşılaştırılması ve empati eğilimleri ile olan ilişkisinin incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- İkiz, E. (2009). İlköğretim okullarında çalışan psikolojik danışmanların empati düzeylerinin incelenmesi. *İlköğretim Online*. 8(2):346-356.
- Kağıtçıbaşı, Ç. ve Cemalcılar, Z. (2017). Dünden bugüne insan ve insanlar. *Tutumlar ve tutum değişimine kuramsal yaklaşımlar* (19. baskı) içinde (s. 137). İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Kağnıcı, D. (2015). Psikolojik danışman eğitiminde cinsel yönelim olgusunun irdelenmesi: Benim çocuğum filmi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 5(44): 83-95.
- Namer, Y. (2015). *Mahmut Şefik Nil forumu: Ruh sağlığı çalışanı eğitiminde heteronormativite*. I. Lgbti Ruh Sağlığı Sempozyumu, İstanbul.
- Sakallı-Uğurlu, N. (2006). Eşcinsellere ilişkin tutumlar: Türkiye'de yapılan görgül çalışmalar. *Türk Psikoloji Yazıları*.9(17):53-69ç
- Tuncay, T. ve İl, S. (2009). Sosyal hizmet uygulamalarında empatiyi yeniden düşünmek. *Toplum ve Sosyal Hizmet*. 20(2).
- Yıldırım, İ. (1992). Psikolojik danışma ve rehberlik programı öğrencileri ile psikoloji programı öğrencilerinin empatik eğilim ve empatik beceri düzeyleri. *H.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi*. (7):193-208.

Risk Altındaki Ergenlerin Öfke Düzeyleri, Öfkeyle İlgili Düşünceleri, Davranışları ve Benlik Saygıları Üzerine Bir İnceleme

Arş. Gör. Zahide Tepeli Temiz¹
Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Arş. Gör. Şeymanur Dönmez
Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Yrd. Doç. Dr. İtur Tarı Cömert
Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Bu çalışmanın amacı dezavantajlı grup olarak tanımlanan risk altındaki ergenlerde öfke belirtilerinin, öfkeyle ilgili düşüncelerin, davranışların ve benlik saygısının incelenmesidir. Bir diğer amaç da kişilerarası ilişkilerde hissedilen tehdit ile aile içinde şiddete maruz kalmanın ve öfkeyle ilgili düşüncelerin ilişkisinin incelenmesidir.

Çalışmaya Hayat Çocuk Merkezi'nde psikososyal destek alan düşük sosyoekonomik düzeye sahip 20 ergen katılmıştır. Katılımcılara Çok Boyutlu Öfke Ölçeği, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği uygulanmıştır. Örneklemin yaş aralığı 13-16'dır. Risk altındaki ergenlerin öfke belirtilerini incelemek için ölçek puanları ortalama, ortalamanın bir standart sapma altı ve üstü olmak üzere üç gruba ayrılmıştır. Sonuçlara göre ergenlerin %15'i düşük düzey, %60'ı orta düzey, %25'i ise yüksek düzey öfke belirtileri göstermektedir. Araştırmaya katılan ergenlerin benlik saygısı düzeyleri incelenmiş, örneklemin %85'nin (n=17) yüksek benlik saygısına sahip olduğu, %15'nin ise orta düzey benlik saygısı olduğu bulgulanmıştır. Dezavantajlı ergenlerin kişilerarası ilişkilerde hissettikleri tehdit düzeyine bakıldığında, katılımcıların %35'i düşük, %45'i orta, %10'u yüksek düzeyde kişilerarası ilişkilerde tehdit hissetmektedir. Örneklemin %10'unun ise kişilerarası ilişkilerde hiç tehdit hissetmediği bulgulanmıştır. Kişilerarası ilişkilerde tehdit hissetme puanlarının diğerlerine yönelik öfke düşünceleri ile $r=0.456$, $p<0.05$ düzeyinde ilişkili olduğu görülmektedir. Örneklem grubunun aile içi şiddete maruz kalma durumlarıyla okul başarıları arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmaktadır ($r=-0.707$). Aile içinde şiddete maruz kalanların %66'sı ise kişilerarası ilişkilerde yüksek düzeyde tehdit hissetmektedir. Araştırmaya katılan ergenlerin öfke düzeylerine göre benlik saygısı puanlarının artıp artmadığı incelenmiş ve öfke düzeylerine göre benlik saygısı puanlarının anlamlı ölçüde farklılaşmadığı görülmektedir. Çalışmadan elde edilen bulgular literatürle uyumlu olarak düşük sosyoekonomik düzeye sahip ergenlerin %85'inde orta ve yüksek seviyede öfke belirtisi bulunduğunu göstermektedir Ancak beklenenin aksine, örneklemin %85'inin benlik saygıları yüksek düzeyde bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Dezavantajlı ergenler, öfke düzeyi, öfke davranışları, benlik saygısı, aile içi şiddet

¹ İletişim kurulacak yazar: ztemiz@fsm.edu.tr, 0535 640 00 76

Dinsel İnancın Ahlaki Yargılar Üzerindeki Etkisi: Deneysel Bir Çalışma

Büşra Aktaş Yılmaz

Onurcan Yılmaz¹

Hasan Galip Bahçekapılı

İstanbul Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Doğuş Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Doğuş Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Normatif etik ahlaki olarak doğru ve yanlış yargılarımızı hangi standartta göre belirlediğimizle ilgilenmektedir. Normatif etik alanında paradigmatik bir değişikliğe yol açan en güncel kuram Graham ve Haidt'ın (2010) ortaya koyduğu Ahlaki Temeller Kuramı'dır (ATK). ATK'ye göre her biri evrimsel bir işleve sahip beş farklı sezgisel ahlaki temel vardır (zarar, adalet, sadakat, otorite, kutsallık). Graham, Haidt, ve Nosek (2009) zarar ve adalet temellerini "bireyselleştirici" ilkeler, diğer üç temeli ise gruba bağlanmakla ilgili olduklarından "bağlanım" ilkeleri olarak tanımlamıştır. Dindarlık arttıkça bağlanım ahlak ilkelerinde de artış meydana gelmektedir (Graham vd., 2009). Öte yandan, dindarlık seviyesiyle bireyselleştirici ilkeler arasında bir ilişki bulunmamaktadır. Ancak bu verilerin tümü korelasyonel bulgulara dayanmaktadır ve dinsel inançla ahlaki temeller ilişkisini inceleyen bildiğimiz kadarıyla deneysel bir çalışma daha önce yürütülmemiştir. Biz de literatürdeki bu eksikliği gidermek adına istatistiksel gücü yüksek bir çalışmada deneysel olarak dinsel inanç hatırlatmanın ahlaki temeller üzerinde bir değişiklik meydana getirip getirmediğini inceledik. Araştırmaya toplam 161 katılımcı katılmış ve dinsel inanç ve kontrol gruplarına rassal olarak atanmışlardır. Katılımcılar ilk olarak orijinal olarak Shariff ve Norenzayan'ın (2007) kullandığı ve daha sonra Türkçede farklı çalışmalarda kullanılan (Yılmaz ve Bahçekapılı, 2015, 2016; Yılmaz, Karadöller ve Sofuoğlu, 2016) karıştırılmış cümle görevine maruz kalmışlardır. Dinsel inanç hatırlatılan gruptaki katılımcılar on cümlenin beşinde dinsel inançla ilgili bir kelimeye maruz kalmaktadır (örneğin, peygambervs.). Daha sonra katılımcılar Graham vd.'nin (2009) geliştirdiği ve Yılmaz vd.'nin (2016) Türkçe'ye uyarladığı Ahlaki Temeller Ölçeği'ni doldurmuşlardır. Hipotez edildiği gibi dinsel inanç hatırlatılan grubun bağlanım ahlak ilkelerinde anlamlı bir artış meydana gelmiştir. Manipülasyon dindarlık seviyesiyle etkileşime girmemiştir. Sonuçlar dinsel inancın hatırlatılmasının kişilerin gruba bağlanmakla ilgili ahlak ilkelerine verdiği önemi arttırdığını göstermektedir. Etkinin hem düşük hem de yüksek dindarlık seviyesine sahip olan insanlarda da görülmesi dinsel inanç-ahlak ilişkisinde durumsal (*situational*) faktörlerin önemine vurgu yapmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ahlaki karar verme, ahlaki temeller kuramı, dindarlık

---

¹ İletişim kurulacak yazar: oyilmaz@dogus.edu.tr

Kaynakça

- Graham, J., Haidt, J., & Nosek, B. A. (2009). Liberals and conservatives rely on different sets of moral foundations. *Journal of Personality and Social Psychology, 96*(5), 1029-1046.
- Graham, J., & Haidt, J. (2010). Beyond beliefs: Religions bind individuals into moral communities. *Personality and Social Psychology Review, 14*(1), 140-150.
- Shariff, A. F., & Norenzayan, A. (2007). God is watching you priming God concepts increases prosocial behavior in an anonymous economic game. *Psychological Science, 18*(9), 803-809.
- Yilmaz, O., & Bahçekapili, H. G. (2015). Without God, everything is permitted? The reciprocal influence of religious and meta-ethical beliefs. *Journal of Experimental Social Psychology, 58*, 95-100.
- Yilmaz, O., & Bahçekapili, H. G. (2016). Supernatural and secular monitors promote human cooperation only if they remind of punishment. *Evolution and Human Behavior, 37*(1), 79-84.
- Yilmaz, O., Karadöller, D. Z., & Sofuoğlu, G. (2016). Analytic thinking, religion, and prejudice: An experimental test of the dual-process model of mind. *The International Journal for the Psychology of Religion, 26*(4), 360-369.
- Yilmaz, O., Harma, M., Bahçekapili, H. G., & Cesur, S. (2016). Validation of the moral foundations questionnaire in Turkey and its relation to cultural schemas of individualism and collectivism. *Personality and Individual Differences, 99*, 149-154.

Bilimsellik Değerlerinin Schwartz'ın Değer Kuramı Çerçevesinde İncelenmesi

Yrd. Doç. Dr. Kürşad Demirutku¹

TED Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Bölümü

Arş. Gör. Elis Güngör

Atılım Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Beşeri değerler, neyin istenir olduğunu tanımlayıcı, öneme göre sıralanan, tutumlara ve davranışlara rehberlik eden ve nispeten kalıcı inançlardır. Son otuz yılda değer araştırmalarına yön veren Schwartz'ın (1992) Değer Kuramı'na (SDK) göre değerler, temsil ettikleri motivasyonların benzerliği temelinde değer tipleri içinde bir arada gruplanırlar. Değer tipleri birbirlerine motivasyonel olarak benzedikçe yakın, zıtlastıkça ters kutuplarda yer alacak şekilde çembersel bir düzlemde bir süreklilik halinde sıralanırlar. SDK, değer çemberinde bu mantıkla dizilen 10 değer tipi (Güç, Başarı, Hazcılık, Uyarılım, Özyönelim, Evrenselcilik, İyilikseverlik, Geleneksellik, Uyma ve Güvenlik) önermektedir. Bu çalışmada, bilimsel bağlama özel değerleri SDK'nin önerdiği değer çemberine entegre etmek amaçlanmıştır. Öncelikle, Bilimsellik değerleri, bilim insanlarının bilimsel düşünme ve bilimsel üretim süreçlerine rehberlik eden ilkeler olarak tanımlanmıştır. İlgili alanyazından hareketle bilimsel bağlamla ilişkili olduğu tespit edilen değerler içinden dokuz değer kavramı seçilmiştir. Bunlar *yaratıcılık*, *merak*, *şüphencilik*, *tutarlılık*, *nesnellik*, *akılcılık*, *müştereklik*, *açık fikirlilik* ve *dürüstlük/meslek etiği* değerleridir. Çalışan 112 yetişkinden (66 kadın, 35 erkek, 11 katılımcı cinsiyet belirtmemiş) oluşan bir örnekleme veri toplanmıştır. Görgül yapıyı sınamak için parametrik olmayan çokboyutlu ölçekleme analizi kullanılmış ve Bilimsellik değerlerinin öngörüldüğü üzere Özyönelim ve Evrenselcilik değer tipleri arasında yer aldığı bulunmuştur. Dokuz Bilimsellik değerinin oluşturduğu ölçümün iç tutarlık katsayısı ise (Cronbach α) .67'dir. Bilimsellik değerleriyle en yüksek pozitif korelasyonlar sırasıyla Evrenselcilik ($r = .32, p < .001$) ve Özyönelim ($r = .26, p < .01$) değer tipleri, en yüksek negatif korelasyonlar ise sırasıyla Başarı ($r = -.49, p < .001$) ve Geleneksellik ($r = -.45, p < .001$) değer tipleri arasında gözlenmiştir. Bu çalışma, bağlama özel değerlerin de motivasyon altyapıları temelinde ve SDK'nin önermelerine uygun şekilde SDK'nin diline çevrilebileceğini görgül olarak göstermiştir. Örneklemin küçüklüğü ve bazı bilimsellik değerlerinin seçilmiş olması gibi kısıtlılıklarla birlikte, öğrenci, bilim insanı olan veya olmayan farklı yetişkin popülasyonlarında kullanılacak bir ölçüm aracı için ilk psikometrik veri oluşturulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Beşeri değerler, bilimsellik değerleri, değer kuramı, değer çemberi, çokboyutlu ölçekleme

---

¹İletişim kurulacak yazar: kursad.demirutku@tedu.edu.tr

Düşük Eforlu Düşünme Liberalleri Tehdit Edici Uyarılara Karşı Dikkat Yanlılığında Muhafazakâr Hale Getirmektedir

Metin Ege Salter, Fırat Yavuz Duymaç, Onurcan Yılmaz¹, Hasan G. Bahçekapılı

Doğuş Üniversitesi
Psikoloji Bölümü

Politik gruplar arasında psikolojik ve biyolojik bazı eğilimsel farklılıklarolduğu düşünülmektedir (Hibbing, Smith ve Alford, 2014).Hibbing vd. (2014) psikolojik farklılıkların “olumsuz uyarılara yanlılık” kavramı etrafında birleştirilebileceğini iddia etmekte ve muhafazakarlarla liberaller arasındaki temel farklılığı yaratan şeyin “olumsuz uyarılara karşı yanlı olmak” olduğunu ileri sürmektedir. Her ne kadar politik ideoloji ve olumsuzluk yanlılığına dair yapılmış geçmiş çalışmalar olsa da bu çalışmaların çoğunluğu korelasyonel bulgulara dayanmaktadır. Ayrıca bu farkın altında yatan bilişsel mekanizmanın tam olarak ne olduğu bilinmemektedir. Biz bu araştırmada, düşük eforlu düşünme şeklinin olumsuzluk yanlılığına yol açıp açmadığını test ettik. Deneye 176 kişi katılmışve yüksek bilişsel yük ve düşük bilişsel yük gruplarına rassal olarak atanmışlardır. Katılımcıları bilişsel yük altına sokmak için Noktasal Hafıza Görevi (Trémolière vd., 2012) kullanılmıştır. Katılımcılar daha sonra Vigil’in (2010) kullandığı Yüz İfadesi Ayırt Etme Görevini yapmışlardır. Bu görevde katılımcılar toplam 10 adet, duygu ifadeleri tamamen belli olmayan ve muğlak insan yüzlerinin fotoğraflarını görmüşler ve her bir fotoğrafın en çok hangi duygu ifadesini yansıttığını neşeli, mutsuz, şaşırılmış, öfkeli, korkmuş ve iğrenmiş olmak üzere altı seçenekten birini işaretleyerek rapor etmişlerdir. Öngörüldüğü gibi, yüksek bilişsel yük grubundaki katılımcılar düşük bilişsel yük grubundaki katılımcılara göre daha fazla nötr suratları tehditkar kelimelerle tanımlama eğilimi göstermişlerdir. Daha sonra manipülasyonla politik yönelimin etkileşimini incelemek adına moderatör regresyon analizi yürütülmüş ve anlamlı bir etkileşim bulunmuştur ($\beta = -.233, p = .035$). Etkileşim, hipotez edildiği gibi, kontrol grubunda sol-sağ grupları arasında olumsuzluk eğilimi açısından bir farklılık olduğunu gösterirken, yüksek bilişsel yük grubunda bu farklılığın ortadan kalktığını göstermektedir. Bu da liberallerin olumsuzluk eğilimini ortadan kaldırmak adına bilişsel enerji harcadığını ve bu bilişsel enerji yok edildiğinde de tehditten etkilenme derecelerinin muhafazakarlara benzediğini göstermektedir. Bulgular olumsuzluk eğiliminin altında yatan şeyin düşük eforlu düşünme eğilimi olduğu hipotezini desteklemektedir.

Anahtar Kelimeler: Politik karar verme, olumsuzluk yanlılığı, bilişsel yük, düşük eforlu düşünme, tehdit

---

¹ İletişimkurulacakyazar: oyilmaz@dogus.edu.tr

Kaynakça:

Hibbing, J. R., Smith, K. B., & Alford, J. R. (2014). Differences in negativity bias underlie variations in political ideology. *Behavioral and Brain Sciences*, 37(3), 297-307.

Trémolière, B., De Neys, W., & Bonnefon, J. F. (2012). Mortality salience and morality: Thinking about death makes people less utilitarian. *Cognition*, 124(3), 379-384.

Vigil, J. M. (2010). Political leanings vary with facial expression processing and psychosocial functioning. *Group Processes & Intergroup Relations*, 13(5), 547-558.

Bilişsel Kapalılık ile Bağışlama Arasındaki İlişkide Adil Dünya İnancı ve Belirsizliğe Karşı Hoşgörüsüzlüğün Aracı Rolü

Yrd. Doç. Dr. Hatice Şingir¹
Gazi Üniversitesi
Gazi Eğitim Fakültesi
Eğitim Bilimleri Bölümü

Prof. Dr. Ayşegül Durak Batıgün
Ankara Üniversitesi
Dil ve tarih Coğrafya Fakültesi
Psikoloji Bölümü

Doç. Dr. Derya Hasta
Ankara Üniversitesi
Dil ve tarih Coğrafya Fakültesi
Psikoloji Bölümü

Bireyler diğer bireylerle ilişkilerinde yalnızca olumlu duygular değil, olumsuz duygular da yaşamaktadır. Bu olumsuz duygularla baş etme yollarından biri, bu duyguları yaşatan kişileri bağışlamaktır. Bağışlama kavramı 1980'lerden itibaren psikolojide incelenmeye başlanmıştır. Enright'e göre (1999) bağışlama, biliş, duyuş ve davranış arasındaki etkileşime dayanan çok yönlü bir süreçtir.

Bağışlamayla ilgili olarak ele alınan değişkenlerden biri adil dünya inancıdır. Adaletsizliği meşrulaştırma eğiliminden ortaya çıkan adil dünya inancı kuramına göre bireyler dünyanın iyilerin ödüllendirilip kötülerin cezalandırıldığı adil bir yer olduğunu düşünürler (Lerner ve Miler, 1978). Adil dünya inancına göre dünya, herkesin hak ettiğini aldığı, layık olduğu şeylere sahip olduğu, öngörülmeleyen olayların başlarına gelmeyecekleri bir yerdir.

Bağışlamayla ilgili olabileceği düşünülen diğer iki değişken belirsizliğe karşı hoşgörüsüzlük ve bilişsel kapalılık ihtiyacıdır. Belirsizliğe karşı hoşgörüsüzlük, Budner (1962) tarafından, belirsiz durumları tehdit kaynağı olarak algılama eğilimi olarak tanımlanmıştır. Bilişsel kapalılık ihtiyacı ise, bireyin belli bir konuya ilişkin olarak belirsizlik yerine kesin bilgiye ulaşma konusunda karar verme arzusu olarak tanımlanmaktadır (Mannetti ve ark., 2002; Mayseless ve Kuruglanski, 1987).

Çalışmanın amacı, bağışlama ile bilişsel kapalılık ihtiyacı arasındaki ilişkide adil dünya inancı ve belirsizliğe karşı hoşgörüsüzlüğün aracı rolünü incelemektir. Bu amaç doğrultusunda, 18-65 yaş arası ($x = 27.56$, $ss = 7.94$) toplam 575 kişiye ulaşılmıştır. Örneklemin %69.2'si kadın, %28.7'si erkektir ve gelirlerini %21.4'ü düşük, %35.1'i orta, %31.8'i yüksek olarak bildirmişlerdir. Veri toplama aracı olarak Heartland Bağışlama Ölçeği (HBÖ) (Thomson, 2005), Adil Dünya İnancı Ölçeği (ADIÖ) (Dalbert ve ark., 1987), Belirsizliğe Karşı Hoşgörüsüzlük Ölçeği (BKHÖ) (Robinson ve Shaver, 1972) ve Bilişsel Kapalılık İhtiyacı Ölçeği (BKİÖ) (Webster ve Kruglanski, 1994) kullanılmıştır.

Yapılan istatistik analizler sonucunda değişkenler arasındaki korelasyon katsayılarının 0.07 ($p > .05$) ile $.29$ ($p < .001$) arasında değiştiği gözlenmektedir. Regresyon analizi sonucunda, düzen tercihi (BKİÖ-alt ölçeği), dar görüşlülük (BKİÖ-alt ölçeği), tahmin ihtiyacı (BKİÖ-alt ölçeği), adil dünya inancı (Toplam Puan) ve belirsizliğe karşı hoşgörüsüzlük (Toplam Puan) bağışlamayı yordayan değişkenler olarak belirlenmiştir. Tüm bu değişkenler toplam varyansın %14'ünü açıklamaktadır. Yapılan aracı değişken analizi sonucunda ise, bilişsel kapalılık ihtiyacı ile

---

¹İletişim kurulacak yazar: hkaracanta@gazi.edu.tr, 0542 601 24 97

bağışlama arasındaki ilişkide belirsizliğe karşı hoşgörüslüğün tam aracı etkisi belirlenmiştir. Elde edilen bulguların, sosyal psikoloji literatürüne katkısının yanı sıra, sağlık psikolojisi alanında da değerlendirilebilecek ipuçları sağladığı düşünülmektedir. Bulgular ilgili literatür ışığında tartışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bilişsel kapalılık, bağışlama, adil dünya inancı, belirsizliğe karşı hoşgörüslük

